

Po~it uvani kolegi i ~it at eli,

So nade` deka najnovi ot broj na spi sani eto *Bi bli ot ekarst vo }*e go zadr` i va{ eto vni mani e, Redakci ski ot odbor u{ te otsega ve kani da ni gi i spra}ate svoi te tekstovi za sl edni ot negov broj.

Od pri ~i na { to di nami kata na i zl eguvawe od pe~at na spi sani eto be{ e smal ena, ova i zdani e i zl eguva kako dvobroj, so cel da se posti gne sakanoto tempo na i zdavawe.

Sekako, BDM mu se zabl agodaruva na Mi ni sterstvoto za kul tura, koe i natamu go pomaga i zdavaweto na edi nstvenoto stru~no spi sani e na bi bl i otekari te vo Republ i ka Makedoni ja

I sto taka, Redakci jata i m se zabl agodaruva i na si te avtori na tekstovi te, koi so svoeto nesebi ~no zal agawe pri donesoa spi sani eto vo ovoj broj da bi de poobemno i po so dr` i na i po kval i tet.

Bi dej}i ova a godi na e jubil ejna za BDM, odnosno BDM prosl avuva 60 godi ni od svoeto f ormi rawe, na si te kolegi i sorabotni ci Redakci jata i m go ~esti ta ovoj jubil ej so ` el ba za li ~en i prof esi onal en uspeh.

Od Redakci jat a

S O D R @ I N A

Konceptual ni ot model FRBR i negovoto vl i jani e vrz i zmeni te na i zjavata za me unarodni te na~el a za katal ogi zaci ja	5
I zjava za me unarodni te na~el a za katal ogi zaci ja	12
I skustva od prebaruvawata po avtor vo si stemot COBISS.MK i potrebata od avtomati zi rana normati vna kontrol a	30
I stra` uvawe na potrebi te na kori sni ci te na narodni te bi bl i oteki vo Republ i ka Makedoni ja	36
Bi bl i ometri ska anal i za na stru~no spi sani e	48
Zvawata vo bi bl i ote~nata dejnost potti k za usovr{ uvawe i konkreten pri dones vo unapreduvaweto na bi bl i ote~nata dejnost	56
Za~etoci na bi bl i otekarstvoto kako vi soko vredna, nezamenl i va i uni verzal na pri dobi vka na kul turata	62
Doma{ ni te bi bl i oteki na tetovski te sve{ teni ci bogati so bogosl ovski kni gi , no i so del a na svetski te kl asi ci	69
Organi zaci ska kul tura vo bi bl i oteki te	73
Uni verzi tetski te bi bl i oteki vo procesot na i mpl ementaci ja na Bol owski ot proces	76
Ul ogata na bi bl i oteki te vo pi smenosta i vo ~i taweto kaj l i cata so di sl eksi ja ..	81
75-ta konf erenci ja na IFLA	86
II Me unarodna konf erenci ja na bi bl i otekari vo Vrocl av - Pol ska	88
Di rektori um na spi sani ja so otvoren pri stap	90
Kapi tal ni i nvesti ci i vo NU-UB "Sv. Kl i ment Ohri dski " - Bi tol a vo 2009 godi na	93
Bi bl i otekata pri domot na kul turata "I l i nden" od Demi r Hi sar so novo i me	95

KONCEPTUALNI OT MODEL FRBR I NEGOVOTO VLI JANI E VRZ I ZMENI TENA I ZJAVATA ZA ME\UNARODNI TENA ^ELA ZA KATALOGI ZACI JA

@aklina \al evska, vi { bibliotekar
Nacionalna i univerzitetna biblioteka
"Sv. Kliment Ohridski", Skopje

Klu-ni zborovi:

FRBR, katalogizacija, me|unarodni na~ela za katalogizacija

Razvojot na kompjuterskata i komunikatskata tehnologija, pojavata na Internetot i mo`nosti te { to gi nudat novi te tehnol o gi i otvori ja novi hori zonti vo organi zi raweto na inf ormaci i te i vo def ini raweto novi na~ini i modeli na organi zacija na bibli ote~ni te zbi rki. Voveduvaweto kompjuterski sistemi vo obrabotkata na bibli ograf ski te podatoci, kako i razvi vaweto na naci onalni i me|unarodni bazi na podatoci im ovozmo` i na bibli oteki te da gi koris tati me|usebno da gi razmenuvaat zapi si te vrz osnova na pri ni ci pi te na kooperati vna katalogizacija. Kooperati vnata katalogizacija ovozmo` i raci onal i zi rawe na procesot na obrabotka i namal uvawe na povtoruvawata na katalogizaci ski te postapki. S# pogol emi ot pril iv na publi kaci i i zgole muvaweto na ekonomskata vrednost na rabotata bea pri ~i na bibli oteki te da se obi dat da gi poednostavat katalogizaci ski te postapki i da go skratat procesot na katalogizacija. Od druga strana, pojavata na se pogol em broj el ektronski publi kaci i i mre` en pri stap do inf ormaci i te pri donese katalogizaci ski te pravi la da se pri sposobuvaat za da gi opf ati vo sebe i novi te obl i ci na publi kaci i. Posledni, no ne i najmal ku va` ni, se koris ni ci te ~i ja raste~ka potreba za tekovni, rel evantni i seopf atni inf ormaci i e u{ te edna pri ~i na pove} e za prei spi tuvawe na koncepci i te na katalogizaci skata teori ja i prakti ka. "Tradi ci onal nata" organi zacija i na~i not na f unkc i oni rawe na bibli oteki te ve} e ne gi zadovol uvaat se poslo` eni te potrebi na ni vni te koris ni ci. Ni vni te o~ekuvawa se bibli oteki te da f unkc i oni raat kako inf ormaci ski centar koj, sekoga { koga e potrebno, } e gi snabduva so brzi, a` urni i rel evantni inf ormaci i i dokumenti. Novi ot konceptual en model na organi zi rawe podatoci objaven vo 1998 g. i ma gol em potencij al tie o~ekuvawa da gi ostvari. Se raboti za konceptual ni ot model na bibli ograf ski podatoci objaven vo kni gata *Funkci onal ni barawa za bi bli ograf ski t e zapi si* (FRBR - Functional Requirements for Bibliographic Records)¹, koj od svoeto pojavuvawe otvora novo pogl avje vo teori jata i prakti kata na organi zi rawe na bibli ograf ski te podatoci i uni verzal nata bibli ograf ska kontrol a.

1) *Functional requirements for bibliographic records : final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. Munich: K. G. Saur, 1998. DOSTAPEN NA URL: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf> (2008-08-01)*

Na Seminarot za bibliografski zapisi odr`an vo Stokholm vo 1990 g., pod pokrovitelstvo na Programata za univerzalna bibliografska kontrola i me|unarodni ot MARC i Oddelot za bibliografska kontrola na IFLA, bea razgl eduvani ovie pra{awa i edna od doneseni te odluki di rektno dovede do def ini rawe na funkci onalni te barawa za bibliografski te zapisi. Dadeni se nasoki za izrabortuvawe studija ~ija cel e postavuvawe ramkovna {ema {to }e obezbedi jasen, precizno i ska`ani op{topri f aten dogovor za toa kakvi i nf ormaci i treba da ponudi eden bibliografski zapis za da gi zadovol i potrebi te na korisnici te. Be{e izraborteni predl o`en nacrt-i zve{taj, koj go razgl edaa ~lenovi na IFLA i gol embroj dobrovolci nasekade niz svetot. Po razgl eduvaweto na komentari te i po prerabortuvaweto na nacrtot vrz osnova na tie komentari, zavr{ni ot i zve{taj be{e pri f aten na Konf erencijata na IFLA vo Stokholm vo 1997 g., a objaven vo 1998 g. pod nasl ov *Functional requirements for bibliographic records: final report*.

[to e FRBR?

FRBR pretstavuva kompleksen konceptual en model ~ija primarna cel e podobruvawe na katal o`ni te zapisi, na procesot na katal ogizacija i na katal ozi te (kako tehnol ogija).<sup>2</sup> Vo negovi ot centar se nao|aat korisni kot i negovi te potrebi. Ovoj koncept ja naglasuva va`nosta na razbi raweto na funkci i te na zapi {ani te podato~ni el ementi i kako sekoj od tie el ementi pri donesuva vo i spol nuvaweto na potrebi te na korisnici te. Pri gradewe na i nf ormaci ski te sistemi, kakvi {to se bibliote~ni te sistemi, „{tom edna{se odgovori na osnovnoto pra{awe „zo{to?“, toga{postoi cvrsta osnova za donesuvawe preporaki {to i kade treba da se impl ementi ra”.³

Model ot se temel i vrz i denti f i kacija i def ini rawe na entiteti, atri buti na sekoj od entiteti te i vidovi te odnosi {to dejstvuvaa me|u entiteti te, kako i povrzuvawe odredeni atri buti i odnosi so razli ~ni te postapki {to gi izveduvaat korisnici te pri koristewe na bibliografski te zapisi. Osnovni te el ementi na model ot, *entiteti*, *atributi* i *odnosi*, se izvedeni od logi ~kata analiza na podatocite {to voobi ~aeno se poka`uvaat vo bibliografski te zapisi. Metodol ogijata {to se pri menuva se temel i vrz tehni kata za analiza na entiteti {to se koristi pri gradewe konceptual ni modeli za sistemi te na rel aci ski bazi na podatoci i dava strukturiran pristap kon analizata na podato~ni te uslovi ol esnuvaj}i gi postapki te na def ini rawe i opis.

2) Carlyle, Allyson. *Understanding FRBR as a conceptual model: FRBR and the Bibliographic Universe* [version abridged by Lisa M. Fusco] // *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* 33, 6(2007), str. 12-16. URL: http://www.asist.org/Bulletin/Aug-07/Bulletin_AugSep07.pdf (2008-08-28)

3) Riva, Pat. *Introducing the Functional Requirements for Bibliographic Records and related IFLA developments*. // *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* 33, 6(2007), str. 7-11. URL: http://www.asist.org/Bulletin/Aug-07/Bulletin_AugSep07.pdf (2008-08-28)

Jadroto na model ot FRBR go so~inuvaat 4 entiteti { to se odnesuvaat na dokumenti te („ne{ tata” { to treba da se katalogiziraat). Ova prva (glavna) grupa se sastoi od proizvodi te na intelektualno ili umetni ~koto nastojuvawe navedeni ili opi { anivo bibliografski te zapisi. Toa se entiteti te *delo, izraz, pojavaen oblik* i *edini ca gra/a*. Prvi te dva entiteta (*delo, izraz*) se apstraktni entiteti i ne postojat vo materijalen oblik, dodeka preostanati te entiteti *pojavaen oblik* i *edini ca gra/a* go odrazuvaat fizi~ki ot oblik. Vtorata grupa entiteti { to se odreduvaat so ovoj model se sastoi od entiteti te { to se odgovorni za intelektualnata ili umetni ~kata sodr`ina, fizi~koto proizvodstvo ili distribucijata ili ~uvaweto na tie proizvodi: *lica* i *korporativni tela*. Tretata grupa se sastoi od entiteti { to slu`at kako predmet na intelektualno i umetni ~koto nastojuvawe. Gi vku~uva entiteti te poim, objekt, nastani *mesto*. Ovie entiteti predstavuvaat dopolnitelna grupa entiteti { to slu`at kako predmet na deloto.

Prvi ot ~ekor vo tehnikata na analiza na entiteti te e da se izdvojat klunite entiteti. Tie entiteti se nao|aat na najop{ to mo`no nivo, t.e. tie se „ona” { to treba da opi { at podatocite. Na ovani vo se opi { uvaati odnositel { to postojat me|u oddelnite vidovi entiteti. Sledni ot ~ekor e identifikuvawe na atributite (vanite svojstva) na sekoj od entiteti te. Kako pro{iruvawe na tehnikite za opis na odnositel me|u vidovite entiteti, metodologijata na analiza na entiteti te mo`e da se pro{iri na podetalno nivo za opis na specifi~nite odnositel { to dejstvuvaaat me|u oddelni entiteti od ist vid.⁴

Osven { to dava nov pogled vrz strukturata i odnositel vo bibliografski te i vo normativnite zapisi, FRBR dava i poprecizen vokabular { to treba da im pomogne na idnite izrabotuva~i na pravila za katalogizacija i na dizajnerite na sistemi. Pravilata za katalogizacija porano ne go odreduale decidno koristeweto na poimite „*delo*”, „*izraz*” ili „*edini ca gra/a*”. Na primer, koga se koristi zborot „*kni ga*”, mo`e da se misli na nekolku raboti. Poi mot „*kni ga*” mo`e da zna~i određen „*primerok*”, određen „*izdanie*”, deka stanuva zbor za, da re~eme, prevod ili ednostavno deka nekoj pisatel napi { al kni ga. Vo model ot FRBR toa bi zna~elo deka, redosl edno, zboruvame za „*edini ca gra/a*”, „*pojavaen oblik*”, realiziran „*izraz*” ili za samoto „*delo*”.⁵

Katalozite organizirani spored ovoj model treba da gi poddr`uvaat ~etirite op{ti postapki { to gi izvr{uvaat korisnicite pri prebaruvawe i koristewe na katalozite. Ovie op{ti postapki se navedeni vo { estoto poglavje na zavr{ni ot izve{taj na FRBR, „... a toa se:

4) Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa: zavr{ni izve{taj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa. Zagreb: Hrvatsko knji{nicarsko dru{tvo, 2004, str. 12-13

5) Tillett, Barbara. What is FRBR: A Conceptual Model for the Bibliographic Universe. URL: <http://www.loc.gov/cds/downloads/FRBR.PDF> (2008-08-23), str. 2-3

- **pronaolawe** na entitetete { to odgovaraat na kriteriumete za prebaruvawe { to gi navel korisni kot (t.e. utvrduvawe na smestuvaweto entitetot ili grupata entiteti vo katalogot kako rezultat na prebaruvawe po atribut ili po odnos na toj entitet);

- **identifikacija** na entitetot (t.e. potvrda deka opi { aniot entitet odgovara na baranot entitet ili zabeleuvawe na razlikite me|u dva ili pove}e entiteti so slinibelja);

- **izbor** na entitetot { to odgovara na potrebite na korisni kot (t.e. izbirawe na entitetot { to gi zadovoluva barawata na korisni kot so ogle na sodrinata, fizi~kiot format i tn. ili otfrlawe na entitetot { to ne odgovara na potrebite na korisni kot);

- (**nabavka** ili) **dobivawe pristap** do opi { aniot entitet (t.e. dobivawe na entitetot so kupuvawe, zajmuvawe i tn. ili elektronski pristap do entitetot so mre`no dostapna verzija od dale~inski pristapliv kompjuter).”⁶

Kako dopolnitelna funkcija FRBR go prepoznava i zna~eweto na mo`nosta za **navigacija** niz biblioteknite katalogi ili, kako { to istaknuva Svenonius, mo`nosta „da se dvi`ite niz bazata na podatoci (t.e. da se pronajdat delata { to so dadenoto delo i maat odnosi na obop{tuvawe, asocijacija i agregacija; da se najdat atributete { to se ekvivalentni ili se asocijativno ili hierarhiski povrzani).”⁷ So ova povtorno se zajaknuvaat tradicionalnite celina katalogite da mo`e korisni kot dagi pronajde i dagi soberebaranite dela, celite { tovo 1876g. gi opi { a Kater.⁸ Na ovojna~in, fokusot na interesi rawe se pomestuva od oddelni bibliografski zapisi nabquduvani vo izolacijakatalogot kako celina i konnavigacijatani z katalogot. So ovase ostvaruva i idejata na Lubecki⁹ – da mu ka`e na korisni kot pove}e otkol koga toj pra{al koga baral odredena edinica gra|a. Ako korisni kot po~ne da prebaruva so edna misla i ako mu se prika`at dopolnitelni mo`nosti, toj mo`e da mu dade prednost i da izbere alternativen izvornopodatoci zakojneni zael deka postoji, pazatoa i negoni pobaral di rektno.

6) Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa. Nav. delo str. 70

7) Svenonijus, Ilej. *Intelektualna osnova organizovanja informacija / Ilej Svenonijus; prevela s engleskog Ljiljana Kova~evi}. Beograd : Narodna biblioteka Srbije: Clio, 2007.*

8) *Charles Ejmi Kater (Charles Ammi Cutter, 1837-1903), eden od najpoznatite amerikanski bibliotekari vo 19 vek, koj cenel deka cel na katalogot e (1) da mu ovozmoe i na korisnikiot daja pronajdekni gata za koja e poznat ili avtorot ili naslovot ili predmetot ; (2) da poka`e { to poseduva bibliotekat a od odreden avtor, za odreden predmet, za odreden vid kni`evnost ; (3) da pomogne vo izborot na knigata vo odnos na izdani eto (bibliografski) ili vo odnos na nejziniot karakter (kni`even ili predmeten).*

9) *Sejmur Lubecki (Seymour Lubetzky, 1898-2003), bil poborni k za organzi rawe na katalogite vrz osnova na idejata za „delo”. Poznat a e raspravat a koja ja vodil so Eva Verona za glavnat a edinica na katalogite t.e. dali t reba glavnat a katalogo`na edinica da ja zastapuvali terarnat a ili bibliografskat a edinica. Verona bila zastapnik za bibliografskat a edinica (kniga), dodeka Lubecki ja pretpo~itali terarnat a edinica (delo).*

Od Pariški te do Frankfurtski te nacela

FRBR vlijae{ e vrz izmenuvaweto na I zjavata za me|unarodni te nacela za katalogizacija, doneseni vo Pariz vo 1961 g, popoznati kako Pariški nacela, koji ~etiri est godini (delumno ili vo celost) se koriste za razvoj na mnogobrojni nacionalni pravilnici za katalogizacija i bea osnova za postignuvawe na cel ta da se ostvari me|unarodna standardizacija vo katalogizacijata. Vlijani eto na informaci skata tehnol o gi ja vrz proizvodstvoto na publikacii te, koristeweto na mre`no dostapni katalogi od krajni te korisnici i od bibliotekari te, razvojot na konceptualni te modeli na bibliograf ski ot univertzum, janal o`ija potrebata od preispituvawe na ovie nacela. Zaradi toa, na Prvot sostanok na eksperti te za katalogizacija na IFLA za Me|unarodni ot pravilnik za katalogizacija (IME ICC – IFLA Meeting of Experts on International Cataloguing Code) odr`an vo Frankfurt vo 2003 g., be{e donesen nacrt na novi me|unarodni nacela za katalogizacija, koji se poznati pod nazivot *Frankfurtski nacela*. Vo tekot na sledni te ~etiri sostanoci na IME-ICC od 2004 do 2007 g., tekstot na ovie nacela be{e razgl eduvan, dorabotuvan i usoglasuvan za po postavuvaweto na javen uvid vo 2008 g. vo fevruari 2009 g. da bi de objavena oficijalnata verzija na I zjavata za me|unarodni te nacela za katalogizacija.¹⁰ Vo vovedni ot tekst na I zjavata se naveduva deka stanuva zbor za novi nacela { to „gi zamenuvaat i gi pro{iruvaat Pariški te nacela od 1961 g., taka { to gi vkl u-uvaaat si te vidovi gra|a, a ne samo tekstualni te dela i si te aspekti na bibliograf ski te i normativni te podatoci { to se upotrebuvaat vo bibliote~ni te katalogi, a ne samo na izbor i oblik na opredelenci te na katalogo`ni te edinci”. Ovie nacela “se temel at vrz gol emi te svetski katalogizaci ski tradicii, kako i vrz konceptualni ot model FRBR za def inirawa na izrabotkata na bibliograf ski te zapsi”. Kako zadaci na katalogot se prezemaat ~etiri te postapki na korisnici te od FRBR ~i i potrebi treba da gi zadovol i katalogot i dodava nova, petta postapka – dvi `ewe niz katalogot (navigacija). Namenata na nacelata navedeni vo ova i zjava e da poslu`at kako vodi ~ za razvoj na novi pravilnici za katalogizacija. Vo def iniraweto na zadaci te na katalogot, kako i na cel i te postaveni pred izrabotkata na pravilnici te, nacelata se povikuvaat na knjigata na I lejn Svenoni us *Intelektualni osnovi na organizacija na informacii te*. Pri menlivi se vrz bibliograf ski te i normativni te podatoci i vrz tekovni te bibliote~ni katalogi. Ovie nacela mo`at da se pri menuvaat i vrz bibliograf i i te i drugi te datoteki { to gi kreiraat biblioteki te, arhivi te, muzei te i drugi te zaednici.¹¹

10) *Statement of international cataloguing principles*. URL: http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-en.pdf IFLA Cataloguing Principles: Statement of International Cataloguing Principles (ICP) and its Glossary / Edited by Barbara Tillett and Ana Lupe Cristán. München : K.G. Saur, 2009.

11) Willer, Mirna. *Nacela katalogiziranja: od Pariških nacela do Nacela me|unarodnoga katalo`nog pravilnika*. // Zbornik radova = Proceedings /Me|unarodni skup u cast 100-te godišnjice ro|enja Eve Verona, Zagreb, 17.-18. studenoga 2005. = International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17-18, 2005 ; uredile = edited by Ana Barbaric & Mirna Willer. Zagreb : Hrvatsko knjižnicarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 83-102; 349-368.

Pove}e na~el a go upravuvaat gradeweto na pravi l ni ci te za katal ogi zaci ja, od koi gl avnoto na~el o e *soodvet nost na pot rebi t e na kori sni ci t e* na katal ozi te, vo smi sla deka re{ enijata { to se donesuvaat pri izrabortuvawe na opi sot i kontrol i rani te obl i ci na i mi wata za pristap treba sekoga{ da gi i maat predvi d kori sni ci te. Preostanati te na~el a vo i zjavata se odnesuvaat na op{ tata upotreba na re~ni kot za opi s i pristap, pri ka` uvaweto na enti teti te, to~nosta na opi sot na enti teti te, dovol nost i nu` nost na el ementi te za opi s i kontrol i rani te obl i ci na i mi wata, zna~ajnosta na podato~ni te el ementi , ekonomi ~nosta, voedna~enosta i normi zaci jata, kako i i ntegracijata na opi { uvaweto na si te vi dovi gra| a i kontrol i rani te obl i ci na i mi wa na si te vi dovi enti teti { to treba da se zasnovaat vrz zaedni ~ka grupa pravi la, onol ku kol ku { to e toa mo` no da se posti gne.

Kako { to se naveduva vo I zjavata, pravi l ata za pravi l ni ci te za katal ogi zaci ja treba da bi dat logi ~ki zasnovani, a ne proi zvol ni. Ako ovi e na~el a se me|usebno i skl u~i vi, vo odredeni okol nosti se prepora~uva da se prezeme logi ~ko, prakti ~no re{ eni e. Enti teti te, atri buti te i odnosi te vo pravi l ni ci te za katal ogi zaci ja treba da bi dat def i ni rani kako { to se def i ni rani vo konceptual ni te model i FRBR, FRAD i FRASAD.¹²

Zaklu~ok

Konceptual ni ot model FRBR pretstavuva posledno dosti gnuvawe vo bi bli otekarskata teorija i praktika. Ovoj model ovozmo` uva organi zi rawe „bi bli ograf ski ot uni verzum” na sosema poi nakov na~i n, na~i n { to e posoodveten i porazbi rl i v za negovi te kori sni ci .

Konceptot na ovoj model, enti tet-atribut-odnos, bara prei spi tuvawe na dosega{ nata katal ogi zaci ska praktika i revizi ja na postojni te pravi la za katal ogi zaci ja i li def i ni rawe novi .

Vlijani eto vrz def i ni raweto na novata I zjava za me|unarodni te na~el a za katal ogi zaci ja e eden od ~ekori te vo toj pravec.

---

12) *Statement of international cataloguing principles, str. 2-3*

Literatura:

1. Carlyle, Allyson. Understanding FRBR as a conceptual model: FRBR and the Bibliographic Universe [version abridged by Lisa M. Fusco] // *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* 33, 6(2007), str. 12-16. URL: http://www.asist.org/Bulletin/Aug-07/Bulletin_AugSep07.pdf (2008-08-28)
2. Functional requirements for bibliographic records : final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. Munich: K. G. Saur, 1998. URL: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf> (2008-08-01)
3. IFLA Cataloguing Principles: Statement of International Cataloguing Principles (ICP) and its Glossary / **Edited by Barbara Tillett and Ana Lupe Cristan. Munchen : K.G. Saur, 2009.**
4. Riva, Pat. Introducing the Functional Requirements for Bibliographic Records and related IFLA developments. // *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* 33, 6(2007), str. 7-11. URL: http://www.asist.org/Bulletin/Aug-07/Bulletin_AugSep07.pdf. (2008-08-28)
5. Statement of international cataloguing principles. URL: http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-en.pdf
6. Svenonijus, Ilejn. Intelektualna osnova organizovanja informacija / Ilejn Svenonijus; prevela s engleskog Ljiljana Kovaevic, Beograd: Narodna biblioteka Srbije: Clio, 2007.
7. Tillett, Barbara. What is FRBR: A Conceptual Model for the Bibliographic Universe. "URL: <http://www.loc.gov/cds/downloads/FRBR.PDF> (2008-08-23)
8. Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa: završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004
9. Willer, Mirna. Načela katalogiziranja: od Pariških načela do Načela medjunarodnoga kataložnog pravilnika. // *Zbornik radova = Proceedings / Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođjenja Eve Verona, Zagreb, 17.-18. studenoga 2005. = International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17-18, 2005 ; uredile = edited by Ana Barbaric & Mirna Willer. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 83-102; 349-368.*

I ZJAVA ZA ME\UNARODNI TENA ^ELA ZA KATALOGI ZACI JA

@aklina \alevska, vi { bibliotekar
Nacionalna i univerzitetaska biblioteka
„Sv. Kliment Ohridski”, Skopje

Na Me|unarodnata konf erenci ja za na~el ata za katal ogi zaci ja odr` ana vo 1961 g. be { e odobrena i zjavata za na~el ata - op { topoznata pod imeto „Pari ski na~el a”.<sup>1</sup> Cel ta na i zjavata da poslu` i kako osnova za me|unarodna standardizaci ja vo katal ogi zaci jata be { e sigurno postignata: pogolemi ot broj pravil ni ci za katal ogi zaci ja { to od toga { bea razvi eni nasekade ni z svetot gi sl edea Na~el ata vo cel ost i li barem vo najgol ema mo` na mera.

Po pove { e od ~eti ri eset godi ni potrebata od zaedni ~ki me|unarodni na~el a za katal ogi zaci ja stana u { te pogol ema bi dej } i katal ogi zatori te i krajni te kori sni ci nasekade ni z svetot kori stat mre` no dostapni javni katal ozi (OPAC – Online Public Access Catalogues). Sega, na po~etokot od 21 vek, napraven e napor od IFLA da sozdade nova i zjava za na~el ata { to se primenl i vi za mre` no dostapni te bibli ote~ni katal ozi i za po { i rokata okol i na. Ni vnata osnovna namena e, pred se, da i m sl u` at na potrebi te na kori sni ci te na katal ozi te.

Ovaa i zjava gi zamenuva i gi pro { i ruva Pari ski te na~el a vrz si te vi dovi gra|a, a ne samo vrz tekstual ni te dela, kako i vrz si te aspekti na bibli ograf ski i normativni podatoci { to se kori stat vo bibli ote~ni te katal ozi, a ne samo vrz izborot i obl i kot na opredel ni ci na katal o` ni te edi ni ci. Gi vkl u~uvaat ne samo na~el ata i cel i te (t.e. f unkci i te na katal ogot), tuku i pravil ata { to treba da bi dat vkl u~eni vo pravil ni ci te za katal ogi zaci ja nasekade ni z svetot, kako i nasoki te za mo` nosti te za prebaruvawe i pronao|awe.

I zjavata ja sostavuvaat:

1. Opseg
2. Op { ti na~el a
3. Enti teti, atri buti i odnosi
4. Cel i i f unkci i na katal ogot
5. Bi bli ograf ski opis
6. Pri stapni to~ki
7. Osnovi za mo` nosti te za prebaruvawe

1) *International Conference on Cataloguing Principles (Paris : 1961). Report. - London : International Federation of Library associations, 1963, p. 91-96. Dost apno i vo: Library Resources and Technical Services, v. 6 (1962), p. 162-167; i Statement of principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October 1961. - Annotated edition / with commentary and examples by Eva Verona. - London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971.*

Novi temeljni model vrz gol emi te svetski katalogizacijski tradiciji,² kako i vrz konceptualni model vo dokumentot na IFLA *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR).³

Se nadevame deka ovi temeljni model i ja zgolemat me|unarodnata razmena na bibliografski i na normativni podatoci i }e gi vodat izgotvuva~ite na pravilnicite za katalogizacija vo nivnite napori da izrobotat me|unaroden pravilnik za katalogizacija.

1. Opseg

Namenata na temeljni model navedeni tuka e da poslu`at kako vodi~ pri razvivaweto na pravilnicite za katalogizacija. Tie se primenlivi za bibliografski i normativni podatoci i za tekovnite bibliotekni katalogi. Temeljno e da se primenat i na bibliografii i drugi datoteki { to gi izrobotuvaat bibliotekite, arhivite, muzeite i drugi zaednici.

Celta ime da obezbedat dosleden pristap do deskriptivnata i sodr`inska katalogizacija na site vidovi bibliografski izvori.

2. Op{ti temeljni

Pove}e temeljni upravuvaat so izgradbata na pravilnicite za katalogizacija.⁴ Prvenstvenata cel e da bi dat vo soglasnost so potrebite na korisnicite.⁵

2.1. Soodvet no na potrebita na korisnikot. Odlukite { to se nosat pri izrobotka na opisi i na kontrolirane oblici na imiwata za pristap treba da go zemaat vo predvid korisnikot.

2.2. Op{ta upotreba. Re~nikot { to se upotrebuva vo opisi i pristap treba da bi dat vo soglasnost so re~nikot { to go upotrebuva mnozinstvo korisnici.

2.3. Prika`uvawe. Opisi i kontrolirane oblici na imiwata treba da se temelat vrz na~i not na koj se opi {uva sami ot entitet.

2) Cutter, Charles A.: *Rules for a Dictionary Catalog*. 4th ed., rewritten. Washington, D.C.: Government Printing Office, 1904. Ranganathan, S.R.: *Heading and Canons*. Madras [India]: S. Viswanathan, 1955, and Lubetzky, Seymour. *Principles of Cataloguing. Final Report. Phase I: Descriptive Cataloging*. Los Angeles, Calif.: University of California, Institute of Library Research, 1969.

3) *Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report*. - Munich : Saur, 1998. (IFLA UBCIM publications new series; v. 19). Dostapno i na vebstranica na IFLA: <http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/> (sept. 1997, dopolneto i korigirano do februar 2008) Modelot FRBR naskoro }e bi nadopolneto modelite *Functional Requirements for Authority Data (FRAD)* i *Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD)*

4) Zasnovano vrz bibliografska literaturo, posebno vrz onaa na Ranganathan i na Lajbni, kako { to e opi {ano vo: Svenonius, Elaine. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000, str. 68. Vo odnos na predmetnot ezaurus, va`at drugi temeljni koi s#u{te ne se vkluceni vo ova izjava.

5) Temeljno e da 2.2. do 2.9. ne se navedeni po nekoj poseben redosled.

2.4. To-nost . Entitetot { to se opi { uva treba da bi de verno pri ka` an.

2.5. Dovolnost i nu`nost . Treba da se vkl u~at samo oni e podato~ni el elementi vo opi si te i vo kontrol i rani te obl i ci na i mi wata za pri stap { to se potrebni za da se i spol nat potrebi te na kori sni ci te i koi se bi tni za ednozna~na i denti f i kacija na entitetot.

2.6. Zna~ajnost . Podato~ni te el elementi treba da se bi bl i ograf ski zna~ajni .

2.7. Ekonomi ~nost . Koga postojat alternati vni na~i ni za posti gnuvawe na cel i te, prednost se dava na na~i not { to najdobro ja unapreduva ekonomi ~nosta (t.e. najni ski tro{ oci i li najednostaven pri stap).

2.8. Doslednost i st andardi zacija. Opi si te i i zrobotkata na pri stapni te to~ki treba da bi dat standardi zi rani { to e mo` no pove}e. Ova ovozm o` uva pogol ema doslednost, so { to se zgol emuva sposobnosta za me | usebna razmena na bi bl i ograf ski te i normati vni te podatoci .

2.9. I nt egracija. Opi si te za si te vi dovi gra|a i kontrol i rani te obl i ci na i mi wa za si te vi dovi enti teti treba, vo najgol ema mera, da se temel at vrz zaedni ~ki zbi r na pravi la.

Pravi lata vo pravi l ni kot za katal ogi zacija treba da bi dat *logi ~ki zasnovani*, a ne *proizvolni*. Poznato e deka navedeni te na~el a vo neкои slu~ai mo` at da si protivre~at, pri { to treba da se prezeme logi ~no, prakti ~no re{ eni e.

3. Entiteti, atributi i odnosi

Pravi l ni kot za katal ogi zacija treba da gi zeme vo predvi d enti teti te, atributi te i odnosi te taka kako { to se def i ni rani vo konceptual ni te modeli na bi bl i ograf ski ot uni verzum.⁶

3.1. Entiteti

Bi bl i ograf ski te i normati vni te podatoci mo` at da gi pretstavuvaat sl edni te enti teti :

del o
i zraz
pojaven obl i k
edi ni ca gra|a⁷
li ce
semejstvo
korporati vno tel o⁸

6) Koncept ual ni t e model i na IFLA se FRBR, FRAD i FRSD.

7) Del o, i zraz, pojava n obl i k i edi ni ca gra|a se ent i t et i od prv at a grupa vo model ot FRBR.

8) Li ce, semejst vo i korporat i vno t el o se ent i t et i od vt orat a grupa vo model i t e FRBR i FRAD

poim
predmet
nastan
mesto.⁹

3.2. Atributi

Atributive, koi identifikuvaat oddelen entitet, treba da se koristat kako podatovni elementi.

3.3. Odnosi

Treba da se identifikuvaat bibliografski značajni te odnosi među entiteti.

4. Celi i funkcije na katalogot¹⁰

Katalogot treba da bude praktična i delotvorna alatka koja je mu ovozmožila na korisni kot:

4.1. da najde bibliografski izvori vo zbirka, kako rezultat na prebaruvawe so primena na atributivni izvori te ili nivni međusebni odnosi:

4.1.1. da najde oddelen izvor

4.1.2. da najde grupa izvori koi gi predstavuvaat:

- site izvori { to pripaata na isto delo,
- site izvori koi otelotvoruvaat isti zraz,
- site izvori { to so primeri ilustriraat isti pojaveni oblaki,
- site izvori povrzani za odredeno lice, semejstvo ili korporativno telo,
- site izvori za daden predmet,
- site izvori definiрани so drugi kriteriumi (jazik, mesto na izdavawe, datum na izdavawe, vid sodrži na, vid na nosač i tn.), voobičajno kako sekundarno ograničuvawe na rezultati te od prebaruvaweto,

4.2. da identifikuva bibliografski izvor ili posrednik (vo smisla, da potvrdi deka opičani entiteti e soodveten na barani entiteti ili da pravi razlika među dva ili poveќе entiteti so slični svojstva),

9) Poim, predmet, nastani i mesto se entiteti od tretata grupa vo modelot FRBR. Sekoj od entiteti e može da bide vo predmeten odnos so deloto.

10) Tokite 4.1 - 4.5 se temelat vrz: Svenonius, Elaine: *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000.

4.3. da **izbere** bibliografski izvor soodveten na potrebi te na korisni kot (vo smisla, da izbere izvor koji zadovoljava barawata na korisni kot vo odnos na medi umot, sodr`inata, nosa~ot, i dr., ili da otfrli izvor koji nesoodveten na barawata na korisni kot),

4.4. da ja **dobi**e opi{anata edini ca ili da **obezbedi** pristap do nea (vo smisla, da obezbedi informacija koja }e mu ovozmo`i na korisni kot da ja nabavi edini cata so kupuvawe, zajmuvawe i tn.; da pristapi do edini cata po elektronski pat preku mre`no povrzuvawe do oddale~eni ot izvor); da nabavi normativni ili bibliografski podatoci ili da obezbedi pristap do ni v,

4.5. da se **dvi`**in iz katalogot i nadvor od nego (vo smisla, so pomo{nalogi~ko rasporeduvawe na bibliografski te i normativni te podatoci i so prika`uvawe na ednostavni na~ini na dvi`ewe nizni v, vkl u~uvaj}i go i prika`uvaweto na odnosi te me|u delata, izrazi te, pojavni te obl ici, edini ci te gra|a, licata, semejstvata, korporativni te tela, poi mi te, predmeti te, nastani te i mestata).

5. Bibliografski opis

5.1. Op{to pravilo e deka za sekoj pojaven oblik e potrebno da se izraboti zaseben bibliografski opis.

5.2. Bibliografski ot opis voobi~aeno se temel i vrz edini ca koja e pretstavnik na pojavni ot oblik i mo`e da sodr`i atributi {to se odnesuvaat na deloto/delata i izrazot/i zrazi te otel otvoreni so edini cata.

5.3. Podatoci te za opis treba da se temel at vrz me|unarodno dogovoren standard.¹¹

5.4. Opisi te mo`at da bi dat na nekol ku ni voa na potpolnost, zavisno od namenata na katalogot ili na bibliografskata baza na podatoci. Informacii te za ni voto na potpolnost treba da mu bi dat poznati na korisni kot.

6. Pristapni to~ki

6.1. Op{to

Pristapni te to~ki za nao|awe na bibliografski te i normativni te podatoci mora da bi dat oblikuvani spored op{tite pravila (vidi **2. Op{ti pravila**). Tie mo`at da bi dat kontrolirani i nekontrolirani.

¹¹) Me|unarodno dogovoren standard za bibliotekarskata zaedni ca e Me|unarodni ot standard za bibliografski opis (International Standard Bibliographic Description).

6.1.1. Treba da se opredel at kontrolirani pristapni to~ki za normativne i varijantne oblici na imi wa za entiteti te kako { to se lica, semejstva, korporativni tela, dela, izrazi, pojavni oblici, edinci gra|a, poi mi, predmeti, nastani i mesta. Kontrolirani te pristapni to~ki ja obezbeduvaat konzistentnosta neophodna za povrzuvawe (kolokacija) na bibliografski te zapsi si za grupi te izvori.

6.1.1.1. Treba da se izrobotat normativni zapsi so koi se kontroliraat normativne oblici na imi wa, varijantne oblici na imeto i identifikatori te { to se koristat kako pristapni to~ki.

6.1.2. Nekontrolirane pristapni to~ki mo`e da se dobijat kako bibliografski podatoci za imi wa, naslovi (na pr. glavni stvarni naslov prezen od pojavni oblik), kodovi, klunizborovi itn., { to ne se kontrolirani vo normativne zapsi si.

6.2. I zbor na pristapni te to~ki

6.2.1. Kako pristapni to~ki za **bibliografski zapsi** da se vku~at normativne pristapni to~ki za dela i izrazi (kontrolirani) otel otvoreni vo izvorot, naslovot na pojavni oblik (voobi~eno nekontrolirani) i normativne pristapni to~ki za tvorci te na delata.

6.2.1.1. Korporativno telo kako tvorec: korporativno telo treba da se smeta kako tvorec na one dela koi ja izrazuvaat kolektivnata misla ili aktivnosta na korporativno telo, ili koga tekstot na naslovot, zaedno so prirodata na deloto, jasno uka`uva deka korporativno telo e kolektivno odgovorno za sodr`inata na deloto. Ova se primenuva duri i koga lice go potpi`uva deloto vo svojstvo na slubenik vo korporativno telo.

6.2.2. Dopolnitelno, treba da se obezbedat pristapni to~ki do **bibliografski te zapsi** za normativni pristapni to~ki za lica, semejstva, korporativni tela i predmeti za koi se smeta deka se va`ni za pronao|aweto i identifikacijata na bibliografski otizvor { to se opi`uva.

6.2.3. Vku~ete gi normativni oblik i varijantne oblici na imeto na entitetot kako pristapni to~ki do **normativni ot zapsi**.

6.2.4. Mo`e da se napravi dopolnitelen pristap preku imi wata na srodni te entiteti.

6.3. Normativni pristapni to~ki

Normativni te pristapni to~ki za imeto na entitetot treba da se zapi{at vo normativen zapi s zaedno so identifikatori te za entitetot i variantni te obl i ci na imeto. Normativnata pristapna to~ka mo`e da bide potrebna kako standarden obl i k za pri ka`uvawe.

6.3.1. Normativni te pristapni to~ki mora da bi dat izroboteni vo soglasnost so standardot.

6.3.2. Jazik i pismo na normativni te pristapni to~ki

6.3.2.1. Koga imi wata se napi {ani na nekol ku jazici i/ili pisma, prednost za normativna pristapna to~ka za imeto treba da mu se dade na podatokot najden na pojavnite obl i ci na deloto napi {ani na izvornot jazik ili pismo,

6.3.2.1.1. no ako izvornot jazik ili pismo ne se koristi voobi~aeno vo katalogot, normativnata pristapna to~ka mo`e da se temel i vrz obl i ci te najdeni na pojavnite obl i ci ili vo referentnite izvori na eden od jazici te ili pismata {to se najsoodvetni za korisnici te na katalogot.

6.3.2.1.2. Sekoga{ koga e toa mo`no, treba da se obezbedi pristapna izvornot jazik ili pismo, preku kontrolirana pristapna to~ka, bilo da e toa normativen ili varianten obl i k na imeto.

6.3.2.2. Ako se koristi transliteracii, treba da se sledi me|unarodni ot standard za transkripcija.

6.3.3. Izbor na normativna pristapna to~ka

Imeto na koe mu se dava prednost za da bide normativna pristapna to~ka treba da se temel i vrz imeto {to go identifikuva entitetot na nedvosmi sl ena~in, dali kako ime koe{to naj~estogonao|ame na pojavnite obl i ci ili kako op{toprifateno ime soodvetno za korisnici te na katalogot {to gonao|ame vo referentnite izvori (t.e. "voobi~aeno ime").

6.3.3.1. Izbor na normativna pristapna to~ka za lice, semejstvo, korporativno telo

Ako edno lice, semejstvo ili korporativno telo koristi variantni imiwali i variantni obl i ci na imiwata, edno ime ili eden obl i k na imeto treba da se izbere kako osnova za normativna pristapna to~ka za sekoj oddel en entitet.

6.3.3.1.1. Koga varijantni te oblici na imeto se najdeni na pojavni te oblici i/ili vo referentni te izvori, a ova varijacija ne se temelji na razli~ni prikazi na istoto ime (t.e. celosni i skrateni oblici), prednost mu se dava:

6.3.1.1.1. na op{ topoznatoto (ili "voobi~aeno") ime namesto na slu`benoto ime, onamu kade { to e navedeno, ili

6.3.1.1.2. na slu`benoto ime, koga ne e navedeno op{ topoznatoto ili voobi~aenoto ime.

6.3.3.1.2. Ako korporativno telo vo nekolku posledovatelni periodi koristelo razli~ni imiwa { to ne mo`at da se smetaat za mali promeni na imeto, sekoj entitet identifikovan so zna~ajna promena na imeto treba da se smeta za nov entitet. Soodvetni te normativni podatoci za sekoj entitet treba da bi dat povrzani voobi~aeno so upatuvawe na prethodni te i sledni te normativni oblici na imiwata na korporativno telo.

6.3.3.2. Izbor na normativna pristapna to~ka za delo i izraz

Koga edno delo ima pove}e naslovi, eden od naslovi te treba da se izbere kako osnova za normativna pristapna to~ka za deloto/izvorot.

6.3.4. Oblik na imeto za normativni pristapni to~ki

6.3.4.1. Oblik na imeto za lica

Koga imeto na liceto se состоi od nekolku zborovi, izborot na prv zbor za normativnata pristapna to~ka treba da bide spored pravilata na dr`avata i na jazi kot { to se najtesno povrzani so toa lica, i toa vo redosl edot spored koj se najdeni na pojavni te oblici i/ili vo referentni te izvori.

6.3.4.2. Oblik na imeto za semejstva

Koga imeto na semejstvoto se состоi od nekolku zborovi, izborot na prv zbor za normativnata pristapna to~ka treba da bide spored pravilata na dr`avata i na jazi kot { to se najtesno povrzani so toa semejstvo, i toa spored redosl edot vo koj se najdeni na pojavni te oblici i/ili vo referentni te izvori.

6.3.4.3. Oblik na imeto za korporativni tela

Za normativna pristapna to~ka za korporativno telo imeto treba da se navede spored redosl edot kako { to se pojavuva na pojavni te oblici i/ili vo referentni te izvori, osven

6.3.4.3.1. koga korporati vnoto tel o del na pol i ti ~ko-teri torijal na edi ni ca, normati vnata pri stapna to~ka treba da go sodr` i sega{ ni ot obl i k na i meto na te-ri torijata na jazi kot i pi smoto { to se najsoodvetni za potrebi te na kori sni ci te na katal ogot.

6.3.4.3.2. koga i meto na korporati vnoto tel o samoto po sebe i zrazuva podredenost ili podredena ul oga, ili e nedovol no za i denti f i kacija na podredenoto tel o, normati vnata pri stapna to~ka treba da zapo~nuva so i meto na nadredenoto tel o.

6.3.4.4. Obl i k na i meto za dela/i zrazi

Normati vnata pri stapna to~ka za del o, i zraz, pojavaen obl i k i li edi ni ca gra|a mo` e da bide naslov koj mo` e da bide samostoien ili da e naslov kombi ni ran so normati vnata pri stapna to~ka za tvorecot na del oto.

6.3.4.5. Razl i kuvawe me|u i mi wata

Dokol ku e potrebno, za razl i kuvawe na eden enti tet od drugi te so i sto i me, vo normati vnata pri stapna to~ka za enti tetot treba da se dodadat dopol ni tel ni obel e` ja za i denti f i kacija. Dokol ku e po` el no, i sti te i denti f i kaci ski obel e` ja mo` e da se vkl u-at kako del na varijantni te obl i ci na i meto.

6.4. Varijantni i mi wa i varijatni obl i ci na i meto

Bez ogle d koe i me }e bide izbrano za normati vna pristapna to~ka, za kontrol i ran pri stap treba da bi dat vkl u~eni i varijantni te i mi wa i varijantni te obl i ci na i meto.

7. Osnovi za mo` nosti te za prebaruvawe

7.1. Prebaruvawe

Pri stapni te to~ki se el ementi od bi bl i ograf ski te i normati vni te zapi si koi 1) obezbeduvaat si gurno pronao|awe na bi bl i ograf ski i normati vni zapi si i ni vni te srodni bi bl i ograf ski i zvor i i 2) ograni ~uvawe na rezul tati te od prebaruvawata.

7.1.1. Na~i ni na prebaruvawe

Treba da se ovozm o` i prebaruvawe i pronao|awe na i mi wata, naslovi te i predmeti te so pomo{ na si te na~i ni na prebaruvawe dostapni vo daden bi bl i ote~en katal og i li bi bl i ograf ska baza na podatoci (so pomo{ na pol ni obl i ci na i mi wata, kl u~ni zborovi, i zrazi, kratawe, i denti f i katori, i tn.)

7.1.2. Neophodni pristapni to~ki

Neophodni pristapni to~ki se one { to se temeljat vrz glavni te atributi i odnosi na sekoj entitet vo bibliografski ot ili vo normativni ot zapisi.

7.1.2.1. Neophodni pristapni to~ki vo bibliografski te zapisi se:

- normativna pristapna to~ka za imeto na tvorecot ili prvi ot naveden tvorec na deloto, koga se navedeni pove}e imiwa,
- normativna pristapna to~ka za deloto/i zrazot (mo`e da ja vkluva i normativnata pristapna to~ka za tvorecot)
- stvarni ot naslov ili negovata zamena za pojavni ot oblak, godinata (godinite) na izdavawe ili objavuvawe na pojavni ot oblak,
- kontrolirane te predmetni oznaki i/ili klasifikacijski broevi za deloto, standardni te broevi, identifikatori i „klu~ni naslovi” za opisuvani ot entitet.

7.1.2.2. Neophodni pristapni to~ki za normativni te zapisi se:

- normativnoto ime ili naslovot na entitetot,
- identifikatorite za entitetot,
- varijantni te imiwa i varijantni te oblaci na imeto ili naslovot na entitetot.

7.1.3. Dopolnitelni pristapni to~ki

Atributi te od drugi te delovi na bibliografski ot opis ili na normativni ot zapisi mo`at da slu`at kako nezadol`itelni pristapni to~ki ili kako pomagala za izbirawe ili ograni~uvawe pri prebaruvaweto.

7.1.3.1. Takvi te atributi vo bibliografskite zapisi vkluvaat, no ne se ograni~uvaat na:

- imiwa na drugi te tvorci pokraj prvi ot,
- imiwa na lica, semejstva ili korporativni tela vo ulogi { to ne se uloga na tvorec (na pr. izveduva~i),
- varijantni naslovi (na pr. naporedni naslovi, nadnaslovi)
- normativna pristapna to~ka za izdava~ka celina,
- identifikatori na bibliografski ot zapisi,
- jazikot na izrazot otel otvoren vo pojavni ot oblak, mesto na izdavawe,
- vidna sodr`inata,
- vidna nosa~ot.

7.1.3.2. Takvite atributi vo **normativnite zapisi** vključevaa, no ne se ograničevaa na:

- imena ili naslovi na srodne entiteti,
- identifikatorite na normativne zapise.

7.2. Pronajave

Koga rezultate od prebaruvaveto sadržat poveće zapise so ista pristapnata, zapise treba da se prikazat vo logički redosled soodveten za korisnikot na katalogot, pomnost vo soglasnost so standardot {tova} i jazikot i pristapnata toka.

POIMNIK

Ovoj poimnik sadrži izrazi {to vo} izjavata za međunarodna dela za katalogizacija se koristat so posebno znaenje (t.e. ne upotrebeni voobičajeni definicii od rečnicite). Na krajot se navedeni izrazi {to se koristat vo} Pariski te dela ili vo drugite porane{ni pravilnici za katalogizacija, za korisnici na IME ICC sakaat da predupredat deka ne se upotrebuvaat poveće vo Međunarodna dela za katalogizacija.

OP = op{iren poim; PP = potesen poim; SP = sroden poim

Atribut – Svojstvo na entitetot. Atributot može da bide svojstven za entitetot ili da poteknuva odnadvor.

[I zvor: FRBR]

Bibliografski zapis – zbir na podatocni elementi koji opičevaa i obezbedevaa pristap do bibliografski izvori i identifikuvaa srodna dela i izrazi.

[I zvor: IME ICC]

Bibliografski znaenje – svojstvo na entitetot, atributot ili odnosot, {to ima posebno znaenje ili vrednost vo kontekst na bibliografskite izvori.

[I zvor: IME ICC]

Bibliografski izvor – entitet vo ramki na bibliotekata i slicni zbirki, {to se sostoi od proizvodi na intelektualno ili umetničko nastojvawe. Bibliografski izvori vo modelot FRBR se entitetite od grupata 1: delo, izraz, pojavan obl i edinica graa.

[I zvor: IME ICC]

Bibliografski opis – zbirna bibliografski podatoci { to go identifikuaat bibliografski otivzor.

[I zvor: preraboten ISBD]

Vidi i **Deskriptivna katalogizacija** [SP]

Bibliografski univerzum – podrajeto { to se odnesuva na zbirki te od biblioteki te, arhivite, muzei te i drugi te informaci zaednici.

[I zvor: IME ICC]

Varijanten oblik na imeto – oblik na imeto { to ne e izbran za normativna pristapna to~ka za entitetot. Mo`e da se koristi za pristapdo normativni otzapis za entitetot ili da se pretstavi kako vrska do normativna pristapna to~ka.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i **Voobi~aeno ime** [SP], **Ime** [OP], **Kontrolirana pristapna to~ka** [OP], **Normativen oblik na imeto** [SP], **Normativna pristapna to~ka** [SP], **Pristapna to~ka** [OP]

Vid nosa~ – oznaka { to go odrazuva formatot na medumot za skladi rawe i ~uvawe na nosa~ot, vo kombinacija so vidot na posredni otured potreben za pregleduvawe, prikavawe, izveduvawe itn. na sodr`inata na izvoro. Vidot na nosa~ot gi odrazuva atribute na pojavnit oblik.

[I zvor: preraboteno od Poi mni kot na RDA, jan. 2008]

**Vidsodr`ina** – oznaka { to go odrazuva osnovni oblik na komunikacija so koje izrazena sodr`inata i ~ovekovi ot oset preku koje nameneta da se vospriemi. Vidot na sodr`inata gi odrazuva atribute i na delot i na izrazot.

[I zvor: preraboteno od Poi mni kot na RDA, jan. 2008]

Voobi~aeno ime – ime, razli~no od slubenoto ime, so koe e poznato korporativno telo, mesto ili predmet.

[I zvor: preraboteno od revizijata na AACR vo 2002, Poi mni k]

Vidi i **Varijanten oblik na imeto** [SP], **Ime** [OP], **Normativen oblik na imeto** [SP]

Delo – odredena intelektualna ili umetni~ka tvorba (t.e. intelektualna ili umetni~ka sodr`ina)

[I zvor: FRAD, FRBR, preraboteno od IME ICC]

Deskriptivna katalogizacija – del od katalogizacijata { to gi obezbeduva deskriptivni te podatoci i pristapni te to~ki { to ne se povrzani so sodr`inata.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i **Bibliografski opis** [SP], **Sodr`inska katalogizacija** [SP]

Dopolni tel na pristapna to~ka – pristapna to~ka { to mo`e da se koristi zaedno so neophodni te pristapni to~ki za podobruvawe na pronao|aweto na bi bli ograf ski te i normati vni te podatoci.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i Neophodna pristapna to~ka [SP], *Pristapna to~ka* [PP]

Edi ni ca gra|a – eden pri merok na pojaven obl i k.

[I zvor: FRAD, FRBR]

Enti tet – ona { to i ma svojstvo na edi nstvenost i samostojnost; ona { to postoi nezavi sno i li odvoeno od drugi te; apstrakci ja, i deen koncept, mi sl oven objekt i li transcendental en objekt.

[I zvor: Webster's 3rd]

Kako pri meri za vi dovi enti teti vo FRBR i FRAD se vbrojuvaat proi zvodi te na i intel ktual no i li umetni ~ko nastojuvawe (del o, i zraz, pojaven obl i k i edi ni ca gra|a); posredni ci te (t.e. li ca, semejstva, korporati vni tel a) odgovorni za i zrobotka na i intel ktual nata i li umetni ~kata so dr` i na, za proi zvodstvo i di semi naci ja na so dr` i nata vo fi zi ~ki obl i k i li za za~uvuvawe na proi zvodot; i li predmetot na del oto (del o, i zraz, pojaven obl i k, edi ni ca gra|a, li ce, semejstvo, korporati vno tel o, poi m, predmet, nastan, mesto).

[I zvor: IME ICC]

Zbirka – 1. Real na i li vi rtuel na grupa od dve i li pove}e del a i li del ovi na del a kombi ni rani i li i zdadeni zaedno. 2. Real na i li vi rtuel na grupa bi bli ograf ski i zvor i { to gi ~uva i li gi i zroboti la dadena i nsti tuci ja.

[I zvor: IME ICC]

I denti fi kator – broj, kodi ran podatok, zbor, i zraz, l ogo, ured i tn., povrzan so enti tetot, { to slu` i za razl i kuvawe na enti tetot od drugi te enti teti vo ramki na domenot vo koj e dodel en i denti fi katorot.

[I zvor: FRAD]

I zbrano i me – i me na enti tetot, i zbrano spored pravi la i standardi , { to slu` i kako osnova za i zrobotka na normati vna pristapna to~ka za enti tetot.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i Voobi~aeno i me [SP], *I me* [OP], *Normativen oblik na imeto* [SP], *Normati vna pristapna to~ka* [SP]

I zraz – i intel ktual na i li umetni ~ka real i zaci ja na del oto.

[I zvor: FRAD, FRBR]

I me – znak, zbor ili grupa zborovi i/ili znaci po koi e poznat entitetot. Vklu~uva zborovi/znaci koi ozna~uvaat lice, semejstvo, korporativno telo; vklu~uvaat izrazi po koi se poznati poi mi te, predmeti te, nastani te ili mestata; vklu~uvaat naslov daden na delo, izraz, pojaven oblik ili edinica gra|a. Se koristi kako osnova za pristapna to~ka.

[I zvor: FRBR, dopolneto od FRAD]

Vi di i Varijanten oblik na imeto [PP], Voobi~aeno ime [PP], Izbrano ime [PP], Kontrolirana pristapna to~ka [SP], Normativen oblik na imeto [PP], Pristapna to~ka [SP]

Klu~en naslov – edinstveno ime dodeleno na kontinuirani izvor od Mre`ata na ISSN i neraskinlivo povrzan so negovot ISSN-broj. Kluniot naslov mo`e da bude ednakov so glavniot naslov ili, so cel da se postigne edinstvenost, mo`e da se izgradi so dodavawe elementi za identifikacija i/ili objasnuvawe, kako { to e imeto na izdava~ot, mestoto na izdavawe, podatoci za izdanieto.

[I zvor: ISBD]

Kontrolirana pristapna to~ka – Pristapna to~ka zapi { ana vo normativen zaps.

[I zvor: preraboten GARR]

Kontrolirani te pristapni to~ki se sostojat od normativni te oblaci na imiwa, kako i od oni e ozna~eni kako varijantni oblaci. Tie mo`at:

- da se temelat vrzli~ni imiwa, semejni imiwa i imiwa na korporativni tela,
- da se temelat vrzimiwa (t.e. naslovi) za dela, izrazi, javni oblaci i edinici gra|a,
- da bi datkombinacija od dve imiwa, kako vo slu~aj na pristapnata to~ka avtor/naslov koja prestavuva delo { to go kombinira imeto na tvorecot so naslovot na deloto,
- da se temelat vrzizrazi za nastani, predmeti, poi mi i mesta,
- da se temelat vrzidentifikatori, kako standardni te broevi, klasifikacijske oznaki i tn.

Drugite elementi (kako datumi te) mo`e da se dodadavo imeto pred # zaradi potrebata od razlikuvawe me|u entiteti te so isti ili so sli~ni imiwa.

[I zvor: FRAD se potenci radeka fokusi raweto na ovoj model e vrzimiwata i izrazite kontrolirani so normativnata datoteka.]

Vi di i Varijanten oblik na imeto [SP], Ime [SP], Nkontrolirana pristapna to~ka [SP], Normativna pristapna to~ka [SP], Pristapna to~ka [OP]

Korporativno telo – organizacija ili grupalica i/ili organizacii { to se identifikuvaa pod opredeleno ime i rabotat, ili mo`at da rabotat, kako edinica.

[I zvor: preraboteno od FRAD, FRBR]

Lice – poedinec ili poedine~en identitet vospstaven ili prisvoen od poedinec ili od grupa.

[I zvor: FRBR, dopolneto od FRAD, preraboteno od IME ICC]

Mesto – lokacija.

[I zvor: FRBR]

Nastan – aktivnost ili pojava.

[I zvor: FRAD (one {tone se korporativni tela se smetaat za predmeti), FRBR]

Nekontrolirana pristapna to~ka – pristapna to~ka {tone e kontrolirana so normativni zapisi.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i **Kontrolirana pristapna to~ka** [SP], **Pristapna to~ka** [OP]

Neophodna pristapna to~ka – pristapna to~ka {to se temelj vrz glavni ot atribut ili odnos na entitet vo bibliografski ili normativni zapisi koja obezbeduva pronajawe i identifikacija na toj zapisi.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i **Dopolnitelna pristapna to~ka** [SP], **Pristapna to~ka** [OP]

Normalizirana pristapna to~ka

Vidi **Normativna pristapna to~ka**

Normativni zapis – zbirna podatoni elementi {to go identifikuvaat entitetot i mo`at da se koristi za dobi vawe pristapno normativna pristapna to~ka za toj entitet ili za prika`uvawe na koja bilo od pristapnite to~ki za entitetot.

[I zvor: IME ICC]

Normativni oblik na imeto – oblik na ime izbran za normativna pristapna to~ka do entitetot.

Vidi i **Varijantni oblik na imeto** [SP], **Voobi~aeno ime** [SP], **Izbrano ime** [SP], **Ime** [OP], **Normativna pristapna to~ka** [SP]

Normativna pristapna to~ka – izbrana kontrolirana pristapna to~ka za entitetot, opredelena i oblikovana vo soglasnost so pravilata ili standardite.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i **Varijantni oblik na imeto** [SP], **Izbrano ime** [SP], **Kontrolirana pristapna to~ka** [OP], **Normativni oblik na imeto** [SP], **Pristapna to~ka** [OP]

Odnos – posebna vraska me|u entitetite ili ni vni te pri meri.

[I zvor: zasnovano vrz FRBR]

Poim – apstraktna zamislalija.

[I zvor: FRAD (vo vrska so predmeti te), FRBR]

Pojaven oblik – fizi~ko otel otvoruvawe na izraz na deloto.

[I zvor: FRAD, FRBR]

Pojavni otoblik mo`e da otel otvori zbirka dela, samostojno delo ili sostaven del na delo. Pojavni teoblici mo`e da se pojavat na edna ili pove}e fizi~ki edinici.

[I zvor: IME ICC]

Posrednik – lice (avtor, izdava~, skulptor, urednik, re`iser, kompozitor i tn.) ili grupa (semejstvo, organizacija, korporacija, biblioteka, orkestar, dr`ava, federacija i tn.) ili avtomatska naprava (meteorolo{ki ured, kompjuterska programa za prevod i tn.) koja ima nekakva ulogavo`ivotni otvek na izvorot.

[I zvor: DCMIAgents Working Group, prerabotena rabotna definicija]

Vidi i Tvorec [PP]

Predmet – materijalno neto.

[I zvor: FRBR]

Pristapna to~ka – ime, poim, kodiran podatok i tn., so koj se baraat i identifikuvat bibliografski te i normativni te podatoci

[I zvor: GARR, preraboteno od FRAD i IME ICC]

Vidi i Varijanten oblik na ime [PP], **Dopolnitelna pristapna to~ka** [PP], **Ime** [SP], **Kontrolirana pristapna to~ka** [PP], **Nekontrolirana pristapna to~ka** [PP], **Neophodna pristapna to~ka** [PP], **Normativna pristapna to~ka** [PP]

Semejstvo – dve ili pove}e lica, povrzani so ra|awe, brak, posvojuvawe, ili sli~en zakonski status, ili na druga~in pretstaveni kako semejstvo.

[I zvor: FRAD, preraboteno od IME ICC]

Sodr`inska katalogizacija – del katalogizacijata koj obezbeduva kontrolirani predmetni izrazi i/ili klasifikacijski broevi.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i Deskriptivna katalogizacija [SP]

Tvorec – lice, semejstvo ili korporativno telo odgovorno za intelektualnata ili umetni~kata sodrina na deloto.

[I zvor: IME ICC]

Vidi i Posrednik [OP]

Izvori

AACR2 – *Anglo-American Cataloguing Rules*. - 2nd edition, 2002 revision. - Ottawa: Canadian Library Association; London: Chartered Institute of Library and Information Professionals; Chicago: American Library Association, 2002-2005.

DCMI Agents Working Group – Dublin Core Metadata Initiative, Agents Working Group. Od veb-strani ca, 2003 (radotni def i ni ci i): "<http://dublincore.org/groups/agents/>" Zavr{ ni ot i zve{ taj mre` no dostapen na: <http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/#classes-Agent>

FRAD – *Functional Requirements for Authority Data: A Conceptual Model – Final Report*, 2008.

FRBR – *Functional Requirements for Bibliographic Records: Final Report*. - Munich : Saur, 1998.(IFLA UBCIM publications new series; v. 19) Dostapno na veb-l okaci jata na IFLA: "<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/>"(sept. 1997, dopol neto i i zmeneto do f evr. 2008)

GARR – *Guidelines for Authority Records and References*. 2nd ed., rev. - Munich : Saur, 2001. (IFLA UBCIM publications new series; v. 23) Dostapno na: "<http://www.ifla.org/VII/s13/garr/garr.pdf>"

IME ICC – IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (1st - 5th : 2003-2007), preporaki od u~esni ci te

ISBD – *International Standard Bibliographic Description (ISBD): preliminary consolidated edition*. - Munich : Saur, 2007. (IFLA Series on Bibliographic Control ; v. 31) Mre` no dostapno na: "http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/ISBD_consolidated_2007.pdf"

RDA – *RDA: Resource Description and Access. Glossary Draft*. 5JSC/Chair/11/Rev (Jan. 2008, Table 1) Mre` no dostapno na: <http://www.collectionscanada.gc.ca/jsc/rda.htm#drafts>

Webster's 3rd – *Webster's Third International Dictionary*. - Springfield, Mass : Merriam, 1976.

Poi mi { to ne se ve}e vo upotreba

Bibliografska edinica	<i>vi di</i> Pojaven oblik
Edinstven naslov	<i>vi di</i> Normativen oblik na ime, Normativna pristapna to~ka, I me
Opredelnicata	<i>vi di</i> Kontrolirana pristapna to~ka, Normativna pristapna to~ka
Upatnicata	<i>vi di</i> Varijanten oblik na imeto

I zjava na IME ICC 2008

U~esnicite na IME ICC doneso odluka deka

- }e gi napravat potrebni te uredni ~ki i spravki vo tekstot { to go pri f atija u~esnicite na IME ICC,

- }e go distribuiraat tekstot do site tela { to donesuvaat pravila za katalogizacija i organizacii te na IFLA, kako i do stru~ni ot pe~at,

- }e ja uredati i zdadat I zjavata za me|unarodni te na~ela za katalogizacija i Poi mnikot, i }e gi napravat slobodno dostapni na mre`a,

- }e se gri`at za prodol`uvawe na rabota i usoglasuvawe na tekstot so FRAD i FRSAR, otkako istite }e bi dat zavr{eni, i so natamo{ni ot razvoj na modelite i {emi te za katalogizaciski te podatoci, i

- }e ja za~uvaat dokumentacijata na IME ICC i }e gi davaat na uvid podatocite za postapkite i rezultate na IME ICC.

Preporauvame da se zadol`i Sekcijata za katalogizacija pri IFLA za odr`uvawe na tekstovite i sproveduvaweni ven pregl ed na vremensko rastojani e od pri bli`no 5 godini zaradi osovremenuvawe spored potrebite vo soglasnost so po{ i rokata inf ormaciona zaednicata.

I SKUSTVA OD PREBARUVAVATA PO AVTOR VO SI STEMOT COBISS.MK I POTREBATA OD AVTOMATI ZI RANA NORMATI VNA KONTROLA

@aklina \alevska, vi{ bibliotekar
Nacionalna i univerzitetaska biblioteka
„Sv. Kliment Ohridski”, Skopje

Apstrakt

Postoeweto normati vna kontrola na imi wata na avtorite ovozmo`uva da se ostvarat osnovni te zadani bibliotekni te katalozi. Neophodnosta na postoeweto normati vna kontrola e posebno naglasena vo javno dostapni te katalozi (ORAS). Rezultati te dobi eni od sprovedeni te prebaruvawa po razli~ni te obl icina imeto na izbran avtor vo bibliografski te bazi COBIB.MK i COBISSNUBSK bez postoewe avtomatizirana normati vna kontrola, davaat razli~en broj pogodoci.

Voveduvaweto na avtomatizirana normati vna kontrola na avtorite }e ja podobri bibliografska kontrola i }e go podigne kvalitetot na prebaruvawata na bibliotekni te katalozi.

Klu~ni zborovi:

normati vna kontrola, prebaruvawe na bazi na podatoci

Postapkata na oblikuvawe na imi wata na fizi~ki lica za potrebite na bibliotekni te katalozi e va`en, kompleksen i odgovoren del od rabotata na bibliotekite, reguliran so posebni odredbi vo pravilnicite za katalogizacija.

Postoeweto normati vna kontrola pri odreduvaweto na edinstveni otoblik na imeto na avtorot i oblikuvaweto edinstveni opredelnici go ovozmo`uvaat ostvaruvaweto na osnovni te zadani katalogot: pronaolawe opredelena bibliografska edinica, identifikacijana literarnata edinica (delo) i grupirawe/kolokacijana site bibliografski edinici od odreden avtor vo bibliotekata.

Neophodnosta na postoeweto normati vna kontrola e posebno naglasena vo avtomatizirani te bibliotekni katalozi javno dostapni za korisnicite, pri {to sekoj normativen podatok {to prestavuva pristapnato~ka dozapisite e edinstven i ne mo`e da se izedna~i so koj bilo drug podatok bez oglekolku da ni izgl eda identinotoj podatok.

Normativna kontrola na avtorski te opredelnic vo biblioteki te vo Makedonija

I zborot i oblikot na opredelnicite i redalkite vo katalogite na bibliotekite vo Makedonija se vr{i i spored pravilata od Pravidnikot i pri ra~nikot za izработка na abecedni katalogi na Eva Verona.¹

Nacionalnata i univerzitetska biblioteka „Sv. Kliment Ohridski” - Skopje, kako centralna bibliografska ustanova, e zadol`ena za izработка i odr`uvawe na datotekata na zapisi za normativnite katalog`ni edinici, za vospostavuvawe edinstven standardiziran oblik na imiwata ili grupa zborovi, spored koi korisnicite bi gi prebaruvale katalogite, kako i za izработка na upatnici kon nestandardizirane oblici na imiwata ili grupa zborovi vo odnos na usvoenite oblici. Bibliotekite vodat (ili vodea) dva vida katalogi, kirilski i latinski, taka { to za sekoj avtor se opredeluva po eden edinstven oblik na imeto i na dvete pisma, soglasno so Pravidnikot na Eva Verona.

I pokraj faktot deka vo pogol emiot broj biblioteki vo Makedonija se koristi programskata poddr{ka COBISS, koja, osven drugoto, ovozmo`uva i avtomatizirana normativna kontrola na avtorski te pristapni to~ki, toj del od programata se u{te ne e implementiran. Taka, vnesuvaweto na normirane i varijantne oblici na imiwata na avtorite kako edinstveni opredelnic vo zapisite na bibliografskite bazi na podatoci vo sistemot COBISS.MK, koe se vr{i ira~no, zavisi od znaeweto, iskustvoto i vni manieto na sekoj katalogizator vo procesot na zaemnata katalogizacija vo sistemot COBISS.MK.

Prebaruvawe na klasi~nite katalogi, zaemni ot katalog COBISS.MK i lokalni ot katalog COBISSNUBSK po avtorski opredelnic

Za ilustracija kako funkcionira prebaruvaweto na bibliografskite bazi na podatoci vo sistemot COBISS.MK izbrana e avtorkata **prof. dr. Vera Stoj~evska-Anti**}, profesor po istorija na kni`evnost.

Za nea NUB ima odredeno dva normativni oblika i toa:

- normativen oblik za kirilski ot katalog: **Stoj~evska-Anti}, Vera**
- normativen oblik za latinski ot katalog: **Stoj~evska-Anti}, Vera**

Sprovedeno e prebaruvawe vo klasi~ni ot katalogi vo lokalnata bibliografska baza na podatoci COBISSNUBSK na NUB, kako i vo zaemnata bibliografska baza na podatoci COBISS.MK.

1) Verona, Eva. Pravidnik i priru~nik za izradbu abecednih kataloga. D. 1, Odrednice i redalice. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko drustvo, 1986.

Prebaruvawe vo klasi~ni ot katalog na NUB

Klasi~ni ot katalog na Bibliotekata, so ogled na postoweto na javno dostapni ot elektronski katalog (OPAC), i ako ve}e nekolku godini nanazad ne se dopolnuva, i natamue vo upotreba, bi deji del od fondot se u{te ne vnesen vo lokalnata bibliograf ska baza na podatoci COBISSNUBSK. Vo slednata tabela se navedeni pronajdeni te obl i ci na imeto na avtorata kako redalki vo katalogot, kako i brojot na katalog`ni karton~i wa { to se pronajdeni za sekoe od ti e obl i ci na imeto.

Obl i k na imeto na avtorot kako redalka	Broj na katalog`ni karton~i wa
Anti }, Vera	2
Stoj~evska-Anti }, Vera	30
Stoj~evska-Anti }, Vera	2
Stoj~evska-Anti}, Vera	2

Prebaruvawe vo elektronski te katalogi

Najprvo e potrebno da objasni me deka podatoci te vo zapi si te na programkata poddr{ ka COBISS se vnesuvaat so osnovna latini ca. Bukvi te od latinski te i kirilski te pisma { to ne mo`at da se vnesat so znacite od osnovnata latini ca se vnesuvaat kako kombi naci ja na pove}e znaci (di jakri ti~ki znaci). Bibliograf ski te opisi na publikacii te pe~atени na kirilica ili so me{ani pisma mo`at vo original da se vidat samo vo ispisite ili pri prebaruvawata vo OPAC. Pri stapnite to~ki se indeksiraat i vo obl i kot { to go imaat na osnovna latini ca, kako i vo vizivni ot obl i k vo koj se vneseni. U{te pove}e, pri stapnite to~ki vneseni so kirilski poddr{ ka pri prebaruvawe vo programata OPAC gi preveduva vo latinski obl i k. Taka, vnesenata pri stapna to~ka **Stoj~evska-Anti }, Vera** programata ja prepoznava kako **Stoj~evska-Anti}, Vera** i gi prebaruva bazi te na podatoci koristeji dva obl i ka: **Stojcevska-Antik, Vera** i **Stoj~evska-Anti}, Vera**. Vo OPAC mo`e da se prebaruva spored koj bilo od tri te navedeni obl i ci na imeto i so upotreba na dvete pisma.

(sl. 1)

(sl. 2)

Prebaruvajji ja zaemnata bibliotekarska baza na podatoci COBIB.MK, kori stejji i go i zborni ot na~in na prebaruvawe (sl. 1) i kori stejji ja naredbata EXPAND za pro{ i ruvawe na pref i ksot AU= za prebaruvawe na avtor-l i ce (sl. 2), pronajdeni se sledni te obl i ci na i meto na i zbrani ot avtor, koi vo zapi si te se vneseni vo poli wata za normativen obl i k na i mi wata (7XX) i vo poli wata za upatni ci, t.e. za varijantni te obl i ci na i mi wata (9XX):

Антиќ, В.	Стојчевска, В.
Antiќ, Vera	Стојчевска, Вера
Антиќ, Вера	Stojčevska, Vera Antiќ-
Antiќ, Vera	Стојчевска, Вера Антиќ-
Antiћ, Vera	Stojčevska-Antić, Vera
Antič, Vera	Стојчевска-Антић, Вера
Antiç, Vera	Stojčevska-Antič, Vera
Antich, Vera	Стојчевска-Антиќ, В.
Antić, Vera S.	Stojčevska-Antić, Vera
Антиќ, Вера Стојчевска	Стојчевска-Антиќ, Вера
Antiќ, Vera Stojčevska-	Stojčevska-Antiq, Vera
Антиќ, Вера Стојчевска-	Stojchevska-Antich, Vera
Антиќ-Стојчевска, Вера	Stojčevska-Antik, Vera
Стойчевска-Антич, Вера	Stojtchevska-Antic, Vera
Стојчевска – Антиќ, Вера	Stoyçevska-Antiç, Vera
Stojcevska Antic, Vera	Stoychevska-Antich, Vera
Стојчевска Антиќ, Вера	Stoychevska Antich, Vera

Od si te pronajdeni obl i ci na i meto se ograni ~i vme na pronajdeni te obl i ci vo klasi ~ni ot katalog na NUB. Vrz osnova na ova ograni ~uvawe, prebaruvawata izvr{ eni vo zaemnata bibliotekarska baza na podatoci COBIB.MK, kako i vo lokalnata bibliotekarska baza na podatoci COBISSNUBSK, se napraveni taka { to se kori steni dvata, odnosno tri te mo` ni obl i ci na vnes na podatoci (obl i k vnesen so osnovna latini ca, so latini ~no pismo so dijaktri ti ~ki znaci i obl i k vnesen so kirilisko pismo). Prebaruvawata gi ddoa sledni te rezultati:

Појавни облици на името на авторот	ограничување според писмо	Број на податоци во COBIB.MK	Број на погодности во COBISSNUBSK
Antik, Vera	сите писма	148	14
Antik, Vera	латиница	4	0
Antik, Vera	кирилица	144	14
Antiќ, Vera	сите писма	148	14
Antiќ, Vera	латиница	4	0
Antiќ, Vera	кирилица	144	14
Антиќ, Вера	сите писма	148	14
Антиќ, Вера	латиница	4	0
Антиќ, Вера	кирилица	144	14
Antik, Vera*	сите писма	471	21
Antik, Vera*	латиница	14	0
Antik, Vera*	кирилица	457	21
Antiќ, Vera*	сите писма	471	21
Antiќ, Vera*	латиница	14	0
Antiќ, Vera*	кирилица	457	21
Антиќ, Вера*	сите писма	471	21
Антиќ, Вера*	латиница	14	0
Антиќ, Вера*	кирилица	457	21
Stojcevska-Antik, Vera	сите писма	642	208
Stojcevska-Antik, Vera	латиница	20	6
Stojcevska-Antik, Vera	кирилица	622	202
Stojќevska-Antiќ, Vera	сите писма	642	208
Stojќevska-Antiќ, Vera	латиница	20	6
Stojќevska-Antiќ, Vera	кирилица	622	202
Стојчевска-Антиќ, Вера	сите писма	642	208
Стојчевска-Антиќ, Вера	латиница	20	6
Стојчевска-Антиќ, Вера	кирилица	622	202
Stojcevska-Antic, Vera	сите писма	13	5
Stojcevska-Antic, Vera	латиница	10	4
Stojcevska-Antic, Vera	кирилица	3	1
Стојчевска-Антић, Вера	сите писма	10	3
Стојчевска-Антић, Вера	латиница	7	2
Стојчевска-Антић, Вера	кирилица	3	1

Obrnete vni mani e deka obl i ci te na i mi wata **Antik, Vera / Antiќ, Vera / Antiќ, Vera** odnosno **Stojcevska-Antik, Vera / Stoj~evska-Antiќ, Vera / Stoj~evska-Antiќ, Vera** programata gi tretira kako isti pristapni to~ki, { to se potvrduva so i denti ~ni rezultati od prebaruvawata so si te ograni ~uvawa spored pi smo. Prebaruvawata so obl i ci te na i meto **Stojcevska-Antic, Vera / Stoj~evska-Anti c Vera** me |utoa nemaat i sti rezultati.

Pri ~i na za toa e { to obli kot na imeto Stojcevska-Antic, Vera gi opf a} a zapi si te so obli ci te na imi wata Stojcevska-Antic, Vera, Stojcevska-Antic, Vera i **Stoj~evska-Anti**}, **Vera**, dodeka obli kot na imeto **Stoj~evska-Anti**}, **Vera** gi opf a} a samo zapi si te za obli ci te na imeto Stojcevska-Antic, Vera i **Stoj~evska-Anti**}, **Vera**.

Kori stej}i ja oznakata "*" so koja se kratat uslovi te/poi mi te za prebaruvawe i prebaruvaj}i po obli kot na imeto **Anti**}, **Vera***, osven zapi si te { to go sodr` at obli kot **Anti**}, **Vera**, se opf ateni i zapi si te { to gi sodr` at upatni ci te **Anti**}, **Vera Stojcevska**. Od dobi eni te rezul tati mo` e da se sogl eda deka razli ~ni obli ci na imeto davaat razli ~en broj pogodoci . Pri ~i na za toa e nepostoewe na normati vna kontrol a na imi wata, nei zedna~en vnes na imi wata na avtorite i nepostoewe ili del umno i zrobotuvawe upatni ci za varijantni te obli ci na imi wata. Popisot na si te pronajdeni obli ci na imi wata vneseni vo zaemnata baza na podatoci jasno go potvrduva. toa. Najmnogu pogodoci bea dobi eni pri prebaruvawe po normati vni te obli ci na imeto na avtorkata. Toa mo` e da navede na zakl u~ok deka katal ogi zatori te naj~esto pravi l no gi popol nuval e poli wata za edinstvena avtorska opredel ni ca i upatni ci te. No, podl abokata anal i za na dobi eni te rezul tati poka` a deka ~esto kako normi ran obli k na imeto na avtorot e pogre{ no vnesuvan nekoj od varijantni te obli ci na imeto na avtorot, deka ~esto ne se i zrobotuvani upatni ci , deka ima mnogu pe~atni gre{ ki pri vnesuvawe na podatoci te za imeto. Seto toa doveduva pri prebaruvawe da ne mo` at da se pronajdat si te zapi si za barani ot avtor { to postojat vo bibli ograf ski te bazi na podatoci .

Zakl u~ok

Normati vnata kontrol a na obli ci te na imi wata na avtorite od pove}e pri ~i ni e imperativ vo avtomatizirani te bibli ote~ni katal ozi . Pri marna pri ~i na e izedna~enoto vnesuvawe na obli kot na imi wata na avtorski te opredel ni ci { to ovozmo` uva da se postigne edna od osnovni te zada~i na katal ozi te - zada~ata na grupi rawe/kol okaci ja na si te dela na eden avtor. Druga, ne pomal ku zna~ajna pri ~i na, e avtomatizirana i zrobotka na upatni ci . Poradi toa { to se u{ te ne e implementirana normati vnata baza na avtorite CONOR vo sistemot COBISS.MK, i zrobotkata na upatni ci pretstavuva edna od najsl o` eni te postapki od procesot na i zrobotka na bibli ograf ski te zapi si . Se razbi ra, podgotovkata na bibli ograf ski te bazi i i zrobotkata na datotekata na normati vni zapi si za da se implementirana avtomatizirana kontrol a na edinstveni te avtorski opredel ni ci e mnogu kompleksna zada~a vo koja osven NUB e potrebno aktivno da se vku~at i da sorabotuvaat i drugi te bibli oteki vo bibli ote~ni ot sistem COBISS.MK. Bez ogl ed na kompleksnosta na pretstojnata zada~a, si te aktivni u~esni ci vo zaemnata katal ogi zaci ja vo sistemot COBISS.MK ja prepoznavaat i ja pri znaaat potrebata od { to poskoro voveduvawe avtomatizirana normati vna kontrol a na avtorski te opredel ni ci , so { to }e se olesni procesot na obrabotka, }e se podobri bibli ograf skata kontrol a i }e se podigne kvalitetot na rezul tati te od prebaruvawata na bibli ote~ni te katal ozi .

I STRA@UVAWE NA POTREBI TE NA KORI SNI CI TE NA NARODNI TE BI BLI OTEKI VO REPUBLI KA MAKEDONI JA

Vilma Jovanova

Apstrakt

Narodnata bi bl i oteka treba da nastojva da pri dobi e { to pogol em broj l ojal ni kori sni ci ~i i potrebi }e bi dat zadovol eni nudej}i i m kval i tetni bi bl i ote~ni usl ugi . Trgnuvaj}i od toa deka sekoj i ma pravo na i nf oraci ja, kul tura, obrazovani e i zabava, narodnata bi bl i oteka e vo sl u` ba na si te kori sni ci .

Sprotivno na toa, podatoci te za aktuel ni ot broj na ~l enovi te na narodni te bi bl i oteki vo Makedonija, koi bea predmet na ova i spi tuvawe, uka` uvaat na toa deka postoji ni zok procent na ~i tatel i vo odnos na brojot na ` i tel i i odreden pad vo procentot na kori stewe na bi bl i ote~ni te usl ugi .

Potrebno e konti nui rano i stra` uvawe na potrebi te na kori sni ci te, a rezul tati te treba da sl u` at za procenka na posti gnati ot i redef i ni rawe na strategi ski ot pl an za razvoj na bi bl i oteki te.

Klu~ni zborovi:

narodna bi bl i oteka, narodna bi bl i oteka - Makedonija, i stra` uvawe na kori sni ci te.

Abstract

A Public Library should tend to attract as many loyal users as possible trying to satisfy their needs by offering high quality library services. Due to the fact that everyone has the right of access to information, culture, education and entertainment, the Public Library is in service to all users.

Despite this, the data concerning the number of Public Library members in Macedonia, which was the subject of this research, point to the fact that the percentage of readers to the population is low and there is a certain decline in the percentage of the use of library services.

A continuing research is required and the results will enable assessment of the achieved and also redefining the strategic plan for the development of the library.

Key words:

Public Library, Public Library-Macedonia, users' research.

Narodna biblioteka vo Makedonija

Narodnata biblioteka vo Makedonija isto taka pretstavuva "...lokal en pri od konznaeweto, giosi guruva uslovi te na celokupnoto uwe, nezavisnoto re{avawe i kulturni ot razvoj na poedi necot..." kako i "vitalnata sila vo obrazovanieto, kulturata i informiraweto i va`enini telvo za-uvuwaweto namiroti duhovnata blagosostojba..."¹

Vo Makedonija dosega ne e sprovedeno opse`no istra`uvawe za potrebite na korisnici te na narodnite biblioteki, pri {to mo`e da se oceni rabotata na bibliotekite so kvantitativni i kvalitativni pokazateli na koristeweto i zadovoluwaweto na potrebite na korisnici te. Poradi toa e mnogu mal obemot na informacii te do koi mo`e da se dojde so pregl ed na veb-stranicata na bibliotekite vo Makedonija ili vo pifana sostojba, za potrebite na korisnici te.

Kvalitativni te merewa na koristeweto² obi`no ne se broj`eni i pove}e se potpiraat na prosuduwawe. Tie se sostojat od istra`uvawe na stavovite na korisnici te i se nastojva da se utvrdi zadovolstvoto na korisnikot. Za ovoj vid istra`uvawe mo`e da se koristat posebno struktuirani pra{awa preku intervjuja ili pra{alnici ili op{ti otvoreni pra{awa.

Misijata na bibliotekite vo Makedonija e da sozdatat mo`nost za site gra|ani da `i taat, da u`at, da soznavaat, da bidat informirani da gi zgol emuvaat sopstvenite kulturni, duhovni i demokratski potencijali, da gi spoznavaat i da gi koristat dobrata na novite informaciski tehnologii, kreativno, kvalitetno i slobodno da go pomnuvaat svoeto vreme. Narodnata biblioteka e obrazovna, kulturna i informacijska ustanova {to ima va`na uloga vo razvivaweto i izgradbata na demokratskoto op{testvo. Op{testvenoto vlijanie na narodnite biblioteki se sogleduva od aspekt na: vlijanieto na zaednicata (social impact), vlijanieto vrz sposobnostite (skills impact) i ekonomskoto vlijanie (economic impact). Sevkupnoto op{testveno vlijanie ne e samo sumirawena tri te podelbi, tuku e sinergija na ni vnoto zaedni`ko dejstvuwawe.

Istra`uvawe na potrebite na korisnici te na narodnite biblioteki vo Makedonija

Kaj ispituvaweto na korisnici te mo`e da se ispituvani vnoto zadovolstvo vo site segmenti na koristewe<sup>3</sup> na bibliotekarskite proizvodi i uslugi. Kako }e se dojde do sprovedenite istra`uvawana ti e podatoci zavisi od toa dali bibliotekata

1) IFLA-in/UNESCO-ov Manifest za narodne knji}nice. // Narodna knji}nica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj slu}bi i usluga. Zagreb : HKD, 2003. str. 75.

2) Usp. Clayton, P.; G. E. Gorman. Upravljanje izvorima informacija u bibliotekama: upravljanje fondovima u teoiji i praksi. Beograd : Clio, 2003. str. 222.

3) Usp. Petr, K. Kvalitativni pokazatelji uspješnosti akademskih knji}nica: doktorska disertacija. Zagreb : Sveucilište u Zagrebu, 2004. str. 286.

se zani mava so i skustvoto na kori sni ci te povrzano za kori stewe (ne)kni ` ni zbi rki , peri odika , i spi tna li teratura , uslugi te na f otokopi rawe i pe~atewe (ako bi bl i otekata gi nudi tie uslugi) , ~i tal na , kompju teri (broj , si li na , sof tver , ~i stota i tn .) , bi bli ote~en katal og , elektronski uslugi na bi bli otekata , bi bli otekari (uslug a , qubeznost , kompetentnost i tn .) i i nf ormaci ski slu ` bi (to~nost na odgovorot , kol i ~estvo i cel ost i tn .) .

So i spi tuvaweto dal i bi bl i otekata se kori sti navi sti na , kako i vo koja mera se kori sti i koi se pri ~i ni te nejzi ni te uslugi da ne se kori stat vo o~ekuvanata mera , sekoja bi bl i oteka mo ` e da pl ani ra kako da i spol ni edna od osnovni te cel i vo rabotata na bi bl i otekata , a toa e opti mal noto<sup>4</sup> kori stewe . Bi bl i oteki te se dol ` ni da dadat dokazi za uspe{ nosta i ekonomskata opravdanost na raboteweto .

Predmetot na i stra ` uvaweto e def i ni ran kako rezul tat na procenka na ni ski ot procent na ~i tateli vo odnos na brojot na ` iteli , kako i slabata posetenost na narodni te bi bl i oteki vo cel ost . Trgnuvaj} i od predmetot i cel ta na i sta ` uvaweto , a vrz osnova na zada~ata na i stra ` uvaweto e def i ni rana **osnovna hi poteza** na i stra ` uvaweto : podobruvaweto na uslugata } e dovede do zgol emuvawe na zadovol stvoto na kori sni ci te na narodni te bi bl i oteki vo Makedonija , { to mo ` e da dovede do zgol emuvawe na brojot na kori sni ci te , za~estenost na posetuvaweto i upotrebata na raznovidni te bi bli ote~ni uslugi i pogolema ekonomska opravdanost na bi bl i otekata .

Od golema va ` nost e da se i stra ` at potrebi te na kori sni ci te i kori steweto na uslugi te od narodni te bi bl i oteki vo Makedonija , a **celi te** na i spi tuvaweto bea naso~eni kon sobi rawe odgovori od nekol ku grupi kori sni ci i od potencilalni te kori sni ci za stvarni ot i posakuvani ot na~in na kori stewe na mnogubrojni te bi bli ote~ni uslugi , so cel evaluacija na slu ` bi te , kako i sobi rawe na sugesti i te od kori sni ci te , zabele{ ki i soveti za mo ` ni promeni i podobruvawa .

I stra ` uvaweto e temel eno vrz osnova na **pra{ alni kot** { to e di stri bui ran vo osum makedonski narodni bi bl i oteki vo tekot na avgusti na septemvri 2009 godi na . Po po{ ta se prateni 160 pra{ alni ci , popol neti i prateni nazad se 146 . Pra{ alni kot se sostoe{ e od sledni te grupi pra{ awa :

- I - Naj~esti pri ~i ni za kori stewe na bi bl i oteki te ;
- II - Zadovol stvoto na kori sni ci te za dobi eni te i nf ormaci i , uslugi i rabotata na slu ` bi te ;
- III - Li ~ni te probl emi i li te{ koti i ;
- IV - Predl ozi za voveduvawe novi i li podobruvawe na postojni te uslugi vo bi bl i otekata ;
- V - Li ~ni podatoci .

4) Usp. Aparac-Jelušić, T. *Evaluacija knjižničnih službi i usluga u narodnoj knjižnici. // Medunarodno savjetovanje Narodne knjižnice izazov promjena (Rijeka ; Zagreb : Gradska biblioteka Rijeka ; Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1997.Str. 69-75.*

Primerok

So ova istra`uvawe se opf`ateni kori sni ci od osum bi bli oteki vo Makedoni ja.

Biblioteka / Grad	Broj na`iteli	Broj na`ititeli	%	Broj na poseti tel i na den
Nacionalna ustanova bi bli oteka "Goce Del`ev" / [tip	47796	3572	7,47%	Pove}e od 180
Nacionalna ustanova - Uni verzi tetska bi bli oteka "Sv. Kl i ment Ohri dski " / Bitola	95385	10767	11,29	Pove}e od 290
Nacionalna ustanova - Bibli oteka "Ko`o Raci n" / Tetovo	86850	4365	5,03%	Pove}e od 190
Gradska bi bli oteka "Bra}a Mi ladi novci " / Skopje (Centar)	45412	6252	13,76	Pove}e od 250
Narodna bi bli oteka "Fetki n" / Kavadarci	38741	2158	5,57%	Pove}e od 95
Javna op{`tinska ustanova - Bibli oteka "Tane Georgi evski " / Kumanovo	105484	3700	3,5%	Pove}e od 200
Lokal na ustanova - bi bli oteka "Bl agoj Jankov-Mu`eto" / Strumi ca	54676	2800	5,12%	Pove}e od 120
Gradska bi bli oteka "Bra}a Mi ladi novci " / Radovi {	28244	1200	4,24%	Pove}e od 112
VKUPNO	502588	34814	6,93%	Pove}e od 179,6

Od 160 ispratene pri meroci od anketata, popol neti i ispratene nazad se 146, od koi vkupno anketirani se 68 ma`i (47%) i 78`eni (53%). Doka`ano e deka`enskata popul acija pove}e gi kori sti bi bli oteki te vo Makedoni ja. Anketirani te i spi tani ci pri pa|aat na godi { na voznost nad 14 godi ni .

Prikaz na rezultati te

Pri`ini za doa|awe vo biblioteka

Spored dobi eni te rezultati , najgol ema pri`ina za doa|awe vo bi bli oteka e i znajmuvaweto knigi na makedonski i na angl i ski jazik i toa: 84,25% na makedonski i 26,03% i spi tani ci na angl i ski jazik. Anal izata na rezultati te spored pol ot, poka`uva deka pri`ina za doa|awe vo bi bli oteka poradi knigi kaj ma`i te e 36,30%, a kaj`eni te 47,95%. Pri`ini te za doa|awe vo bi bli oteka po voznost se sledni te: od 25-39 godi ni doa|aat zaradi i znajmuvawe knigi , 27% od i spi tani ci te, potoa od voznost 14-18 godi ni i znajmuvaat 26%, na voznost od 40-59 godi ni doa|aat 22% da i znajmuvaat kniga, od 19-24 godi ni ml adi te i znajmuvaat 21%, a nad 60 godi ni samo 5% posetuvaat bi bli oteka zaradi i znajmuvawe knigi . Ova poka`uva deka voznostna grupa od 25-39 godi ni naj`esto doa|ada i znajmuva knigi .

Od vkupni ot broj i spi tani ci { to doa|aat zaradi ~i tawe vesni ci , a toa e 28,08%, pove}e se ma` i (16,44% od i spi tani ci te) otkol ku` eni (11,64 od i spi tani ci te), { to se gl eda od tabel a br.3. Od taa pri ~i na bi bl i oteka naj~esto posetuva vozrasnata grupa od 49-59 godi ni i toa 10%, a najmal ku sredno{ kol ci od 14-18 godi ni i toa 2%. Vozrasnata grupa od 19-24 godi ni ~i ta vesni ci vo bi bl i oteka - 6%, a procentot na kori sni ci te nad 60 godi ni od taa pri ~i na i znesuva 4%.

Rezul tati te od istra` uvaweto poka` aa deka vo bi bl i oteka poradi u~ewe doa|aat 33,56% od i spi tani ci te. Taa pri ~i na za doa|awe vo bi bl i oteka e o~ekuvana kaj vozrasnata grupa od 19-24 godi ni , koja e najbrojna vo kori steweto na ovaa usl uga i i znesuva 16%. Razbi rli vo e deka vo bi bl i oteka najmal ku u~i vozrasnata grupa nad 60 godi ni . Od rezul tati te se gl eda deka` eni te doa|aat vo bi bl i oteka da u~at 17,81%, a ma` i te 15,75% od i spi tani ci te.

Pri doa|aweto vo bi bl i oteka, so bi bl i otekari te se **konsul ti raat** vkupno 22,60% od i spi tani ci te, od koi vozrasnata grupa od 40-59 godi ni se konsul ti ra so bi bl i otekari te - 8%, { to e najmnogu, a vozrasnata grupa nad 60 godi ni najmal ku - 2%.

Procentot na doa|awe vo bi bl i oteka zaradi **promoci ja na knigi, izlo` bi, zabava i sl .** i znesuva vkupno 36,99% od vkupni ot broj i spi tani ci . Mo` e da se zakl u~i deka za ti e mani f estaci i najgol em e i nteresot kaj vozrasnata grupa od 40-50 godi ni i toa kaj 12% od i spi tani ci te. Najmal ku posetenost, kako i sekoga{ , i ma od vozrasnata grupa nad 60 godi ni .

Vkupno 20,54% i spi tani ci se izjasni ja deka doa|aat vo bi bl i oteka poradi i znajmuvawe **drugvi d gra|a**. I nteresen e podatokot deka gra|ata ja i znajmuvaat najmnogu lu|e na voзраст od 40-59 godi ni i toa 8% od i spi tani ci te, a najmal ku kori sni ci te od nad 60 godi ni . Evi denten e procentot na i znajmuvawe drug vi d gra|a i toa 14.38% kaj` eni te, a samo 6,16% kaj ma` i te.

Mo` e da se zabel e` i pogol emo kori stewe na **re~ni ci i enciklopedi i** kaj` eni te (20,55%) vo odnos na ma` i te (13,70%). I stoto toa va` i i za kori stewe na drugi vi dovi gra|a, koi` eni te gi kori stat 14,38%, a ma{ ki te i spi tani ci 6,16%.

Izvori ili usl ugi { to se koristat vo biblioteka

Vo anketata e barano mi slewe na i spi tani ci te okol u toa koi se izvori te i li usl ugi te { to gi kori stat vo bi bl i oteka. Kako opci i ponudeni se ~i tal ni : gol ema i zatvorena ~i tal na i opci ja *drugo* kade { to i spi tani ci te mo` ea da dopi { at koi se drugi ~i tal ni gi kori stat.

Rezul tati te poka` aa deka vozrasnata grupa od 19- 24 godi ni najmnogu kori sti gol emi ~i tal ni, { to uka` uva na toa deka toa se studenti { to gi kori stat ~i tal ni te. Najmal procent na gol emi ~i tal ni kori sti vozrasnata grupa nad 60 godi ni .

Zatvorena ~i tal na kori stat i spi tani ci te od 19-59 godi ni so 4,1%, vozrasnata grupa od 14-18 godi ni ovoj ti p ~i tal ni ja kori stat so 2,1%, a najmal ku kori stat ~i tal ni na voзраст oni e kori sni ci { to i maat nad 60 godi ni .

Za drug tip ~i tal ni i spi tani ci te dopi { uvaa i ndi vi dual na ~i tal na, ~i tal na na detski oddel i ~i tal na vo hol i, spored rezul tati te, vakvi ti povi ~i tal ni najmnogu kori stat ~i tatel i te na vo zras t od 40-59 godi ni, so 4,1%, potoa ~i tatel i te na vo zras t od 19-39 godi ni so 2,7%, od 14-18 godi ni ili 2,1% od i spi tani ci te, a voop{ to ne kori stat i spi tani ci te nad 60 godi ni.

Vrz osnova na posmatrawe i razgovor so bi bl i otekari te od drugi te bi bl i oteki, i spi tani ci te od vo zras nata grupa pome|u 14-24 godi ni po~esto od drugi te kori stat golema ~i tal na, { to se objasnuva so toa { to na ovaa vo zras na grupa i pri pa|aat studenti i u~eni ci koi poradi obvrski vo obrazovani eto mora ~esto da kori stat ref erentna li teratura { to vo pogol em broj bi bl i oteki ne se i zdava. Povo zras ni te i spi tani ci (nad 60 godi ni) kori stat ~i tal na zaradi kori stewe vesni ci i vo najgol em broj slu~ai toa e ni vnata pri ~i na za doa|awe vo bi bl i oteka.

Frekvencija na doa|awe vo bi bl i oteka

I spi tani ci te naj~esto doa|aat vo bi bl i oteka nekol kupati nedel no (40,4%) i nekol kupati mese~no (36,3%). Mnogu poretko i spi tani ci te doa|aat vo bi bl i oteka sekoj den, kako i edna{ mese~no ili poretko. Frekvencijata na doa|awe na ma`i te vo bi bl i oteka e pogol ema od onaa na `eni te, poto~no sekoj den ma{ ki i spi tani ci doa|aat 6,9%, a `enski 5,5% i ako brojot na `enski te korisni ci na knigi (78 i spi tani ~ki) e pogol em od ma`i te (68 i spi tani ci). Vidli va e razli kata vo odgovori te edna{ mese~no i poretko - na `eni te 8,9% vo odnos na ma`i te 4,1%. @eni te doa|aat najmnogu nekol kupati mese~no, a ma`i te nekol kupati nedel no.

I stra` uvaweto na za~estenosta na doa|awata so obyir na vo zras ta poka` uva deka najgol em procent na doa|awa sekoj den vo bi bl i oteka i maat i spi tani ci od dve grupi: 40-59 i 25-39 godi ni. Najmnogu i spi tani ci { to doa|aat vo bi bl i oteka nekol kupati mese~no i pri pa|aat na vo zras nata grupa pome|u 14-59 godi ni. Najgol emata vo zras na grupa od 14-18 godi ni (vkupno 46 i spi tani ci) doa|aat nekol kupati nedel no i toa 14%.

Zadovolstvoto na korisni ci te za dobi eni te inf ormaci i i uslugi

Za zadovolstvoto od inf ormaci i te i gradi voto se i spituvani korisni ci na uslugi te na bi bl i otekata i na prvoto pra{ awe dadoa odgovor si te 146, a na vtoroto 142 i spi tani ka. Zemaj}i go predvi dvi soki ot procent na dadeni odgovori, mo` e da se smeta deka prose~ni te oceni za zadovolstvoto od inf ormacijata i gradi voto se rel evantni. Na skal ilo od 1 do 5 (pri { to so 1 se ozna~uva ekstremno negati ven, a so 5 ekstremno pozi ti ven stav) i spi tani ci te na pra{ aweto za zadovolstvo od dobi enata inf ormacija i gradi vo i maat odgovoreno pozi ti vno. I spi tani ci te go oceni ja svoeto cel okupno zadovolstvo od gradi voto so sredna ocena od 4,47, a zadovolstvoto od

informacijata so sredna ocena 4,41. Sredna ocena za zadovolstvo od gradivoto ma`ite go oceni ja so 4,47, a za informacijata so 4,36, a`eni te dadoa sl`na ocena za zadovolstvo od gradivo (4,48) i od informacijata (4,46).

Vo odnos na vozasnite grupaci mo`e da se vidi deka grupaci te od 40-59 godini go oceni ja zadovolstvoto od dobeni te informaci so najgol ema prose`na ocena 4,89, kako i zadovolstvoto od gradivoto so 4,86, a najmal a ocena za informacijata dade vozasnata grupa od 25-39 godini i toa 4,09 i za gradivo vozasnata grupa od 19-24 godini so ocena 4,34.

Koristewe na Internet, bazi na podatoci, COBISS i OPAC vo biblioteki te

Vo razli`ni biblioteki Internetot mo`e da se koristi na razli`ni mesta: vo hol ot, na vozasnoto i na detskoto oddelenie, vo gol emi te`italni i vo studentski te`italni i sl. Postoi nizok procent na koristewe Internet od site vozasni grupaci i znesuva 33,56%, { to e znak deka biblioteki te imaat mal broj nedovolno novi tehnologii vo svoite`italni. Toa go potvrduva i gol emi ot procent - 25,34% od ispitnici te, koi predlo`ija zgol emuvawe na brojot i na kvalitetot na kompjuterite.

Pri **koristewe na Internet**, va`na e razlikata me|u vozasnite grupaci. Internet, vo soglasnost so o`ekuvawata, najmnogu koristat ispitnici od 14-18 godini. Kolku povozrasni se ispitnici te, tolku pomalku koristat Internet. I znenaduva gol emata posetenost na biblioteki te zaradi koristewe Internet kaj grupata od 40-59 godini, koja e pogol ema od 19-24 godini. Se pretpostavuva deka pri`ina za ova e se pogol emi ot trend na prodol`uvawe na obrazovani eto i intel ektual noto nadgraduvawe { to go prezema ova starosna grupacija vo Makedonija poradi gol emoto pottiknuvawe na obrazovani eto od Vladata na Republika Makedonija i otvoraweto pove}e uni verzi teti.

Rezultate od istra`uvaweto poka`aa pogol em procent na koristewe Internet od`eni te (17,12%), od ma`ite (16,44%). Biblioteki te nudat prebaruvawe na mnogu mal broj bazi na podatoci, a interesot na ispitnici te e u`te pomal. Mnoge nizok procentot na koristewe na bazi na podatoci vo biblioteki te i spored ova istra`uvawe i znesuva 22,60% od ispitnici te. Grupata od 14-24 godini gi koristi bazi te na podatoci pove}e od preostanati te, a gol em e brojot na ispitnici { to voop{ to ne dadoa odgovor na ova pra{awe. Spored sugestii te na ispitnici te, pove}eto bi sakale pomo{ pri koristewe na bazi na podatoci { to vo biblioteki te kade { to se sproveduva{e istra`uvaweto ne e sekoga{ mo`no, { to upatuva na pri`inata za nekoristewe na bazi te. Informaci skata sl u`ba bara pove}e obuka za da im izleze vo presret na potrebi te na korisnici te po toa pra{awe i da zakupi pove}e bazi, so { to korisnici te bi sozdale navi ka za prebaruvawe vo biblioteki te.

Prebaruvaweto vo COBISS e isto taka novost vo pogol em broj biblioteki { to se u`te ne se celosno avtomatizirani. Samo bibliotekata vo Bitola e celosno avtomatizirana i vo [tip detski ot oddeli i oddelot za vozasni. Poradi toa ispitnici te (15,07%) pove}epati odgovorile deka im e potrebna pomo{ pri koristeweto na COBISS.

Koristeweto na *OPAC* vo bibliotekite e mnogu malo. Mnogu od ispitanci te ne znaeja { to e toa *OPAC* i pokraj toa { to bibliotekite se pove}e napreduvaat vo avtomatizacijata, i maat oprema za voveduvawe na istata, no slab e kapacitetot na slu`bite za toj proces da zavr{i { to pobргу. Pove}eto biblioteki nudat pi smeni objasnuvawa za koristewe na *OPAC*, kako i edukacija na korisnici te vo u~ili { tata, no se u{te e nizok procentot na informiranost i na negovoto koristewe. Od ispitanci te odgovorile deka koristat *OPAC* samo 24.66%, a ne go koristat voop{ to 69,86%. Na toa prawe ne dal e odgovor 5,48%. Ispitanci te { to se slu`at so *OPAC* se zapoznati so negovite izgled, oblik i struktura, a interfejsot go ocenile na skaliloto od 1 do 5 so ocena 3,7.

Koristewe i zadovolstvo od izgledot na veb-stranici te na bibliotekite

Istrauvaweto poka`alo deka pogol emi ot broj ispitanci ne gi pregl eduva veb-stranici te na bibliotekite. Porazitel en e podatokot deka 32,88% od ispitanci te nikoga{ ne pregl eduvaat veb-stranici, a 34,93% toa go pravat samo ponekoga{. Male brojot na oni e (samo 13,7%) ispitanci { to ~esto ili mnogu ~esto go pravat toa (10,95%) i pokraj toa { to veb-stranici te nudat mnogu informacii za rabotata na bibliotekite, za slu~uvawata, za novitetite i zbirkite { to se dostapni na korisnici te. Istrauvaweto poka`alo deka veb-stranici te gi pregl eduvaat 18% od `enite, a ma`ite 16,4% i toa e najgol emata posetenost na prebaruvawata. Mnogu po~esto veb-stranici te na bibliotekite gi pregl eduvaat `eni odo{ to ma`i. Evidentno e deka ~esto veb-stranici te gi pregl eduvaat vozrasnite grupi od 14-18 godini i od 25-39 godini pove}e odo{ to preostanate. Kako i { to se o~ekuva, mladi te mnogu po~esto pregl eduvaat veb-stranici te, no naj~esto toa go pravat grupite ispitanci od 25-39 godini. Najmal ku veb-stranici te na bibliotekite gi pregl eduvaat ispitanci te nad 60 godini. Iskustvoto za pregl ed i samopoznavawe na strukturata vku~uvaj}i sodr`ina, pregl ednost i korisnost na informacii te na veb-stranici te, ispitanci te go i maat oceneto na skaliloto od 1 do 5 so pozitivni oceni. Ispitanci te se zadovolni od ponudenata sodr`ina (ma`ite so ocena 3,96, a `enite so prose~na ocena 4,42) i pregl ednost (ma`ite so 4,28 i `enite 4,25 so prose~na ocena), me|utoa zna~itel no pomal ku se zadovolni od korisnosta (ma`ite so 2,79 i `enite 3,55) od veb-stranici te na 8-te biblioteki. Na `enite pove}e im se dopa|a sodr`inata i korisnosta na veb-stranici te, a ma`ite ja ocenija pregl ednosta so pogolema ocena od `enite. Sevkupnoto zadovolstvo od veb-stranici te na bibliotekite i ispitanci te go ocenile so visoka prose~na ocena i toa 3,89.

Zadovolstvo od komunikacijata so bibliotekarite/slu`bite

Ispitanci te i mamo`nost da gi ocenat slu`bite pri koristeweto na nivnite uslugi, posebno ocenuvaj}i gi komunikativnosta, qubeznosta, doverbata { to gi i maat pri doaweto vo bibliotekata. Isto taka i { to pobrzoto slu`uvawe na korisnici te

i { to podobri ot povraten rezul tat od usl ugata pri donesoa vo ocenuvaweto od 1 do 5 kori sni ci te da ocenat so vi soka sredna ocena 4,31, koja go odrazuva sevkupnoto zadovol stvo od usl ugata na bi bl i ote~nata sl u` ba.

I pokraj toa { to site i spitani ci ne odgovorija na site pra{ awa (za komuni kacija 135 odgovori, qubeznost 131, doverba 120, za{ teda na vreme 128, povratna i nf ormacija 109 odgovori od vkupno 146 i spi tani ci), so ova vi soka ocena se poka` uva deka kori sni ci te, i ma` i te i ` eni te, se mnogu zadovol ni od odnosot so bi bl i oteki te.

I stra` uvaweto poka` a deka grupata nad 60 godi ni ja oceni la i nf ormaci skata sl u` ba so najgol emi oceni, a vozrasnata grupa od 19-24 godi ni sl u` bata ja oceni la so najni ska sredna ocena, no sepak pogol ema od 4. Komuni kacija ta so bi bl i oteki te so najvi soka ocena 5 ja oceni la grupata nad 60 godi ni, a grupata od 14-18 godi ni ja oceni la so najmal a. Kol ku bi bl i otekari te se qubezni vo davaweto na usl ugi te e oceneto od grupata nad 60 godi ni so ocenka 4,85, { to e najgol ema ocena, za razli ka od i spi tani ci te od 14 do 18 godi ni, koi qubeznosta ja oceni ja so 4,15, { to e najni ska ocena.

Vozrasnata grupa nad 60 godi ni ja oceni le doverbata so najvi soka ocenka 4,85, a najmal a ocenka grupata od 19-24 godi ni i toa so prose~na ocena 4,2. Brzi ot odgovor na potrebi te na kori sni ci te se smeta za mnogu va` no i najdobro e oceneto povtorno kaj grupata nad 60 godi ni i toa so 4,71, a najmal a kaj i spi tani ci te od 19-24 godi ni so ocenka 4,5.

Povratni te i nf ormaci i na pobaruvawata od kori sni ci te se oceneti so najgol ema ocenka od i spi tani ci te nad 60 godi ni i toa so 4,71, a najmal a ocenka 4,1 i ma od starosnata grupacija od 19-24 godi ni.

Te{ kotii pri koristewe na biblioteki te

Na pra{ aweto *dali imaat te{ kotii pri koristeweto na usl ugi te od biblioteki te*, od i spitani 146 i spi tani ci isto tol ku odgovorile so sledni ve odgovori vo procenti: 58,2% ni koga{ nemale te{ kotii, potoa 41,1% ponekoga{ i samo 1% ~esto.

Ni koj od i spi tani ci te go nema nagl aseno odgovorot *mnogu ~esto*. @eni te i maat pomalku te{ kotii od ma` ite, so toa { to nemaat problemi *ni koga{* 51,1% od i spi tani ~kite i 28,1% od i spi tani ci te. Ova pra{ awe se odnesuva na li ~ni te problemi i te{ kotii { to gi imaat kori sni ci te pri doa|aweto i koristeweto na usl ugi te od bi bl i oteki te.

Mo` e da se zabel e` i deka i ml adi te i stari te nad 60 godi ni pove}e se snao|aat bez probl emi vo bi bl i oteki te i kaj ni ve pogol em procentot na odgovori „ni koga{ “.

Grupata od 25-59 ponekoga{ imaat probl emi pri koristeweto na usl ugi te vo bi bl i oteki te. Mnogu e mal procentot na i spi tani ci te { to odgovorile deka i maat probl emi ~esto i toa samo grupi te od 17-18 godi ni i od 40-59 godi ni, odnosno 0,7 % i spi tani ci.

Predlozi od korisnici za voveduvawe novi ili podobruvawe na postojni te uslugi vo biblioteki te

Za vreme na anketi raweto korisnici te imaa mo`nost da gi dopi { uvaat svoi te predlozi i sugestii vo vrska so koristeweto na site resursi na bibliotekata. Sugestii te zavisiat od vozrasnata grupa, profesijata na korisnici te, kako i od nivni te subjektivni stavovi i interesi. Osven ponudenata lista na pomo{, imaa mo`nost na odgovor na otvoreni pra{awa okol u toa koj ti p na bibliote~no gradi vo bi sakale da go koristat, kakvi knigi bi sakale da poseduva bibliotekata, predlozi povrzani so kompjuteri, bazi na podatoci i sl. Male brojot na korisnici {to ja koriste ta mo`nost, no mo`e generalno da se vidi nivni ot interes okol u pomo{ta pri koristewe konkretni uslugi vo bibliotekite. Nekoi svoi sugestii okolu podobruvawe na postojni te uslugi imaat dadeno mal broj od ispitanci te, me|u koi gi naveduvaat: besplatno koristewe Internet za korisnici te, i znajmuvaweto referentna literatura {to se izdava samo vo ~italni, voveduvaweto podobri i posilni kompjuterski sistemi, informacii te za najdobri i najnovi bestseleri, efektivna me|ubibliote~na sorabotka, pokratki ot rok na iznajmuvawe, pro{iruvaweto na prostorot. Osven baraweto na pogolema upotreba na IK-tehnologii, nekoi od ispitanci te napi{ale deka za niv se mnogu va`ni voveduvaweto na avtomatizirano i znajmuvawe knigi, pomo{ta okol u OPAC i pomo{ta pri onlajn-prebaruvaweto.

Diskusija

Pri izrabotkata na pri merokot glaven problem e nepostoeweto na indit~ni oddeli, slu`bi i ~italni vo sekoja biblioteka i zatoa istra`uvaweto e svedeno samo na zaednitki slu`bi i uslugi, poto~no na oni e {to se zastapeni vo site biblioteki, a ispitanci te na otvoreni te pra{awa imaa mo`nost za dopi {uvawe na uslugi {to bi gi koristele. Odgovori te na pra{awata se analizirani so ogle na polot i na vozrasnata grupa.

So istra`uvaweto se poka`alo deka ispitanci te poka`uvaat visok stepen na zadovolstvo od ponudeni te sodr`ini i uslugi i ponekoga{gi dale svoi te sugestii za nivno podobruvawe. Ocenkata za zadovolstvo od uslugata na bibliote~nite slu`bi uka`uva na stru~nosta, qubeznosta i na dobrata komunikacija so vraboteni te. Se pretpostavuva deka anketi raweto vo pristvo na slubata vl i jaelo vrz visokata ocenka. Uka`ano e isto taka i na nedovolnata zainteresiranost na personalot za komunikacija so korisnici te, potro{enoto vreme na ~ekawe za uslugata i potrebata za vrabotuvawe pove}e bibliotekari. Visoki ot procent na neposetuvawe veb-stranici uka`uva na potrebata za prezentacija na veb-stranicata na bibliotekata so osmisluvawe novi sodr`ini, i interesni za site starosni grupi.

Vrzosnova na sobrani te podatoci od godi {nite izve{tai od site 8 biblioteki za broj na ~lenovi (34814) i brojot na `iteli na tie gradovi (502588), vku~eni vo

istra`uvaweto, mo`e da se zabele`i ni zok procent na ~lenstvo (6,93%) i umerena prose~na posetenost od pove}e od 180 poseti na den.

Vo soglasnost so informati ~koto vreme i razvojni te strategii na op{testvoto se postavuvaat posebni zada~i pred bibliotekite vo Makedonija. Opremenosta na bibliotekite so komunikaciski tehnologii }e im ovozmo`i na korisnicite prebaruvawe na Internet i na bazi na podatoci, a so toa }e se zgolemi brojot na korisnicite i koristeweto na bibliotekite. Prose~ni ot broj na korisnicivo odnos na brojot na `itelina univerzitetiski te gradovi (Skopje, Bitola i [tip) iznesuva 10,84 i e nad prosekot na osumte biblioteki vo koi e sprovedeno istra`uvaweto (6,93%). Procentot na ~lenovi i za~estenosta na koristeweto na uslugite od bibliotekite e pogolem kaj univerzitetiski te gradovi, kade {to e pogolemi voto na obrazovane na gra|anite. Isto takavo tie sredini se koristat sofistici rani uslugi od bibliotekite, kako {to se koriste na bazi na podatoci i Internet poradi li~ni i potrebi povrzani so rabotata i nadgraduvaweto. Toa e usloveno i od postojanoto educirawena bibliote~nite slu`bi za da gi zadovolat potrebite na korisnicite.

Analizata od pra{alni cite potvrdila deka grupata nad 60 godini pri svoeto doa|awe vo biblioteka istovremeno koristi pove}e uslugi i resursi, no ni vni ot procent na doa|awe e mal (samo 6,1% od ispitanicite se na taa vozrast). Najmladata grupa e najbrojna (31,5% ispitanci), no svoite doa|awa vo bibliotekagi povrzuvaat so iznajmuvaweto knigi (najmnogu {kol skalekti ra, no i prebaruvaweto na Internet).

Iako site biblioteki nudat razli~ni ~italni, a ne sekade studentski ~italni, procentot na studenti te korisnicie najgolem kaj koristeweto ~italni op{to, no sepa e mal (18,4% ispitancija koristat ~italnata za u~ewe). Sepak sprovedenoto istra`uvawe vo mesecite koga se u{tene e po~nato univerzitetiskoto obrazovane vl i jae vrz mal i ot procent ispitanci od vozrasnata grupa od 19-24 godini, koja iznesuva 19,8% od vkupni ot broj ispitanci.

Korisnicite od vozrasnata grupa od 25-39 godini se 21,9% od vkupni ot broj ispitanci. Tie ja posetuvaa pove}e od site drugi ispitanci bibliotekata poradi iznajmuvawe knigi i u~ewe. Ova grupa nekol kupati nedelno ja posetiva bibliotekata, koristi bazi na podatoci, no slabo koristi OPAC i COBISS, naj~esto od site pregleduva veb-stranici. Se pretpostavuva deka se toa studenti na dodiplomski studii, magistranti i magistri, kogi koristat uslugite na bibliotekata za sopstveno nadgraduvawe i svoeto zadovolstvo od uslugite go poka`uvaat so visoki oceni kon bibliotekite.

Analizata na pra{alnikot poka`ala deka vozrasnite grupi od 40-59 godini gi koristat site uslugi {to gi nudat bibliotekite, ~estogi posetuvaa i baraat sofistici rani uslugi (prebaruvaa bazi, koristat Internet), pregleduvaat veb-stranici i najmnogu koristat re~nici, enciklopedii i drug tip gradivo. Se pretpostavuva deka pri~ina za se pogolemi ot trend na prodol`uvawe na obrazovane i nadgraduvaweto kaj vozrasnite grupi nad 40 godini vo Makedonija e golemi ot pottik na Vladata na Republika Makedonija vo ova sfera i otvoraweto

na pove}e uni verzi teti (Skopje, [ti p, Bi tol a, Tetovo). Bi bl i oteki te { to se nao|aat vo urbani te sredi ni so vi soko ni vo na ekonomski razvoj i maat zna~i tel no pogol ema posetenost i pogol em procent na ~l enovi vo odnos na brojot na ` i tel i.

Sol idnata tehni ~ka eki pi ranost na bi bl i oteki te, upotrebata na mre` i za povrzuvawe i avtomati zaci ja, koja vo Makedoni ja e vo zavr{ na f aza, o~ekuvame deka }e gi pri bli ` i bi bl i oteki te kon si te grupi kori sni ci , obrazovni te ustanovi i semejstvata. Zatoa sekoja bi bl i oteka treba da se stremi kon zavr{ uvawe na procesot na avtomati zaci ja i da gi pri sposobi uslugi te kon potrebi te na svoi te kori sni ci so cel da pri vle~at novi i da gi odr` at lojal ni te kori sni ci od godi na na godi na. Se ceni deka so razvi tokot na ni voto na ekonomki ot razvoj na Republ i ka Makedoni ja, }e se razvijat potrebi te za bi bl i ote~ni te uslugi na pogol emo obrazovno ni vo, paral el no so ni voto na kori stewe na sof isti ci rani uslugi i internetskata pi smenost na kori sni ci te od si te vozrasni grupi .

Literatura

Aparac-Jelušić, T. Evaluacija knjižnicnih službi i usluga u narodnoj knjižnici. // Medunarodno savjetovanje Narodne knjižnice izazov promjena (Rijeka ; Zagreb : Gradska biblioteka Rijeka ; Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1997.Str. 69-75.

Clayton, P.; G. E. Gorman. Upravljanje izvorima informacija u bibliotekama: upravljanje fondovima u teoriji i praksi. Beograd : Clio, 2003.

Kerslake, E. Kinnel, M. Reviewing the Literature on Public Libraries and Social Inclusion. // Libri, 49 (1998), str. 1-12.

Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga. Zagreb : HKD, 2003.

Petr, K. Kvalitativni pokazatelji uspješnosti akademskih knjižnica : doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2004.

UDK 050 : 54 (497.7) "1999/2008"

BI BLIOMETRIJSKA ANALIZA NA STRUŽNO SPISANJE

Milena Bojaxiska
Univerzitet "Sv. Kiril i Metodij",
Tehnološki fakultet, biblioteka, Skopje
milboj@tmf.ukim.edu.mk

Izvadok: Dadená analíza na stružno spisanje *Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering* za periodot 1999-2008 g. Vrž osnova na analízata e utvrđeno deka predmet na spisani eto e hemijata i hemiskoto in`enerstvo; spisani eto ima me|unaroden karakter (~lenovite na organizacii ot odbor poteknuvaat od razni dr`avi, avtorite se od razni dr`avi i nau~ni insti tuti); si te stati i se ilustrirani; peri odi ~nite i zdani ja se pove}e ci tirani odkol ku knigi te.

Klu~ni zborovi:

bi bliometrija, analíza, stružno spisanje, hemija, hemiska tehnologija

Voved

Bibliometrijata (gr~ki zbor biblios-kniga) e del od naukata za medi umi na koi se bele`at informacii. Taa se zanimava so ni vna analíza i pretstavuva mno`estvo na statisti ~ki i matemati ~ki metodi za analíza.

Naj-esti metodi vo bibliometrijata se *analizata na citati* i *analíza na sodr`inata* na publikacii te.

Vo narednite strani ci }e bide izlo`eno kako bibliometrijata mo`e da se upotrebi za analíza na edno stružno spisanje. Toa e spisani eto *Macedonian Journal of Ghemistry and Chemical Engineering*. Napravena e analíza na spisani eto za peri od 1999-2008.

Op{to za spisani eto

Spisani eto *Macedonian Journal of Ghemistry and Chemical Engineering* go izdava Sojuzot na hemi ~arite i tehnolozi te na Makedonija. Vo nego se objavuvani recenzirani originalni nau~ni raboti, kusi soop{tenija, soop{tenija i pregl edi od obl asta na ~istata i pri menetata hemija, nastava vo hemijata, hemiskata tehnologija i hemiskoto in`enerstvo. Vo spisani eto ima poseben del vo koj se objavuvaat i skustva od prakti kata za pri mena na poznati metodi, vesti za rabotata na Sojuzot, nau~ni mani festacii i materijali za ni v, bi ografii na poznati nau~ni ci. Objavuva pregl edi na knigi, obel e`uva pozna~ajni datumi. Stati i te se pi {uvani na

anglijski jezik, a kusata sadr`i na (naslovot, imiwatana pisatelite i izvadokot) e izlo`ena na makedonski jezik na kraj od statijata. Spisani eto ima me|unaroden ureduva~ki odbor. Cel e spisani eto da stane me|unarodno soimpaktfaktor. Spisani eto ima sopstvena stranica vo mre`a (<http://www.mjcce.org.mk>). Na nea se integralnite tekstovi na site trudovi objaveni od 1990 godina do denes. Od 2007 godina spisani eto e vkl u~eno i citirano vo informativnite sistemi na Thomson Reuters products. So toa trudovi te { to se objaveni vo nego mo`e da se najdat vo slednive bazi na podatoci :

- Science Citation Index Expanded (SciSearch®)
- Chemistry Citation Index®
- Journal Citation Report/Science Edition

Spisani eto izleguva dvapati godi { no. Prvi ot broj e izl ezen vo 1980 godina, no so drug naslov: **Glasnik na hemi~arite i tehnolozi te na Makedonija** (angl. **Bulletin of the Chemists and Technologists of Macedonia**), drugi di menzi i i drugi zajn na prednata korica. Prel omna godina za spisani eto e 1990 g. Do pred nea trudovi te se pi { uvani na makedonski jezik, a kusata sadr`i na (naslovot, imiwatana pisatelite i izvadokot) e izlo`ena na anglijski jezik na kraj od statijata.

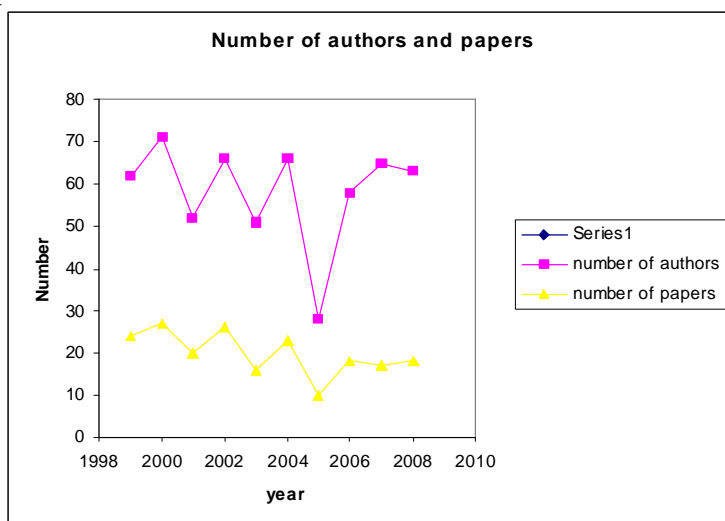
Kvantitativna analiza

Vo spisani eto se pojavuvaat statii od 41 disciplina. Najmnogu statii se odnesuvaat na edukacijata vo hemijata i hemiskata tehnologija (20) I toa e okolu 10% od site statii { to se otpe~ateni vo poslednive deset godini. Potoa sleduvaat statii te od Analitika hemija (18), Hemi skoin`inerstvo (14) i Organska hemija (13). Najmal ku statii se otpe~ateni za disciplinata Materijali (1 statija), a potoa sledi Teoretska hemija (2 statii)

Broj na statii i nivnite avtori

Vo periodot 1999-2008 godina, vo spisani eto se otpe~ateni 199 statii od 582 razli~ni avtori. Vo tabelata 1 se dadeni podatoci za brojot na statii (Np) i avtorite na istite (Na) { to se otpe~ateni vo edna godina, vo periodot 1999-2008 godina, a na slikata 1 e pretstaven grafikon za zavinsnosta na brojot na avtorite (temnali ni ja) i na statii te (svetlali ni ja), { to se otpe~ateni vo edna godina, od godinata na nivno objavuvawe. Interesno e da se poso~i na ekvivalentni ot tok na dvete zavinsnosti s# do 2006 godina. Tokote ekvivalenten, no vrednosti te se razli~ni. Brojot na avtori e pogolem. Dvete zavinsnosti i maat padovi i podemi so godinite, no cel osno zemeno tendencijata na namaluvawe na brojot na objaveni trudovi se gubi vo 2005 godina, no ne e postignat brojot od 2000 godina. Osven toa posle 2006 godina brojot na avtorite raste, za razlika od brojot na statii te.

Najverojatni odgovor za vakvata zavistsnost esl edni ot: Vo peri odot 2001-2005 godina, Republika Makedonija kako dr`ava mi nuva{e, a i seu{te mi nuva, niz politika i ekonomska kriza, a toa se reflektira i vo ostanatite segmenti od `i votot, posebno vo nau~ni ot del. Zgol emuvaweto na brojot na otpewateni te stati i posle 2005 godina e i ndikator za toa deka si tuacijata se poprava na pozitivno.

God.	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Vkupno
Np	24	27	20	26	16	23	10	18	17	18	199
Na	62	71	52	66	51	66	28	58	65	63	582

Sl. 1. i tabela T. 1.

Broj na stati i (Np) i avtori (Na) { to se otpewateni vo edna godina vo peri odot 1999-2008 g.

Broj na stati i so n avtori

Nekoi stati i se napi {ani od eden avtor, a nekoj od pove}e avtori.

So tabelata T. 2 e daden brojot na stati i, { to se napi {ani od n avtori (n mo`e da zema vrednost od 1 do 10), otpewateni vo edna godina vo peri odot 1999-2008. Vo posledni ot red na tabelata e daden vkupni ot broj na avtori i koavtori na stati i te { to se otpewateni vo edna godina, a vo poslednata kol ona od tabelata e daden vkupni ot broj na stati i, so soodveten broj na avtori, za peri odot od posledni te deset godini.

Najmnogu stati i (70) se napi {ani od tri avtori. Ova e potvrda na toa deka nau~nata rabota bara timaska rabota t.e. bara sorabotka me|u nau~nicite. Najmnogu avtori se registri rani vo 2000 godina (70), { to e 35% od vkupni ot broj, a potoa sl eduvaat godini te 2002, 2004, 2007 so po 66 avtori.

Broj na avtoru	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Vkupno
1	5	3	2	4	3	5	2	1	1	2	28
2	4	11	9	10	3	8	1	5	2		53
3	12	9	6	8	4	3	6	7	7	8	70
Pove}e od 3 avtoru	3	4	3	4	6	7	1	5	7	8	48
Vkupno	24	27	20	26	16	23	10	18	17	18	199
Vkupan broj na avtoru	62	70	52	66	51	66	28	58	66	63	582

T. 2. Broj na stati i napi { ani od n avtoru vo peri odot 1999 - 2008

Poteklo na avtoru te

Avtoru te na stati i te, { to se otpe~atenu vo spi sani eto vo peri odot 1999-2008, poteknuvat od razni dr`avi i nau~ni i nstituti. Ne treba da se zaboravi deka spisani eto ima me|unaroden karakter. Pri broewetu na avtoru te i koavtoru te, avtorot ili koavtorot ~ie ime se sretnuva{ e pove}e pati se broe{ e edna{ . Podatoci te za toa nema da gi dadam zaradi ograni ~uvawe na prostorot. No }e navedam deka najmnogu avtoru se od Makedonija (269), (46,2%), a potoa sleduvaat avtoru te od Srbija (90), Bugarija (43), Egipet (19) a samo nekolku avtoru se od drugi dr`avi. Prisustvoto na avtoru od drugi dr`avi stanuva zna~itelno posle 2004 godina, a e naji zrazeno vo 2008 godina. Ova e u{ te eden znak za namerata na ureduva~ki ot odbor spisani eto da go napravi me|unarodno. Prevl aduvaat avtoru so ma{ ki pol (54,8%).

Za~estenost (f rekvecija) na imi wata na avtoru te

Vo peri od od posledni te deset godini registrirani se 582 avtoru na otpe~atenu te stati i. Od ni v nekoj avtoru se sretnuvaat pove}e pati. Vo tabela T. 3 e daden brojot na avtoru te i koavtoru te { to napi { ale edna ili pove}e stati i, vo edna godina, za posl edni te deset godini. Najgol emi ot del od avtoru te (498) napi { ale po edna statija (86 %). Se zabele`uva deka postoji eden avtor so **13** stati i. Toa e [**optrajanov Bojan**, od I nstitut po Hemija od Pri rodno matemati ~ki ot Fakultet vo Skopje. Voedno toj e ~**len** na Makedonskata Akademi ja na Nauki te. Drugi te dva avtora so po **8** stati i se **Jovanovski Gligor** od I nstitut po Hemija od Pri rodno matemati ~ki ot Fakultet vo Skopje i e ~**len** na Makedonskata Akademi ja na Nauki te i **Gutman Ivan** od Fakultet za Nauki vo Uni verzi tetot od Kraguevac, Srbija. Me|u ~etiri te avtora so po 7 stati i se: **Markovska Liljana**, **Petru{ evski Vladim r**, **Staf ilov Traj~e**, **Vasilev Venceslav**. Posl edni ot avtor doa|a od Uni verzi tetot za Hemi ska Tehnologi ja i Metalurgija, oddel Pol usprovodnici, od Sof ija, Bugari ja.

Avtoru	498	45	14	10	6	2	4	2	1	582
Broj na stati i	1	2	3	4	5	6	7	8	13	

T.3. Broj na avtoru { to napi { ale n stati i vo peri odot 1999-2008 g.

Kvalitativna analiza na statite

I lustracii Vo spisani eto se objaveni nau~ni trudovi vo koi se objavuvaat rezultati te od nau~ni te prou~uvawa i kako takvi ti e sodr` at sl i ki, { emi, di jagrami, tabeli, graf ikoni. Site tie se tretirani kako i lustracii. Nema da ja navedam tabel ata so podetal ni podatoci, no mo` e da se ka` e deka sredni ot broj na i lustracii po godi na e 194. Najgol em broj na i lustracii (200) i ma vo 2004 godi na, a najmal broj (60) vo 2005 godi na. Od si te i lustracii najmnogu brojni se graf ikoni te (736), a potoa sl eduvaat tabel i te (428), { emi te (213) i sl i ki te (169). Od ovi e podatoci mo` e da se vi di deka najmnogubrojni se graf ikoni te i tabel i te { to e karakteristi ~no za nau~ni te spi sani ja vo koi se objavuvaat rezultati od nau~ni i spi tuvawa.

Nasl ovi na statite

So anal i za na zborovi te vo nasl ovi te na statite e utvrdeno deka od nasl ovot na statijata mo` e da se opredeli hemi skata di sci pl i na { to ja obrabotuva statijata. Bi dej}i ovde stanuva zbor za 41 di sci pl i na od Hemi jata, dadeni se samo naj~esti te zborovi od oddel ni di sci pl i ni vo tabel a T. 5. Vo prvata kol ona e navedena hemi skata di sci pl i na, vo vtorata vkupni ot broj na zborovi vo nasl ovot, vo tretata kol ona se navedeni zborovi te, a vo ~etvrtata ni vnata za~estenost (f rekvenci ja).

Di sci pl i na	Vk.	zborovi	f rekvenc.
Anal i ti ~ka hemi ja	121	opredel uvawe	12
Anal i ti ~ka i organska hemi ja		Esenci jal no masl o metod	3 5
Anal i ti ~ka hemi ja i spektroskopi ja			
Anal i ti ~ka hemi ja i f armaci ja			
Anal i ti ~ka hemi ja i hemi ja na okol i na			
Hemi sko i n` enerstvo	115	model	5
Nastava	139	hemi ja	8
		jazi k	8
		bel e{ ki	7
		eksperi ment	5
Elektrohemi ja	74	el ektrohemi ski	10
Elektrohemi sko i n` i nerstvo		el ektrokatal i za	3
I norganska hemi ja	74	kompozi t	4
		proi zvodstvo	3
Mi nerol ogi ja i mol eku l ska spektroskopi ja	89	Vi braci oni spektri	2
		FTIR spektar	4
Organska hemi ja	96	kompl eks	3
Teoretska organska hemi ja	41	benzoi dni jagl evodorodi	4
Teoretska hemi ja	8	pi el ektroni	3
Teksti l	39	tkaeni ni	3
Hemi ja na teksti l			
Teksti l no i n` enerstvo			

T.5 Naj~esti zborovi vo nasl ovi te na statite

Citati

Site objaveni statii imaat referencii. Vo niv avtorite na statii te go naveduvaat izvorot na podatoci za svoite trudovi.

Tabela T. 4.

Vkupni ot broj na otpetateni referencii e 3975, maksimalen broj e otpetaten vo 2002 godina (578), a posle ova godina ni vni ot broj se namal uva se do 2005 godina (165), za vo 2008 godina da porasne na 361 { to e za 36.5 pomalku od sredni ot broj.

Citirane referencii se podeleni na etiri kategorii: knigi, periodichni publikacii, elektronski izvori i drugo. Kako knigi se broeni i magisterski te raboti i doktorski te disertacii. Vo elektronski izvori se vbroeni e-adresite na izvorni ot material { to se koristel, a pod drugo se vbroeni izvestuvawata od konferencii, prezentacii te, statii { to se predvideni za publikuvawe, { to se predadeni za publikuvawe, neobjaveni rezultati, razni i svestuvawa, patenti, standardi, upatstva za koriste na aparatura, programi.

Najmnogu se citirani periodichni naučni publikacii { to e i normalno ako se zeme predvid faktot deka vo periodichni te naučni publikacii se objavuvaat najsvet i rezultati od naučnite istrauvawa.

Najmal ku se citirane izvori. Najestose citirani referencii od angliskoto govorno podraje, potoa od ruskoto, srpskoto, makedonskoto govorno podraje, a najmal ku od francuskoto govorno podraje.

Za edna naučna statija bitno e da se znae starosta na referencii te { to se citirani vo nea. So toa se ocenuva dali avtorot na statijata koristi svet i podatoci od izvori { to se ceneti za taadisciplina.

Od analizata e konstatirano deka najmnogu se citirani referencii postari od 11 godini (sumata od otpetateni te knigi i periodichni publikacii e 2014), a brojot na citirane referencii { to se 1-5 godini postari od petatenata statija (842) ne mnogu pogolem od brojot na citirane referencii { to se postari 6-10 godini (802). Bilo kako brojot na citirani periodichni publikacii e pogolem od brojot na citirane knigi { to i bi trebalo da se oekuva za edno struno i naučnospi sanie. Faktot deka preovladuvaat periodichni publikacii postari od 11 godini od statijata vo koja se citirani moe da se objasni so nemaweto dovolno finansii za nabavkai i pretplata na struna i naučnali literatura, kako i nedovolno koriste na mre a.

Godina	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	vkupno
period.	294	358	319	432	262	323	113	268	213	293	2875
knigi	63	121	102	100	110	105	34	60	51	37	783
drugo	78	26	30	45	19	26	18	8	11	25	286
el. izv.	8	,	1	1	3	,	,	6	6	6	31
vkupno	443	505	452	578	394	454	165	342	281	361	3975

T. 4. Broj na citirane referencii vo periodot 1999-2008

Zaključok

Od rezultati te na anali zata mo` e da se dobi jat sledni ve i nf ormaci i :

- Spi sani eto ja obrabotuva nau~nata obl ast Hemi ja i se { to e vo vrska so nea (teorija, tehnol ogi ja i i n` enerstvo, nastava),
- Spi sani eto i ma tendenci i da dobi e me|unarodno pri znani e i i mpakt-f aktor od obl asta Hemi ja (stati i te se na angl i ski jazi k; i ma ureduva~ki odbor so me|unarodno pri znati nau~ni ci i vneseno e vo Thomson Reuters Products i ndeksi raweto; avtori te se od razl i ~ni dr` avi i i nsti tuci i ; kako avtori se javuvaat i dva ~l ena na Makedonskata Akademi ja na Nauki te),
- Postoi vrska i sorabotka me|u avtori te (avtori te se od razl i ~ni dr` avi i nau~ni i nsti tuci i , najgol em del od stati i te se napi { ani od tri avtora, a naj~esto vo grupata avtori na edna stati ja se avtori od razl i ~ni i nsti tuti),
- Od i zbroeni te i lustraci i najmnogubrojni se graf i koni te i tabel i te (karakteristi ka za edno nau~no spi sani e).
- Od nasl ovi te na stati i te mo` e da se oceni di sci pl i nata { to ja obrabotuva stati jata.
- Od ci ti rani te ref erenci i preovl aduvaat peri odi ~ni te publ i kaci i kako i zvor na podatoci (peri odi ~ni te publ i kaci i gi i znesuvaat najsve` i te nau~ni podatoci),

Ova e samo eden pri mer za toa kako mo` e da se upotrebati metode od bi bli ometri jata za ocenka na edno peri odi ~no spi sani e.

Bibliometric analysis for a scholarly journal

Milena Bojadziska,
Univ. "St. Cirilus and Methodius",
Faculty of technology and metallurgy,
library, Skopje, Republic of Macedonia

Abstract

In this paper is presented quantitative analysis of scholarly journal *Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering* for the last ten years. Authors and citations are analysed. The conclusion is that the topic of this journal is chemistry and chemistry engineering. The journal has international character, there is collaboration between authors of different countries and institutions. All papers of the journal are illustrated and periodical publications are more used as a source of information.

Key words:

Bibliometrics, analysis, scholarly journal, Chemistry, Chemical Engineering

Bibliografija:

Bibliometrics-Wikipedia (2009). Si mnato na 22.06.2009 od mre`a
<http://en.wikipedia.org/wiki/Bibliometrics>

Bizjak, Breda (2007). Nekaj možnosti bibliometrijske analize casopisa OZ 1998-2006,
Organizacija Znanja, 12(3), 109-118

Koehler, Wallace and others. (2000) "A bibliometric analysis of select information science
print and electronic journals in the 1990s". Information Research, 6 (1)
Available at: <http://InformationR.net/ir/6-1/paper88.html>

Macedonian journal of chemistry and chemical engineering (1998-2008)

ZVAVATA VO BI BLI OTE^NATA DEJNOST POTTI K ZA USOVR[UVAWEI KONKRETEN PRI DONES VO UNAPREDUVAWETO NA BI BLI OTE^NATA DEJNOST

D-r Nikol ~e Veqanovski
Bibliotekar sovetnik

Ako izborot vo zvawe vi { bibliotekar e potti k za bibliotekarot kon sopstveno usovr{ uvawe, so izborot vo zvawe bibliotekar-sovetnik, bibliotekarot dobi l vi sok stepen na stru~nost vo pove}e procesi od bibliote~nata dejnost i so svoeto **pove}egodi { no iskustvo** dobil visok stepen na znaewe za razvojot na bibliotekarstvoto vo minatoto i vo sega{ nosta, so **podgotvenost za konkreten pri dones vo usovr{ uvawe na rabotata**, so pri fa}awe na si te moderni svetski trendovi vo bibliotekarstvoto. Ovde ve}e ne ja gledame **ambicijata** na bibliotekarot koj stanal vi { bibliotekar. Ovde go gledame **entuzijaznot** na bibliotekarot koj dal i dava **konkretan pri dones od posebno zna~ewe za unapreduvawe na bibliotekarstvoto vgraduvaj}i se sebesi vo bibliote~nata rabota, a so toa gledaj}i se sebesi kako bibliotekar koj imal svoja misija i `ivotna opredelba.**

Zabuni vo apl iciraweto za izbor vo zvawe vo bibliote~nata dejnost

Vo bibliote~nata dejnost bibliotekari te apl iciraat do Recenzi onata komisi ja za izbor i preizbor vo stru~ni zvawa vo obl asta na bibliote~nata dejnost pri Ministerstvoto za kultura za stru~ni te zvawa vi { bibliotekar i bibliotekar-sovetnik, spored odredbite od ~lenovite 47 i 48 od Zakonot za bibliotekite („Slu`ben vesnik na Republi ka Makedonija” br. 66/04 i 89/08). Spored ovoj Zakon, uslovi te ili stavovite od odredbite na ~lenovite 47 i 48 treba da bidat i spol neti od kandi datite **kumul ativno**. Najgol emata zabuna kaj apl ikantite za izbor vo zvawe vi { bibliotekar ili bibliotekar-sovetnik e stavot (1) od ~lenovite 47 i 48, vo koi stoi: „Vo zvaweto vi { bibliotekar mo`e da bide izbrano lice koe ima zavr{ eno magisterski studii od soodvetnata oblast i tri godini rabota kako bibliotekar ili deset godini rabota kako bibliotekar” i „Vo zvaweto bibliotekar-sovetnik mo`e da bide izbrano lice koe ima doktorat na nauki od soodvetnata oblast i tri godini rabota kako vi { bibliotekar ili deset godini rabota kako vi { bibliotekar”.

Vo { to se sostoi zabunata kaj apl ikantot?

Koga zboruvame za apl ikant { to zavr{ il magisterski ili doktorski studii, toj sekako deka mo`el da koristi delovi od svojot magisterski trud ili doktorska disertacija da gi objavuva kako **trudovi** vo stru~ni spisani ja od obl asta na bibliotekarstvoto, koi bi trebal o da se smetaat i se **od zna~ewe za unapreduvawe na bibliote~nata dejnost**. No, vo ~lenovite 47 i 48, stavot (2) **ne veli** trudovi tuku:

„objaveni i realizirani stru~ni proekti od zna~ewe za unapreduvawe na bibliotekarska dejnost”, { to od druga strana, pak, ne zna~i deka aplikantot treba da ima **samo teoretsko znaewe**, koe do aplikantot ne uspeal da go **primeni ili da go realizira na nekoj na~in vo svojata rabota, vo svojot Oddel i/ili Biblioteka i/ili na nivo na bibliotekite i bibliotekarska dejnost vo Makedonija i po{ i roko.** [to se odnesuva do izborot na aplikantot vo zva~e bibliotekar-sovetnik vo ~len 48 stav (2) e posebno naglaseno deka „objaveni te i realizirani stru~ni proekti” treba da bidat „**istaknati objaveni i realizirani stru~ni proekti**” i ne samo „od zna~ewe”, tuku „od **posebno zna~ewe** za bibliotekarska dejnost”. Toa podrazbira: aplikantot so svoite **izvonredni zalagawa** vo rabotata da poka`al **konkreten napredok vo svojot Oddel i Biblioteka, { to isto taka e prepoznato i pri fateno vo bibliotekite vo Makedonija i po{ i roko.**

Zna~i, stavot (3) od ~len 47: **sposobnost** za samostojno organizirawe na stru~nata rabota, a posebno stavot (3) od ~len 48: **visok stepen na samostojnost** vo organiziraweto na stru~nata rabota, dava do znaewe deka **aplikantot treba da gi vladee pove}eto sovremeni procesi vo bibliotekarska rabota.**

Titulite vo odnos na izborot vo zva~e vi{ bibliotekar i bibliotekar-sovetnik

Steknuvaweto so tituli te magister i doktor na nauki od potesnoto nau~no podra~je na bibliotekarska dejnost ne mora da zna~at dobi vawe, odnosno **izbor vo zva~e vi{ bibliotekar i bibliotekar-sovetnik po avtomatizam**. So steknuvaweto na bibliotekarot so tituli te magister i doktor na nauki **samo se namal uva vremenoto** – uslov za barawe zva~e. Taka, **bibliotekarot mesto da ~eka 10 godini** za da go ispolni **prviot uslov** za barawe da bide izbran vo zva~e **vi{ bibliotekar, toj uslovot go ispolnuva so 3 godini**. Istovavno za vi{iot bibliotekar, koj namesto da ~eka u{te deset godini, uslovot go ispolnuva so napolneti tri godini. Me|utoa, ispolnuvaweto na prviot uslov, odnosno stavot (1) od ~lenovi te 47 i 48 od spomenati ot Zakon za bibliotekarska dejnost, **so steknuvawe titula ne zna~i deka istovremeno aplikantot treba da bide izbran vo zva~e vi{ bibliotekar ili bibliotekar-sovetnik. Zabunata na aplikantot** nastanuva poradi toa { to toj smeta deka paralelno objavil i **pove}e trudovi – izvadoci** od temata na svojot masterski trud ili doktorska disertacija { to, spored aplikantot, „se razbira deka pri donesuvaat za unapreduvawe na bibliotekarska dejnost”. Me|utoa, vo stavot (2) od ~lenovi te 47 i 48 stanuva zbor za „objaveni i realizirani stru~ni proekti od **zna~ewe**” i „**istaknati objaveni i realizirani stru~ni proekti od posebno zna~ewe**” za bibliotekarska dejnost.

Toga{ { to pretstavuvaat masterski ot trud i doktorskata disertacija vo odnos na izborot vo zva~e vo bibliotekarska dejnost?

Ako masterski ot trud zaedno so site pottemi { to gi soodr`i e **eden** objaven i realiziran projekt **od zna~ewe** za unapreduvawe na bibliotekarska dejnost, toga{ doktorskata disertacija so site pottemi e **eden** objaven i realiziran projekt **od**

posebno zna~ewe za unapreduvawe na bi bli ote~nata dejnost. Ottuka, spored gol emoto zna~ewe na edni ot i drugi ot trud, apl i kantot go skratuva vremeto za i spol nuvawe na usl ovot za barawe i zbor vo zvawe vi { bi bli otekar i li bi bli otekar-sovetni k za sedum (7) godi ni . Me|utoa, **i pokraj golemoto zna~ewe na ovie trudovi, tie se samo eden realiziran proekt { to ne zna~i deka e dovolen za izbor vo zvawe.** Drugi te realizirani proekti i pokraj toa { to mo`at da bidat mnogu pomali, sepa ja poka`uvaat podgotvenosta i sposobnosta na bi bli otekarot i vi { i ot bi bli otekar da gi izvr{uvaat pove}eto stru~ni raboti vo bibliote~nata rabota, kako i **podgotvenosta za pri fa}awe na sovremeni te bibliote~ni procesi.** Kako potvrda za pogore ka`anoto, bi go zel najnovi ot pri mer na 10-te magi stri po bi bli otekarstvo, koi na 9-ti noemvri 2009 godi na go i maa svojot zavr{en i spi t, odnosno odbranata na svojot magi sterski trud. Ova e za prv pat vo i storijata na bi bli otekarstvoto vo Makedoni ja of i cijal no da se posetuvaat postdi pl omski studi i po bi bli otekarstvo. Ovi e studi i bea vo ramki na Bol owskata deklaraci ja za postdi pl omski te studi i, a predavawata i pol agawata se odr`uvaa vo Zadar, Ohrid, Skopje, Pri {tina i Qubqana. Najverojatno zatoa { to studi i te se odr`uvaa za prv pat, be{e prekr{ena starosnata grani ca od 35 godi ni i postdi pl omski te studi i gi posetuvaa i uspe{no gi zavr{ija moi kolegi so pol ni 40 i 50 godi ni, odnosno so i skustvo **vo bibliotekarstvoto od okolu 20 godi ni** i mladi kolegi do 30 godi ni, koi **ili nemale ili imale dve, tri ili nekolku godi ni iskustvo vo bibliotekarstvoto.** Pove}eto od pomladi te kolegi se u{te ja nemaat dobi eno li cencata za osnovnata stru~na katalo{ka obrabotka na monograf ski te publi kaci i COBI SS 2/ Katal ogizaci ja, a dvajca i voop{to ne go posetuale kursot, a sepa dobi ja ti tula magi ster po bi bli otekarstvo po 2 godi ni od zapi {uvaweto. Koga bi ja zanemari le ni vnata stru~na podgotvenost, tie u{te utre, so i spol nuvaweto na prvi ot usl ov, stav (1) od 'l en 47 od Zakonot za bi bli ote~nata dejnost **mo`e da bidat izbrani vo zvawe vi { bibliotekar,** a po u{te samo 3 sledni godi ni, vo koi i maat dobri i zgl edi da doktoriraat, so i spol nuvawe na prvi ot usl ov, stav (1) od 'l en 48, bi bli e i zbrani vo zvawe bi bli otekar-sovetni k. Se razbi ra, ovde smetame na i zvadoci te od ni vni te temi publi kuvani vo bi bli ote~ni te spi sani ja i „gi zemame zdravo za gotovo kako gol em napredok vo bi bli otekarstvoto”. Zna~i, **za samo nekolku godi ni bi go dobi le najvisokoto zvawe vo bibliotekarstvoto.**

Se razbi ra deka **ne bi mo`ele da go porekneme golemi ot kapacitet i na pomladi te kolegi za istra`uva~ka i nau~no-istra~uva~ka rabota,** no ne smeeme da go potcenuvame i skustvoto na postari te kolegi koi, isto taka, magi stri raa i sekako deka }e doktoriraat **zatoa { to tie gi obu~uvaat pomladi te magi stri i im gi dodel uvaat li cenci te za stru~ni te raboti,** a sami te tie }e bi dat izbrani vo zvawe bi bli otekar-sovetni k so rabotno i skustvo od 20, 25 ili 30 godi ni. I stoto va`i i za preostanati te postari i, voop{to, kolegi koi i maat samo rabotno i skustvo od nad 10 godi ni kako bi bli otekari i u{te najmal ku 10 godi ni kako vi {i bi bli otekari do dobi vaweto na zvawe bi bli otekar-sovetni k zatoa { to ne dobi le ti tula magi ster ili doktor na nauki.

Ottuka sledi deka ti tula magister i/ili doktor po bibliote~ni nauki kako i spolnet prv uslov spored Zakonot, kako i ni vni te trudovi, sekako najgol emi ot del i zvadoci od ni vni te temi **mo` e da se zemat samo kako eden gol em zna~aen proekt i zatoa aplikantite }e moraat da imaat objaveno i realizirano i pove}e drugi razli~ni pomali i pogolemi proekti od ni vnata prakti~na stru~na rabota zaradi konkreten napredok vo svoi te oddeli, vo Bibliotekata i po{ i roko za da mo` e da si go zasl u` at zvaweto vi{ bibliotekar ili bibliotekar-sovetnik na rabotnoto mesto, kako teoretski, taka i prakti~no.**

Sporedeno so titulite vo obrazovani eto i naukata, zvaweto bibliotekar-sovetnik ne e ni tu doktor na nauki, ni tu vonreden profesor, tuku profesor { to se usovr{ il za pove}e procesi vo bibliote~nata dejnost.

Zna~eweto na kratkata biografija (CV) i intervjuto vo pogled na apl icirawe za izbor vo zvawe vi{ bibliotekar i bibliotekar-sovetnik

Denes, vo svetot pi { uvaweto na **kratkata biografija** ili CV-to (Curriculum Vitae) ili Resume usovr{ eno do tol kava mera, { to za toa se pi { uvaat i cel i knigi. Da se apl icira za izbor vo zvawe vi{ bibliotekar i bibliotekar-sovetnik, a pri toa da ne se znae kako treba da i zgl eda kratkata biografija, odnosno { to da se potenci ra vo nea, zna~i aplikantot da bi de staven vo nezgodna situacija na neznaewe, a isto taka i na odbi vawe. Segamal ku }e zboruvam od moeto li ~no i skustvo kako predsedatel na Recenzi onata komisi ja za izbor i preizbor na zvawa vo bibliote~nata dejnost pri Mi ni sterstvoto za kul tura na R. Makedonija.

Aplikacijata, odnosno prijavata za izbor vo zvawe vi{ bibliotekar i bibliotekar-sovetnik se sostoi od kratka biografija vo koja se naveduvaat pokraj imeto i prezimeto i adresata, rabotnoto i skustvo, obrazovani eto, rabotilnici i rabotilnici za usovr{ uvawe vo rabotata, konf erenci i, seminari i stru~ni i nau~ni prestoi vo stranstvo, lista na u~estvo vo proekti, kako i lista na objaveni i neobjaveni trudovi. Isto taka se pi { uva za ~lenstvo vo organizacii, hobi i sl. Sekako deka postojat i drugi ne{ ta { to vleguvaat vo kratkata biografija, no seto ova treba da bi de dovol no sl ikovi to navedeno za Recenzi onata komisi ja da ne mora da traga po odredeni podatoci niz preostanati te pril o` eni dokumenti. Vo baraweto za izbor vo zvawe bibliotekar-sovetnik, aplikantot ne smee da si dozvoli da napi { e samo deka e vraboten vo bibliotekata i tol ku. Kade e dvi ` eweto vo rabotata? Kade e pri donesot vo taa rabota? Kade }e gi vidime ambicijate i entuzijazmot na aplikantot? Ako zgora nad toa vo rabotnoto i skustvo pi { uva za svoeto obrazovani e, se razbi ra, sakaj}i da go nagl asi, toga{ Recenzi onata komisi ja e napol no zbuneta od neznaeweto na aplikantot. Vo drug slu~aj, pak, povtorno vo barawe za izbor vo bibliotekar-sovetnik, napol no nedostasuva godina na vrabotuvawe i godina na dobi vawe zvawe vi{ bibliotekar, a da ne zboruvame za rabotnoto i skustvo, nego treba da go barame od nekade navedeni proekti i izlo` bi ili vo drugi pril o` eni

dokumenti. Vo barawe za izbor vo vi { bibliotekar, pod naslov aktivnosti, ednopodrug, oddeleni so zapirka, se navedeni site mo`ni projekti i aktivnosti bez posebno naglasuvawe i slino, a celat aplikacija, bez priloeni drugi dokumenti, e necela stranica i pol.

[to se odnesuva do odnosot na aplikantot pri intervjuoto, odnosno razgovorot so Recenzi onata komisi ja, aplikantot e vikat na razgovor, vleguva, sednuva i bez voop{to ne{to da bide pra{an, veli: „sakam da ka`am deka ova e najblagorodnata Komisi ja za izbor vo zvawa dosega...” Na krajot od razgovorot koga aplikantot e zamol en da ja ostavi Komisi jata nasamo, toj ostanuva da sedi i ponatamu{te nekolku minuti, nebare e zbunet od razgovorot...

Sepak, aplikanti te treba da poka`at, bez ogleddali lino ja cenat Recenzi onata komisi ja i li ne, eden respekt, kul tura i skromnost na podnositel na barawe za izbor vo zvawe bi dej}i sekoe sproti vno odnesuvawe e na {teta na ~ove~koto odnesuvawe i bibliotekarstvoto. Smetam deka ova moe i skustvo }e im pomogne na site dni aplikanti vo nivnoto barawe za izbor vo zvawe vo bibliote~nata dejnost i nema da gi razo~ara vo nivnite o~ekuvawa.

ZVAVATA VO BIBLIOTE^NATA DEJNOST POTTI K ZA USOVRE[UVAVE I KONKRETEN PRI DONES VO UNAPREDUVAVETO NA BIBLIOTE^NATA DEJNOST

Ako izborot vo zvawe vi { bibliotekar e pottik za bibliotekarot kon sopstveno usovre{uvawe, so izborot vo zvawe bibliotekar-sovetnik, bibliotekarot dobi lvi sokstepen na stru~nost vo pove}e procesi od bibliote~nata dejnost i e sekoga{podgotven da gi pri f ati svetski te trendovi vo bibliotekarstvoto. Ako vo vi {i ot bibliotekar gledame ambi cionozna lino, vo bibliotekarot-sovetnik ni e mora da go prepoznaeme negovot entuzijazam {to dali dava konkreten pri dones vo unapreduvawe na bibliotekarstvoto.

Glavnata zabuna na aplikantot koga bara izbor vo zvawe vi { bibliotekar i li bibliotekar-sovetnik e vo pogre{noto tol kuvawe na odbraneti ot magisterski trud i li doktorska disertacija vo potesnoto podra~je na bibliotekarstvoto, deka so niv po avtomatizam se dobi vaat prethodno spomenati te bibliote~ni zvawa, od druga strana, pak, zaboravaj}i na potrebni te profesionalni znaewa i stru~nost vo rabotata neophodni za konkreten pri dones vo unapreduvaweto na rabotata vo svojot Oddel, Bibliotekata i bibliotekarstvoto.

Isto taka, aplikantot mora da obrne vni mane na ve{toto pi {uvawe na svojata kratka biografija i li CV (Curriculum vitae, Resume) za da mo`e Recenzi onata komisi ja da ima celosna slika za profesionalno znaewe na aplikantot i za kapacitetot za negovo ponatamo{no profesionalno usovre{uvawe, isto kako i za negovot konkreten pri dones vo unapreduvawe na bibliotekarstvoto.

TITLES OF PROFESSION IN LIBRARIANSHIP – STIMULUS FOR PROFESSIONAL IMPROVEMENT AND CONCRETE CONTRIBUTION TO THE ADVANCEMENT IN LIBRARIANSHIP

If the promotion to the title of advanced librarian is a stimulus for the librarian in his professional improvement, with the promotion to the title of library consultant, the librarian acquired high degree of expertise in the most of the library processes being ever ready to accept the world trends in librarianship. If in the advanced librarian we see an ambitious person, in the library consultant we must recognize one's enthusiasm who gives a concrete contribution to the advancement of librarianship.

The main confusion of the applicant when applying for promotion to the title of advanced librarian or library consultant is his taking the defense of the Master thesis or the doctoral dissertation in the narrower field of librarianship as a means of acquiring the before mentioned library titles of profession at the same time forgetting on the needed professional skills for concrete contribution to the advancement of the work in his library department, Library and librarianship.

Also, the applicant must pay attention to skillfully writing a short biography or CV (Curriculum vitae or Resume), so that the Review Commission will have overall picture of the applicant's professional knowledge, capacity of further professional improvement, as well as his concrete contribution to the advancement in librarianship.

ZA ^ETOCI NA BI BLI OTEKARSTVOTO KAKO VI SOKO VREDNA, NEZAMENLI VAI UNI VERZALNA PRI DOBI VKA NA KULTURATA

Suzana Kotov~evska, vi{ bibliotekar

Razliki te pome|u bibliotekite, muzeite i arhivite - „institucijete na pameteweto” vo tekot na istorijata ne bile mnogu zna~ajni, zabele`livi i jasni. Najstari te poznati biblioteki vo istorijata vsu{nost bile arhivite. Toa {to ~esto se narekuvalo „biblioteka na hramot” ili „biblioteka na palatata”, vsu{nost pretstavuval e zbirki na tekstovi (so klisto pismo obi~no pretstaveno na plo~ki) {to gi dokumentirale slu`benite verski aktivnosti od sudskata palata. Duri podocna, zbirkite na drugi tevidovi tekstovi se narekuvaat „muzei” poradi toa {to zgradite bile podignuvani vo ~est na muzite. Na gol emata Aleksandri ska biblioteka, na primer, ibilo dadeno imeto Muzeon - hram posveten na muzite. Prakti~no, mnogumali ili nezna~itelni bile razliki te pome|u bibliotekite i muzeite se do rani ot moderen period koga razvojt na tipograf ski otpe~at dovede do drasti~no zgol emuvawe na kol i~estvoto na raspolo`livi tekstovi, od koga tie se izdvojuvaat od zbirkite na objekti, a bibliotekite po~nuvaat da se razlikuvaat od muzeite. Praktikata na izdvojuvawe na slu`benite zapisi od drugi tevidovi dokumenti e nastanata re~isi vo isto vreme razvijaji se od racionalnata birokracijana vlasta.

Neslu~ajno drevnite narodi mu davale tolku golemo zna~ewe i sodr`ina na poi mot biblioteka. Vladelite, osnova~ina bibliotekite im pri daval e posebno vni manie i vodelse ri ozna gri`a za bibliote~ni ot fond {tto se formiral vo tekot na dolgi ot vremenski period. Hramovite na knigata pretstavuval e gordost za vladelite i tie duri se natprevaruval e vo taa zna~ajna oblast. Postoelo ogromno soperni {tvo pome|u vladelite vo toa vreme koj}e izgradi poubava biblioteka i ~ija biblioteka}e bi de pobogata so vreden kni`even fond. Zaradi toa, za{titata na knigata i na kni`evnoto bogatstvo zazema centralno mesto vo dejnosta na bibliotekite.

Najstari te ostatoci od bibliotekite pronajdeni se za vreme na arheolo{kite istra`uvawa vo Mesopotamija (Ur, Nipur, Laga{, Ninive) kako zbirki na gli neni plo~i i svitoci napi{ani (ispisani) so klisto pismo. Bibliotekata kako arhitektonski objekt postoela i vo periodot na antikata vo helenskite, helenisti~kite i rimskite gradovi, za {to postojat i golem broj svedo{tva vo pi{anata dokumentacija.

Najstari gradbi na bibliotekite (postojat samo temeli i arhitektonski fragmenti) se nao|aat na Ur (Dublal-mah), koi dati raat od III milenium p.n.e., vo Pergam od II ili II milenium p.n.e., vo Efes od 107 godina. Efeskata biblioteka imala centralen hol so povr{ina od 120 m² i yidni polici na koi bile smesteni svitocite na rakopisite.

Ostatoci od rimski te gradbi od III veka se nađaju u Timgad u Alžiru. Po~nuvaj}i od IV veka mesto svi toci te se pojavu}u u povrzani (podvrzani) knjigi s o listovi (codex); ni vni ot pravoagol en oblik bil usloven od tehni ~ki te uredi i mebel ot (pul tovi, poli ci) { to bile karakteristi ~ni za toa vreme.

Biblioteki te niz epohi te neprekidno se menjaju i se z bogatuju}u so novi so dr`ini, so novi konstruktivni re{enija, so novi stilski karakteristiki { to simboli ziraat opredel eni epohi. Sekoja epoha ostava nei zbrilivi tragi vo ni vnata arhi tektonska kompozicija, vo ni vni ot oblik i vo bogatata dekoracija na enteri erot. Novi te promeni sekoga{ bile vo funkcija na zgo emeni te barava od biblioteki te i ni vnata funkcionalnost, koja bila vo korelacija so neprekidni ot porast na kni`ni te fondovi, zbrilite na knjigi, na~i not na ni vnoto smestuvawe, manipulirawe so konsekvencijate na funkcionalnata organizacija i na konstruktivni te re{enija.

Civilizacijata nastanala vo Egipet i Mesopotamija i to~no na tie mesta gi nađame najranite primeri na nejzinite glavni karakteristiki – pi{uvaweto.

Ispi{anite glineni tablici {to nastanale malku pred 3000 godi na p.n.e., se pronajdeni me|uarheolo{kite ostatoci na Sumerite, mo{ne nadaren narod koj`iveel na jugot na Mesopotamija. So iskluk na Egipet, kade {to ne mo`eme da ja sledime istorijata na ni vnoto pismo (zaradi materijal ot – papirusot {to bil podlo`en na propalawe), glineni te tablici se koristele i vo Sirija, Mala Azija, Persija, duri i na Kri t. Glineni te tablici na Bliski ot Istok se koristele pove}e od dva i pol milenijumi, a vo nekoj kraevi i do po~etokot na hristijanski ot period, dodeka kone~no ne im go otstapile mestoto na novi te pozgodni re{enija.

Denes arheolozi te nađaju glineni tablici vo grupi, ponekoga{ vo impozantna brojka od pove}e iljadi par~iwa so razli~na tematika (pi{uvaweto na po~etokot po~nal o kako primiti ven oblik na knjigovodstvo). Na glineni te tablici na koi bilo pi{uvano so kuneiformno-klimesto pismo, vo najgolem del bile pretstavuvani dokumenti so opredelena tematika: presmetki, isporaki, priznanci, inventardi, potvrdi za zaemi, bra~ni dogovori, dogovori za razvod, sudski presuditi. Tie na nekoj na~in se ~uval e so cel da se koristat kako dosieja, odnosno kako arhivi. Ponekoga{, no mnogu retko se nađal e zapi si {to bile i zraz na umstvena aktivnost. Zapi site bile dijapazon od ednostaven materijal za podu~uvawe do kreativna literatura {to se pojavile mnogurano.

„Voblizina na Nipur, vo ju`na Mesopotamija, na primer, iskopuvawata na svetlostana denot iznesle grupa tablici, od sredinata na III milenijum p.n.e., na koi bile vre`ani spisci so geografski nazivi, imiwa na bogovi, nazivi na zanimawa, ve`bi za u~ewe na pi{uvawe i eden brojhimni.

Mnogue verovatno tie da se del od zbrilkata {to i pripalala na pi{uvakata {kola, mo`ebi vo ramkite na hramot, zbrilina dela {to se dr`ele pri raka za sekoj dnevno konsultirawe: so drugi zborovi, na nejzinata biblioteka.”¹

1) Lionel Kason (2004) *Bibliotekest arogsvet a, Beograd, Kl i o, st r. 11*

Za pol esno snao|awe so mno{ tvoto tabl i ci , pi sari te od drevni ot Bl i ski I stok podgotvuval e „katal ozi na svoi te f ondovi ”, isto taka, i spi { ani na gli neni pl o~i. Pome|u tabl i ci te pronajdeni vo Ni pur, i mal o dve { to dati ral e od 2000 g. p.n.e., na koi bile i spi { ani popi si te na sumerski te kni ` evni del a – razni mi tovi , ta ` a~ki hi mni . Na edna zna~i tel no podol ga pl o~ka bile i spi { ani 68 nasl ovi , a na drugata 62. O~igledno e deka i dvete se odnesuval e na ista zbi rka bi dej}i i na dvete se pojavuval e 43 isti naslovi . Najverojatno stanuva zbor za dve grupi tabl i ci za opredel ena oblast vo koi e izvr{ ena revizija na del ata napraveni vo razli ~ni vremenski peri odi . Toa govori za eden zna~aen ~ekor kon po~nuvawe na procesot neophoden za sistemati zira we na zbi rki te. Sledni te dva logi ~ni ~ekora bile naso~eni kon podobruvawe na katalogi zaci jata i kon dodavaweto bel e{ ki za i denti f i kacija vo tabl i ci te. Ovie zna~ajni ~ekori vremenski mo ` eme da gi loci rame najdocna vo XIII vek p.n.e., kako { to toa najdobro mo ` eme da go i denti f i kuvame vo sodr ` i nata na naodi te od Hatu{ a.

Za i lustracija, Hatu{ a pretstavuva drevna nasel ba loci rana na 200 km jugoi sto~no od Ankara. Vo Hatu{ a, prestol ni na na carstvoto na Heti ti te od XVIII do XIII vek p.n.e., bile otkri eni gol em broj tabl i ci { to poteknuval e od kral skata pal ata. Pokraj pogol emi ot broj tabl i ci , otkri eni se i zna~i tel en broj tabl i ci { to sodr ` at razli ~ni tekstovi , od prozai ~ni pri ra~ni ci od hetitski verzi i na sumerski te i vavi l onski te epovi . Na neкои od ni v, na krajot od tekstot i l i na zadnata strani ca, kako dodatok i mal o nekol ku redovi { to go i denti f i kuval e tekstot. Toa e i denti ~no so dene{ ni te naslovni strani ci i koi se narekuvaat kol of on. Koreni te na ovoj termi n gi nao|ame vo gr~ki ot zbor kol ophon, „zavr{ na (krajna) postapka” { to se odnesuva na anti ~kata prakti ka na krajot da se vnesuvaat podatoci za del oto (za razli ka od denes koga toa se stava na nasl ovnata strani ca). Sekoj kol of on po~nuva so brojot na tabl i cata na koja e napi { an. Toa bi lo od presudno zna~ewe bi dej}i za nekoj del a bi lo potreben pogol em broj tabl i ci { to se i spi { uval e od dvete strani so mnogu si tni bukvi . Toa bi lo potrebno bi dej}i tabl i ci te se ~uval e podredeni edna vrz druga, { to daval o mo ` nost za ni vno pogre{ no redewe i l i gubewe. Na tabl i ci te bile i spi { ani i mi wata na pi sari te { to bile vkl u~eni vo popravki te /korekci i te/ na tekstovi te na o{ teteni te tabl i ci .

Kol of oni te vo gol ema mera i m pomagal e na kori sni ci te na zbi rki te bi dej}i so ni vnata sodr ` i na ~i tatel i te gi utvrduval e sodr ` i nata na tabl i ci te i del ot na trudot koj bi l pretstaven na ni vni te strani .

Nesomneno ova zna~ajno otkri ti e vo Hatu{ a f rla nova svetl i na vrz napredokot { to bi l postignat so pri menata na katal ozi te vo odnos na ednostavni te popi si karakteri sti ~ni za otkri ti jata vo Ni pur i anti ~ka Ebla vo Si ri ja, kade { to bile i skopani okol u 2000 tabl i ci vo peri odot pome|u 2300 i 2250 g. p.n.e., koga ja zapal i le osvojuva~i te. I sto taka i pome|u ovi e tabl i ci se nao|al e okol u { eeseti na na koi bile zapi { ani zborovi na sumerski ot jazi k – nazi vi na zani mawa, geograf ski nazi vi , i mi wa na pti ci , i mi wa na ri bi i tn. Na dvaeset i osum tabl i ci bile i spi { ani dvojazi ~ni spi soci na zborovi , paral el no na sumerski i na ebl antski jazi k. I sto

taka, bile otkrieni i dve tablici – duplikati na koi bil i spi { an tekst na eden sumitski mit i drugi tablici, { to govori deka toa bila rabotna biblioteka na kral ski ot pi sar.

Vrednosta na otkriti eto vo Hatu{ a vo kontekst na otkrivaweto na prapo~etoci te na bi bl i otekarskoto rabotewe ja nadopol nuvaat i ni zi te na tabl i ci (najverojatno od XIII vek p.n.e.) so detal no i spi { ani bi bl i ograf ski zapi si. Sekoj zapi s po~nuva so davawe i nf ormaci i za vkupni ot broj tabl i ci { to gi opf a}a opredel eno del o, a od nasl ovi te mo` e da se i denti f i kuva del oto. Nasl ovot e prezenti ran ili na prvi ot red na del oto ili i ma krajno subl i mi ran prikaz na negovata so dr` i na.

I sto taka na ni v bi lo ozna~eno dal i tabl i cata go pretstavuva krajot na del oto ili ne. Zna~ajno e i toa { to ponekoga{ vo zapi sot se navedual o i i meto na avtorot ili se prezenti rani drugi korisni i nf ormaci i neophodni za polesno i pof unkcioni ral no kori stewe od strana na ~i tatel i te.

Zna~ajno e da se potenci raat u{ te nekol ku podatoci za a` urni ot pristapi za prof esi onalni ot odnos na lu|eto { to bile zadol` eni da go organi zi raat f unkcioni ral no na ovi e bi bl i oteki vo ranata f aza na ni vni ot razvoj.

Ti e davale i i nf ormaci i za tabl i ci te { to nedostasuvaa, izvestuvawa za razmestenosta na tabl i ci te, za na~i not na ni vnata postavenost (vertikal no – hori zontal no).

Kol of oni te i spi { ani na tabl i ci te pretstavuvaat zapi si – katal o{ ki opi s na tabl i cata. Vo su{ ti na, od prakti ~na gl edna to~ka si te del a { to bile popi { ani vo kol of onot bile vo vrska so reli gi jata: „ri tual i za mno` estvo na si tuaci i, od i zveduvawe na za{ ti tni baja~ki za general i te { to ja predvodela vojskata vo borba, do re{ avawe na f ami l i jarni te kavgi , tol kuvawe na pretska` uvawata i taka natamu”². Podredenosta i „katal ogi zaci jata na tabl i ci te” pretstavuval e i skl u~i tel no vreden i neophoden pomo{ en alat { to i mal samo eden nedostatok – azbu~na podredenost na katal o{ ki te zapi si – ne{ to { to }e se pojavi po i l jada i petstoti ni godi ni podocna. I sto taka, kako „nedostatok” mo` eme da go potenci rame i nepostoeweto naznaki za f i zi ~koto mesto na koe bile smesteni tabl i ci te.

No i pokraj si te „nedostatoci ” na ovoj model (sepak toa ne se nedostatoci vo vi sti nska smi sla na zborot vo toa vreme), bez somneni e toj pretstavuva zna~aen i revol uci oneren ~ekor napred vo odnos na prostoto (ednostavno) nabrojuvawe na nasl ovi te na tabl i ci te karakteri sti ~ni za otkri ti jata od Ni pur i del umno od Ebl a vo Si ri ja. Zna~ajno e { to po~nal o vo eden konti nui tet da se prodl abo~uva i da se z bogat uva bi bl i ote~noto rabotewe vo vekovi te { to }e sledat.

Na Bl i ski ot I stok vo anal i zi rani ov peri od zbi rki te na tabl i ci te se f ormi ral e so prepri { uvawe bi dej}i ne postoel pazar na kni gi .

Se u{ te vo i stori jata ne se poznati i mi wata na vl adetel i te vo Hatu{ a i Ebl a { to gi f ormi ral e kral ski te bi bl i oteki . Vo XII vek p.n.e. Ti gl at – Pi l sar I, eden od najgol emi te asi rski vl adetel i (vl adeel okol u 40 godi ni), vo i stori jata se spomenuva

2) *Ibid* : str. 14

kako osnova~ na biblioteka. Kako dokaz za ova tvrdewe mo`e da ni poslu`at otkri tija ta od i skopuvaweto na hramot na A{ura (vrhoven asirski bog), vo gradot A{ura, koj pretstavuva verska prestolnica na Asircite. Na otkri enata zbirka i se pripi {uvaat stotina razli ~ni dela {to pretstavuvaat samo eden del od negovot fond formiran vo vremeto na negovoto vladeewe. Isto kako i prethodni te zbirki, samo opredelen broj dela pretstavuvaat ~isto kni `evni trudovi, „Najgol em del se dela koi se zani mavaat so predznacite, vl ijani eto na yvezdite i drugi te nebesni tela, pretska `uvawena i dni nata so pomo{na `rtveni `ivotni, prirodni nastani i sl i ~no.

Slednata pogol ema grupa se standardni pri ra~nici – spisoci od re~nici ti p, spisoci na rastenija, drvja, `ivotni, bogovi, nazivi na mesta, edna tabl i ca za mno`ewe, eden tekst od astronomija”³.

Isto taka, vo ova zbirka pronajdeni se i nekolku hi mni – duri i eden katalog so muzi ~ki kompozicii {to bile mo{ne detalni (bile obel e`ani i instrumenti so koi se peele muzi ~ki te kompozicii).

Ti glat – Pilsar I e prvi ot vladetel ~ie ime ni e poznato kako osnova~ na biblioteka vo toa vreme, no isto taka u{te eden podocne`en kral na Asirija, Asurbani pal, se spomenuva kako osnova~ na biblioteka, odnosno „visti nska, si stematski sobrana bibli ote~na zbirka na drevni ot Bl i ski I stok. Negovata zbirka bila nekol kupati pogol ema od prethodno otkri eni te zbirki i nejzina gol emi na }e bide nadmnata vo sledni te tri i pol veka. Asurbani pal, koj vl adeel re~isi pol ovi na vek (668 – 627 g. p.n.e.) bil mo{ne pi smeni se gordeel so toa bi dej}i ni koj od prethodni te kral evi ne ja sogledal taa ume{nost.

Vo vtorata pol ovi na na XIX vek, vo urnati ni te na kral skata pal ata vo Ni ni va, britanski te arheoloji otkri ja visti nsko bogatstvo vo koe spa|ale stotina primeroci so razli ~ni stru~ni tekstovi, pronajden e poznati ot Ep za Gil game{, Ep za Postajna i gol em broj od najzna~ajni te dela na drevnata bl i skoi sto~na kni `evnost. Kol of oni te nesomneno upatuvaa na vl adetel ot Asurbani pal, odnosno na „Pal atata na Asurbani pal, kral ot na svetot, kral ot na Asirija”. Spored anal izata na sodr`inata na tabl icite, mo`eme da konstati rame deka bibli otekata e formirana zaradi „kral sko promisl uvawe”. Taa pretstavuval a kral ska pri vatna zbirka bi dej}i kako {to i staknavme prethodno, kral ot bil eden od retki te vl adeteli {to znael da ~itai da pi {uva so kl i nesto pi smo. Bibli ote~nata gra|a na nekoj na~i ne i denti ~na so bibli ote~nata gra|a od zbirkata na Ti glata - Pilsar.

„Vo najgol em broj ja sostavuvaat tekstovi vo vrska so pretska `uvaweto na i dni nata. Slednata gol ema grupa se tekstovi te od tehni ~ka pri roda vo vrska so religijata i magijata – rituali, baewa, mol itvi za bo`ja pomo{. Potoa doa|a grupata so u~il i{ni tekstovi – spisoci na zborovi i nazivi, re~nici za preveduvawe od sumerski na akadski. Tabl icite so kni `evni tekstovi, kako {to e denes tolku ceneti ot Ep za Gil game{, bile srazmerno mal ku. Se procenuva deka Asurbani pal ovata bibli oteka i mala okol u 1500 nasl ovi : bi dej}i pove}eto postoel e vo pove}e primeroci, i do {est, vkupni ot broj tabl i ci bil mnogu pogol em.”⁴

3) *Ibid* : str. 16; 4) *Ibid* : str. 18

Del od ova neprocnili vo bogatstvo Asurbani pal go donesol od pogol emata kulturna prestol ni na Vavilon (od negovite hramovi), gi zel i tablicite od bibliotekata na Tiglata Pilsar, kako { to napravil i so tablicite od privatni te biblioteki. Najgol emi te nabavki na tablici za bibliotekata (spored opredel eni pi { ani dokumenti) gi napravil vo peri odot pome|u januari i mart vo 747 g. p.n.e., { to se potvrduva i so opredel eni pi { ani hronolo { ki pokazateli. Na ovoj na~in bile nabaveni okolu 2000 tablici i 300 drveni tabli, { to pretstavuva zna~itel na nabavka za toa vreme. Karakteristi ~no e { to vo ovoj peri od se pojavuvaat i drveni tabli { to govori za mo`nosta deka opredel eni bliskoi sto~ni zbirki bile pretstavuvani i vo vakov nestandarden oblik. Toa { to bilo napi { ano na ovi e tabli bilo zasekoga { zagubeno, no za i stori jata na civi lizacijata ostanuva kako zna~itel en podatok ~i i „tragi ” najverojatno vodat kon Vavilon.

I sto taka zna~ajno za ovoj peri ode { to kral ot Asurbani pal vostanovil i bezbednosni merki za za { tita na bibliote~ni ot fond od kra`ba. Novinata se sostoela vo toa { to pregl eduvaweto na „kral ski te tablici ” od po~etokot do krajot se real iziral o samo vo prisustvo na kral ski ot slu`benik. Bibliotekata { to bila smestena vo kral skata pal ata moral a da osmisli i instrumentarium so koj }e se osiguri uredno vra}awe na pozajmeni te gli neni tablici. Osven drugi te „bezbednosni merki”, kako metod neophoden za elimini rawe na ovoj probl em se praktikuval a i zabranata za iznesuvawe na tablicite nadvor od prostori i te na bibliotekata. Bile razraboteni i merki za za { tita na tablicite od o { tetuvawa, so pi { uvawe predupreduvawa, zapla { uvawa so kletvi od si te bogovi, odmazda od si te bogovi, klasi ~ni zapla { uvawa i sli ~no.

Vinovnici i „osomni ~eni ” protiv koi bile nameneti kletvi i zakani vo prv red bile sve { tenicite, pisarite i sli ~nite stru~waci { to imale najgol emi kontakti so tablicite. Spored zborovite na eden ugleden astrolog, Asurbani pal ovata zbirka bila referenta biblioteka, opremena spored potrebi te na prorocite i lu|eto { to se specijal izirale za praktikuwawe na magijata i bile odgovorni za duhovnata sigurnost na kral evite i na drugi te va`ni li ~nosti”. Drugi istra`uva~i smetaat deka ovaa biblioteka prvenstveno bila opremena vo soglasnost so potrebi te na kral ot, za negovo „promisl uvawe i ka`uvawe”, so edinstvena cel da donesuva racional ni odluki, da ja proveruva to~nosta na opredel eni ci tati { to mu gi prezental e negovite sovetnici koga gi tol kuval e razni te pretska`uvawa.

Mesto zaklu~ok, mo`eme da konstati rame deka su { tinata i karakterot na bliskoi sto~ni te zbirki od anal izirani ot peri od bile determi niri od potrebi te na civi lizacijata na koja i pripa|ale. Logi ~no, so krajot na tie civi lizacii, nezbe`en bil i ni vni ot kraj bi dej}i vo sebe ne sodr`ele kriti ~na masa i pl odno seme od koe }e izni knat novi biblioteki so dal eku po { i roki horizonti i dostreli od ti pot na biblioteki te { to }e se pojavat vo staromakedonski ot, starogr~ki ot i ri mski ot svet. No sepak ni vnoto po~esto mesto vo i stori ski te zapi si ne mo`e da bi de zaseneto bi dej}i ti e gi utvrdi le prapo~etoci te na ovaa bl agorodna di sci pl i na i vredna civi lizaciska pridobivka. Vo ni vnoto rabotewe gi otkrivame prvi te

neophodni, logični i suštinski ~ekori u formiranju na osnovne bibliotečarske postupke: identifikacija (i notiranje) na odjelne delove pomoću naslova; grupiranje (sistemizacija) na slična dela; izradba kataloga. Isto tako u njoj se pojavile prve detske karakteristične za biblioteke: krađivani, uvođenje rakovodstva bibliotečarskog grafičarstva.

Egipt kao drugobliiski civilizacijski centar što raspolagao s velikim potencijalima na pisanju (od tehničkima i književnim karakterima) nema to da im dodade na istorijsku biblioteku te za toj period. Danas za biblioteke u Egiptu mnogo maliku se znae, odnosno znaevata za nju se posredni, mnogo zamagljeni i nečelosi. Edinstveni odozad pronađen podatak, napisan relativno dugo postranju na zlatno doba u Egiptu predstavljaju uvođenje grčkog istoričara od I veka p.n.e. – Diodor, kojim se govori o kompleksnoj zgradi „Ozi mandijas” – kako što go narekuvali faraon Ramzes II (1279 – 1213 g. p.n.e.), što tu dekadu se nalazila „posvećena biblioteka”. Toj go citira natpis nad njegovim ulazom – „Klikaj za dušama”. Nemožnost da kažemo nešto poveće za biblioteke u drevnom Egiptu proizlazi od njevine tradicije da pišu u papirusu umesto na glinenim pločama. I ako imamo poedine primere, nepostojanje pogotom kvantuma pisanih primera što bi bile karakteristične za utvrđivanje postojanja fondne biblioteke, nje namaluje mogućnost da izvlječemo precizne i validne zaključke za razvoj u biblioteci u drevnom Egiptu.

Po tragi te na edno pismo na Skopski ot mi trol i t Josi f od 1935 godi na

DOMA[NI TE BI BLI OTEKI NA TETOVSKI TE SVE[TENI CI BOGATI SO BOGOSLOVSKI KNI GI , NO I SO DELA NA SVETSKI TE KLASI CI

Vladi mi r Ko~oski, vi { bibli otekar

Blagodarenie na edno pismo na negovoto Visoko Preosve{ tenstvo Mi trol i t tot skopski Gospori n Gospori n Josi f od 1 oktombri 1935 godi na so broj 9481/35, upateno do tetovski ot arhi erejski namesni k protojerej Jordan T. Popovi }, so koe od nego bara da gi i zvesti si te parohi ski sve{ teni ci od tetovskata okol i ja i sekoj od ni v da podnese pi smen i zve{ taj za svoi te doma{ ni bi bli oteki i pro~i tani kni gi, dobi vame dragoceni podatoci za sostojbata na li ~ni te bibli oteki na sve{ teni te li ca vo toj peri od. Od za~uvanata prepiska i dostaveni te i zve{ tai { to se nao|aat vo Dr` avni ot arhi v na Makedoni ja (AK-319 /II/3.7.), mo` e da se konstati ra deka re~i si si te sve{ teni li ca vo Tetovsko poseduval e zavdni doma{ ni bi bli oteki za toa vreme i toa ne samo so kni gi potrebni za vr{ ewe na bogosl u` bata i razni crkovni obredi, tuku i so li teratura od sovremeni te doma{ ni pi satel i i svetski te klasi ci. Svoi i zve{ tai dostavile osum sve{ teni li ca.

Vo svoeto pismo do Skopski ot mi trol i t **sve{ teni kot Danjan Popovski**, toga{ paroh teare~ki, pi { uva deka od negovoto stapuvawe na parohi ska slu` ba se trudel da nabavi i da pro~i ta kni gi od bogosl ovska li teratura, od koi crpel znaewa i pouki za uspe{ no vr{ ewe na sve{ teni ~ki ot poziv i dodava deka kni gi te gi nabavuvav so sopstveni pari. Natamu naveduva deka vo tekot na godi nata gi ~i tal i del ata na Tol stoj, Dostoevski, I go i drugi. Toj, kako { to pi { uva, se trudel da nabavuva kni gi najprvi n so bogosl u` bena li teratura poradi dopolneni e i usovr{ uvawe na stru~ni te znaewa, a koga }e go posti gnel toa, kupuval i druga kori sna li teratura od svetskata kni ` evnost, na { to vladi kata na negovi ot i zve{ taj }e zapi { e *pove* }e da kupuva i da ~i t a kni gi so bogosl u` bena sodr` i na. Pop Danjan Popovski vo svojot i zve{ taj do skopski ot vladi ka se ` al i deka do nau~no-bogosl ovski kni gi te{ ko se doa|a bi dej}i vo "na{ ata" li teratura i na "na{ " jazi k mal ku gi i ma i retko se nao|a, a voedno ni otkri va i eden podatok deka osven { to kori sti kni gi { to gi pozajmuva od svoi te kol egi sve{ teni ci i prijatel i, isto taka se slu` i i so **bibliotekat a** na osnovnoto u~il i { te "Kral evi } Tomi sl av" vo Tearce.

Vo pi smoto do Skopski ot vladi ka, pop Danjan Popovski otkri va i edna negova sposobnost za sobi rawe narodni pesni, prikazni i pogovorki, koi gi ispra}al na pe~atewe. Za ` al, nema podatoci koga, kade i dali voop{ to se pe~ateni sobrani te narodni umotvorbi. Vo lokal ni ot vesni k "Glas Pol oga", toj pi { uva protiv sueveri eto, za i skorenuvawe na narodnoto praznoveri e i { tetni te obi ~ai { to gi zabel e` al me|u narodot.

Protojerej stavrofor Damjan Popovski je rođen u 1911. godinu u Vrutoku. Osnovno učilo u Gostivaru i Tetovu, a potom Bogoslovsko učilo u Završevu pri Zrenju. U 1930. godinu je naznačen za svećenik u Tearekatskoj parohiji, kade to slučbu je do 1945. godine. Po završetku druge svjetske vojne premješten je za svećenik u crkve "Sv. Nikolaj" i "Sv. Kiril i Metodij" u Tetovu. Iste godine završava kako protojerej-stavrofor u 1996. godinu dobivajući predstojeće crkvene odličje za svoj rad.

Otac Damjan Popovski do kraja svojeg života je ostao velikim ljubiteljem knjige i čitav. U njegovata lična biblioteka je imala nekoliko stotina knjige ne samo religiozne sadržaja, već i dela od svjetske klasične. Po njegovata smrt knjige je bio podjeljen među njegove sinove. Bogoslovne knjige njegove sinovi Vladimir Popovski je i podarili crkvi "Sv. Kiril i Metodij" u Tetovu, prenesujući na triputi so polno vozilo "ladaniva".

Parohot vratnički, **svećenik Vidoja M. Krsti**, u svoj izveštaj do vladikata Josifa istaknuo je da go sakao i predmet njegovog interesa ne samo knjige religiozne sadržaja, već i njegove interesne golemi za svjetsku klasičnu literaturu. To je napisao na skopski otvadika: *"Najmnogu me interesira delata od bogoslovskata knjevnost i delata na ruski te pisatelji (u prozi). Prvi te poradi toga što mi je potrebno bogoslovsko obrazovanje kako svećenik, a zatim poradi toga što u nea se tretira i se reava mnogu problemi u životu na najpravedniji način, vrsteme i na hrišijanstvu o (osobeno kaj Dostoevski)"*.

Iste godine njegov izveštaj, vladikata Josifa na kraja izveštaj je mu "sugerirao" *da ista što poveže, no vni matelno, so razmišljava i razbira. Da se pišu što poednostavno i prirodno. Svet o pišmo nekoga neka pred oite na svećenik*.

Ličnata biblioteka na jerejot Vidoja Krsti, parohot vratnički, spored priročno i impresivno spored brojot na monografske publikacije, među kojima su i zborot na delata. U njegovata biblioteka, za njaju sudbina što ne se znae, i malo dela od svjetske klasične kako što se: Dostoevski, Tolstoj, Gorki, Flaubert, Čehov, Puškin, Goethe, Dante, [openhauer, potom od \ura Jakovi, Petar Petrovi]-Wegovi i drugi.

Svećenik Vidoja Krsti je rođen u 2. julu 1905. godinu u selu Gradište, koje se nalazi u blizini Pirota u Srbiji. U Bitolau bogoslovsko učilo, koje go završio u 1929. godinu. Za jakon bio rakopoložen u 10. martu 1930. godine, a sedam dana potom bio proizveden u čin svećenik od Skopski otropolit Varnava. Celih sedam godina bio parohijski svećenik u vratničkoj parohiji, a potom bio premješten u Gostivar, kade to dolgi godini bio arhiepiskopi namesnik.

Parohot elopečki, svećenik **Milivoj Dimitrijevi**, u izveštaj do vladikata Josifa pišu da go vo 1934. godinu pročitao 60 knjige, pogotom broj bogoslovski sadržaja, no predmet na pročitane knjige: "Mrtvi duši" od N.V. Gogol, "Zlostvo i kazna" od F. Dostoevski, "Voskresenje" od L. N. Tolstoj,

"Raskazi" od Turgenjevi drugi. Osvensotawe, sve{teni kot Milivoje Dimitrijevski pi{ uval po ne{to i za padot na moralot i napi si te gi objavuval vo lokalni otvesnik "Glas Pologa". Mladi ot sve{tenik na vladi kata mu se `ali za te{ki te uslovi za kupuvawe knigi i pokraj toa {to eden mlad sve{tenik i ma dobra volja da si sozdade za sebe dobra bogoslovska biblioteka. Natamuvo i zve{tajot naveduva deka negovata li~na biblioteka sodr`i 270 knigi so razna sodr`ina. Knigite po~nal da gi kupuva vedna{po rakopol`uvaweto vo ~in sve{tenik. Gi nabavil celokupni te dela na Dostoevski, Turgenjev, Tolstoj i Balzak, za {to mese~no otpla}a po 200 do 300 dinari. Dimitrijevski u{te naveduva deka "so sve{tenici te odokolijat a se dogovori le da osnovaat okoliska biblioteka kade {to bi mo`ele da gi nabavat i da gi ~it aat oni e knigi {to kako poedinci ne mo`e da gi nabavat".

Sve{teni kot Milivoje Dimitrijevi} e roden na 23 mart 1909 godina vo selo Jovce (Srbija). Bogoslovija zavr{il vo 1932 godina. Istata godina arhiepiskopot Gerasije, porane{en episkop Pe}ski go rakopol`il za |akon, a za sve{tenik go rakopol`il arhiepiskopot Jerotije. So odluka na Skopski otmitropolit Josif od 29 avgust 1933 godina bil nazna~en za parohijski sve{tenik vo ^elope~kata parohija.

Sve{teni kot **Nikola Vasilovski** od selo Belovi{te, osven{to go informira Skopski otvladika za negovot i interes za ~itawe na crkovno-besedni ~kaliteratura, mu pi{uva deka i ma doma{na biblioteka, no za `al spisokot {to go pri lo`il ne e za~uvan i ne mo`e da se znae so koi knigi raspolagal.

Inaku, toje roden na 5 avgust 1874 godina vo tetovskoto selo Stene. Sve{teni ~ki kurs posetuval vo Le{o~ki otmanastir. Za sve{tenik bil rakopol`en vo [tip od bugarski otmitropolit Sinesije. Dolgi godini bil sve{tenik vo selata Stene i Tenovo, a potoa, od 1928 godina, e paroh vo Dobro{kata parohija.

Protojerej **Konstantin Glatkij**, ruski emigrant, sve{tenik vo pravoslavni ot hram "Sv. Nikol a" vo Tetovo, vo svojot i zve{taj do skopski otvladika Josif op{irno pi{uva za negovata rabota so vernici te, kako i za negovot i interes za ~itawe duhovna li teratura. Vo negovoto pi smo naveduva deka raspolaga so li~na - doma{na biblioteka so fond od okolu 150 edinici. Knigite i spisanijata gi kupuval na sopstven tro{ok, a ima i knigi podareni od prijatel i. Me|utoa, kako {to i staknuva toj, toa e samo mal del od negovata biblioteka poradi toa {to pogol emi ot del od knigite mu gi zaplenile bol {evici te pri zaminu wawe od Rusija.

Zal i kot na sve{teni kot Konstantin Glatkij podatoci ni dava i toga{ni ot arhιεrejski namesnik, protojerejot Jordan Popovi}. Toj vo svoeto *I zvest uvawe za crkvite, manastirite i kapelite vo Dolnopol o{ki ot srez vo 1929 godina* pi {uvaj}i za crkvata "Sv. Nikol a", i staknuva deka paroh na prvata parohija, koja se sastoi od del od gradot so 342 domovi, e protojerejot Konstantin Glatkij i dodava deka toje *mnogu vreden i ureden sve{tenik. Od semejst vo ima; supruga Vera i }erka Larisa. Dobar rabotnik e i vo crkvata i vo kancelarijata, vo odnosot so parohjani te e mnogu vni mat el en. Go znae crkovnot o pravilo, slu`i ubavo.*

Okru`ni ot protojerej Milivoje Mijovi} vo del ot eden i zve{taj, vo koj pi {uva za ^elope~kata parohija i za parohijski ot sve{tenik Trajko Ugri novi},

naveduva deka: "*Trajko Ugri novi* }, rodum od Mavrovo, od si t e sve{ t eni ci vo Tet ovsko, **osven prot ojerejot Konst ant in Glat kij**, ovoj e najpi smen sve{ t eni k".

Eden od sve{ teni ci te vo Tetovo vo tri esetti te godi ni od mi nati ot vek e sve{ teni kot **Jan~a M. Stoi lkovi** }, ~etvrti ot paroh tetovski , stare{ i na na kapel ata "Sv. Di mi tri ja" na tetovski te grobi { ta. Vo op{ i rni ot izve{ taj osven { to go nagl asuva svojot i nteres za duhovno nadgraduvawe so ~i tawe l i teratura so rel i gi ozna sodr` i na, toj se javuva kako sorabotni k vo l okal ni ot vesni k "Gl as Pol oga", vo koj objavuva nekol ku napi si vo vrska so odbel e` uvaweto na doma{ ni te sl avi , nastojuvaj} i ovi e ubavi obi ~ai da gi i zdi gne na povi sok stepen i da gi i s~i sti od { tetni te obi ~ai { to bi l e vkoreneti kaj narodot.

Negovata doma{ na bi bli oteka se sostoi od nad stoti na kni gi , se razbi ra prete` no so rel i gi ozna sodr` i na. Kni gi te po~nal da gi kupuva u{ te kako u~eni k vo bogosl ovskoto u~i l i { te, a potoa i kako sve{ teni k. Vo i zve{ tajot pop Jan~a uka` uva deka ni tu edna crkva vo Tetovo nema svoja bi bl i oteka, osven po nekol ku bogosl u` beni kni gi i deka zaedno so u{ te nekol ku sve{ teni ci raboti za osnovaweto bi bl i oteka i ~i tal ni ca vo Tetovo. Na toj na~i n cenel deka }e mo` e da dojde do potrebni te kni gi , osobeno nau~no-bogosl ovski , koi i m se potrebni na sve{ teni ci te.

Sve{ teni kot Jan~a Stoi lkovi } e roden vo 1908 godi na. Zavr{ i l Bogosl ovsko u~i l i { te vo Prizren i polo` i l bogosl ovski i spi t vo 1930 godi na. Za sve{ teni k vo 1931 godi na, vo bel gradskata soborna crkva "Sveti Arhangel Mi hai l" go rakopol o` uva skadarski ot epi skop G. Vi ktor, a nabrzo potoa od srpski ot patri jarh G. Varnava e postaven za paroh vo ~etvrtata tetovska parohi ja. Vo ova parohi ja od svoeto postavuvawe svesno ja vr{ el svojata slu` bena dol` nost, za { to od arhi erejski te namesni ci vo Tetovo e vi soko ocenuvan i toa vo 1931 so *mnogu dobar*; vo 1932 e *odli ~en* i vo 1933 godi na povtorno *mnogu dobar*. Sve{ teni kot Jan~a Stoi lkovi } bi l poznat i po u~estvo vo razni humani tarni akci i.

Spi ro Jevti mi jevi }, parohi ski sve{ teni k vo Vol kovi ja, raspol agal so skromna bi bli oteka od tri eseti na kni gi so bogosl u` bena sodr` i na i nezna~i tel en broj spi sani ja, dodeka vo i zve{ tajot { to go sostavi l po barawe na Skopski ot vl adi ka Josi f nagl asuva deka crkvata i ma deseti na kni gi , koi poradi nedosti g na f i nansi ski sredstva ne mo` e da se umno` uvaat.

Spi ro Jef ti mi jevi } e roden vo 1880 godi na, a rakopol o` en e za sve{ teni k vo 1911 godi na. Vol kovskata parohi ja gi opf a} al a sel ata: Vol kovi ja, Sten~e, Tenovo, Radi ovce i Senokos. Sedi { teto na parohi jata bi l o vo sel oto Sten~e.

Eden od sve{ teni ci te { to mo` el da se pof al i so, za toga{ ni usl ovi , zna~ajna doma{ na bi bli oteka bi l i sve{ teni kot **Ari ton Popovi** }, paroh II tetovski od hramot "Sv. Ni kol a". Od pri lo` eni ot spi sok kon i zve{ tajot do vl adi kata Josi f mo` e da se vi di deka i mal nad stoti na kni gi i spi sani ja, ne samo so versko-rel i gi ozna sodr` i na, tuku i dela od obl asta na l i teraturata, pri ra~ni ci od obl asta na medi ci nata i drugi . Ari ton Popovi } e paroh na vtorata tetovska parohi ja i slu` el vo hramot "Sv. Ni kol a" i vo crkvata "Sv. Atanasi j" vo Lavce. Roden e vo 1885 godi na, a e rakopol o` en za sve{ teni k vo 1920 godi na. Odl i kuan e so orden "Sv. Sava" od petti red.

ORGANIZACIJSKA KULTURA VOBI BLI OTEKI TE

d-r Nade KARAXOSKA
JOU Gradska biblioteka - Prilep

Istraživanja na fenomenot na kultura na organizacijata po-nuva vo sedumdesetti te godini na 20 vek. Pod vlijani e na japonski ot uspeh vo procesot na proizvodstvo, zapo-nuvaaat mnogubrojni kulturno { ki istraživa { to go pokaž uvaat isklučitelno znaewe na ove-ki ot faktor, odnosno vrednosti te, normi te, simboli te, stavovi te { to gi naso-uvaaat percepcijata, misleweto, emocii te i odnesuvaweto na lenovi te na organizacijata.

Taka vsužnost nastanuva i poznati ot *Model 7 S*, spored koj uspehot na organizacijata go sostavuvaaat sedum nezavisni elementi: struktura (structure), strategija (strategy), luđe (staff), stil (style), sistem i postapki (system of procedures), veštini i znaewa (skills) i sistem na vrednosti (system of values).¹

Ovoj model, vsužnost, gi obedi nuva klasični te elementi na organizacijska teorija i menaxmentot (strukturata, sistemite, strategijite) so novite varijabli, povrzani so ove-ki ot faktor (stil ot, vrednosni ot sistem, veštini te i znaewata, stružni ot kadar).

Spored avtorite Torington i Veitman, organizacijska kultura e karakterističen duh i veruvawe na edna organizacija, koi se demonstriiraat so normi i vrednosti { to luđeto vo taa organizacija voobi aenogi po-ituvaat, a im pokaž uvaat kako treba da se odnesuvaat eden kon drug, kakvi rabotni odnosi treba da se razvivaat i kako da se menuvaat stavovite.²

Kulturnata na organizacijata pretstavuva silen faktor na internata i integracija, kako i eksternata adaptacija na pretprijatijata ili organizacijite. Spored misleweto na avtorite [olc i Hofbauer, taa ima pet osnovni funkcii:

1. Organizacijska kultura go vtemel uva identi tetot
- "Koi sme ni e?"
2. Organizacijska kultura dava smisl a i motivacija
- "[to e na { ata pretpriema-ka mi si ja?"
3. Organizacijska kultura go zacvrstuvaa konsenzusot
- "[to ne povrzuvaa?"
4. Organizacijska kultura dava orientacija i koordinacija
- "[to treba da rabotam?"
5. Organizacijska kultura sozdava potencijal za uewe
- "Da se podgotvime za promeni".

1) Gordana Stoki }-Si mon-i }, @eçko Vu-kovi }, Menaxment u bibliotekama, @elind, Beograd 2003, str.127.

2) Konstantin Petkovski, Vodstvoto i efektivna komunikacija, Bitola 2000, str.113.

Zna~aen pri dones za teori jata na organi zaci skata kul tura pretstavuvaat i stra` uvawata na promeni te na vrednosni te ori entacii i vrednosni te si stemi , kako va` ni f aktori na i ntegracijata na vraboteni te i uspehot na sevkupnata organi zacija. Novata generaci ja ne go pri f a}a avtoritarni ot na~i n na razmi sl uvawe i re{ avawe, taka { to sovremeni te organi zaci i otvoraat prostor za mani festi rawe na i ndi vi dual nosta, kreati vnosta i akti vno u~estvo vo rabotata, proekti raweto i re{ avaweto. Pretprijatijata prof ili raat svoi vrednosti i strategi i zemaj}i gi predvi d novi te vrednosni si stemi vo sovremeni te op{ testva. Ova { ematski e pri ka` ano na pri kaz br.1.³

TRADI CI ONALNI VREDNOSTI	NOVI VREDNOSTI
Di sci pl i na	Samoopredel uvawe
Poslu{ nost	Parti ci paci ja
Hi earhi ja	Ti mska rabota
Rabota	Ori entaci ja spored potrebi te
Kari era	Li ~en razvoj
Ef i kasnost	Kreati vnost
Mo}	Sposobnost za kompromi s
Central i zaci ja	Decentral i zaci ja

Ovoj koncept na organi zaci skata kul tura mo` e da predstavuva dobar patokaz za transf ormaci ja na bi bli oteki te. Mesto bi rokrati zi rani te, avtoritarni , kruti , f ormal izi rani strategi i i proceduri , tie mo` at i moraat da go potti knuvaat razvojot na svoi te ~ove~ki resursi sozdavaj}i ~uvstvo na zedni { tvo i doverba ni z respektot na li ~nosta, ti mskata rabota, zaedni ~ki te cel i, otvoreni te i sl obodni komuni kaci i i konti nui ranoto potti knuvawe na prof esi onal ni ot razvoj.

Organi zaci skata kul tura e osnova za sozdavawe i na sopstvena organi zaci ska kl i ma (vo sekoja bi bli oteka) koja i li }e pretstavuva sol i dna osnova za unapreduvawe, odnosno promena i li }e pretstavuva sopi ra~ka za isti te. Od ti e pri ~i ni , vo neкои bi bli oteki promenata se posakuva, odnosno se cen i za po` el na, a i nventi vnosta i kreati vnosta na bi bli ote~ni ot kadar se cenat kako organi zaci ska pri dobi vka, a vo drugi se javuvaat ` estoki otpori kon taa promena, so cel sostojbata da ostane nepromeneta, a verojatno poedinci od toa i da “prof i ti raat”.⁴

Vo ovoj kontekst na sl ednava { ema pri ka` ani se neкои klu~ni relacii me|u organi zaci skata kul tura i neкои drugi aspekti na edna organi zaci ja.⁵

3) @i vka Pr` ul, Kul t ura i preduzet ni { t vo, Zadu` bi na Andrejevi }, Beograd 2000, st r.158.

4) Dobri Pet rovski, Menaxment na bi bli ote~ni t e promeni , Bi t ol a, 1999, st r.55-56.

5) Konst ant i n Pet kovski, Vodst vot o i ef ekt i vnat a komuni kaci ja, st r. 119.

Pri kaz br. 2.

Opi sot na f unkcionalnata kultura na organizacijata vkl u-uva: nagl asuvawe na potrebata za permanentno obrazovani e i prof esionalno usovr{ uvawe na personal ot, vi soki o~ekuvawa od si te vraboteni , vodewe gri ` a za vnatre{ ni te i nadvore{ ni te resursi , razvoj i po~ituvawe na tradi cijata.

Rezi me

Organizacijskata kultura e osnova za sozdavawe sopstvena organizacijska kl i ma vo bi bli oteki te. So nea se nagl asuva potrebata za permanentno obrazovani e i prof esionalno usovr{ uvawe.

D-r Nade Karadzhoska

Summary

The organizational culture is a base for creating own organizational environment in the libraries. With it we emphasize the need for permanent education and professional improvement of the staff in the library.

UNI VERZI TETSKI TE BI BLI OTEKI VO PROCESOT NA I MPLEMENTACI JANA BOLOWSKI OT PROCES

m-r Jelena Petrovska, vi{ bibliotekar
NUUB "Sv. Kliment Ohridski" -Bitola

Klu~ni zborovi:

vi soko { kol stvo, uni verzi tetska bi bli oteka, Bolowski proces, "student-centred learning", e-learning action plan 2001, do` i votno u~ewe, inf ormacioni usl ugi

Pri sposobuvaj}i se kon procesot na transf ormaciona jata na vi sokoto obrazovani e i kon novonastanati te uslovi, sovremeno koncipirani ot uni verzi tet pristupuva kon svojata reorganizacija, gi menuva svoite programi i pristupi kon studentite stavaj}i go studentot vo centarot na obrazovni ot proces. Vo literaturata go naome kako termin "student-centred learning", so { to studentot e staven vo centarot na zbidnuvawata, a procesot na nastavata zadol`itelno se oceniva ili se evaluira spored bi bli ote~nite standardi. Se insistirana na pogol emasamostojnost vo procesot na istra`uvaweto od studentite i razvojt na kriti~koto misle i potiknuvaweto na pra{uvawe i aktivno dejstvuvawe.

Vo toj kontekst mo`eme da gi istakneme naportena Evropskata unija, koja gi donese pove}eto strategiski dokumenti za razvojt i preobrazbata na evropski ot akademski prostor. **Strategiski ot dokument na Evropskata komisija**, t.n. e-learning action plan 2001, e-u~eweto go pretstavuva kako proces { to se temel i vrzkosteweto na novite multimedijalni tehnologii i na Internetot vo funkcija na unapreduvaweto na kvalitetetot vo u~eweto i na sovl aduvaweto ve{tini za pronao|awena relevantnitate izvori na znaewa i usl ugi.

Uneskovi ot dokument (UNESCO 2000), vo vrska so koristeweto na ICT vo obrazovani eto na studentite, ja istaknuva potrebata od do`i votno u~ewe na nastavni ot kadar vo steknuvaweto na neophodnite znaewa vo procesot na sovl aduvaweto na nastavno-nau~natehnologija i zatoa e od gol emava`nost kako }e se vku~at bi bli i teki te, osobeno uni verzi tetski te vo toj proces. Uni verzi tetski te bi bli oteki gi unapreduvaat novitate na~ini na u~ewe. Do`i votnoto u~ewe i u~eweto od dale~ina # pove}e pretstavuvaat del od sistemot. Sovremeno organizirani te uni verzi tetski biblioteki i maat { i rok spektar na svoite usl ugi i se temel na kvaliteten nastaven repozitori um. U~eweto e postaveno kako eden od najva`nite nacionalni programi vo cel i ot svet, a bi bli oteki te treba da bidat dobro podgotveni za da gi osvojat pozicii te vo ramkite na uni verzi tetot, op{testvoto i vo`i votot na sekoj poedinec. Temata za transf ormaciona jata na vi sokoto { kol stvo i aktivnostite na uni verzi tetite vo Evropa, kako i dokumentite { to se povrzani so ostvaruvawena

bolowski te pri ncipi, se nametna kako mo{ ne aktuel na i nova za i stra` uvawe, kako vo sf erata na obrazovani eto, taka i vo bi bli ote~nata dejnost { to logi ~ki go sl edi procesot na nastavata. Prakti ~ni te znaewa steknati od i skustvata od nadvore{ nata evaluacija na NUUB "Sv. Kl iment Ohridski " i preporaki te za odvojuvawe na univerziteti te funkci i od preostanati te akti vnosti gi opredelija moi te prof esi onalni i nteresi vo sf era na i znao|awe na novi te modeli vo bi bli ote~noto rabotewe vo ramki te na univerzitetot, a koi se usloveni so i zmeni te vo vi sokoto { kol stvo, pred s# so donesuvaweto na Zakonot za vi sokoto obrazovani e.

Vo toa svetlo i ilustrati vna e va` nosta na ulogata na univerziteti te bi bli otekari "koi }e go prezemat vodstvoto vo ovoj vek, no za da go posti gnat toa, ti e mora da znaat deka ni vni te tradi ci onalni ve{ ti ni na anal izi raweto, vrednuvaweto, si ntezata i komuni kacijata se pova` ni od koga i da e."¹⁾

Potrebata za promeni vo obrazovani eto, kako i vo bi bli ote~noto rabotewe, go trasi raa patot na transf ormacijata na vi soko{ kol ski te i nsti tuci i so prakti ~nata i mpl ementaci ja na zna~ajni te evropski dokumenti, vo prv red oni e { to se temel at vrz bol owski te pri ncipi. So cel da se potti knat i stra` uva~ki te postapki povrzani so nesopi rli vi ot Bol owski proces, koj poleka gi dava i svoi te prvi rezul tati, bi bli ote~ni te rabotni ci }e mora mnogu brgu i prof esi onal no da se prestruktui raat i da i m ovozmo` at na svoi te akademski kori sni ci novi usl ugi { to napol no }e bi dat vo funkci ja na vtemel uvaweto na t.n. transf ormi ran i sosema i ntegriran univerzitet kako del od golemi ot prostor na evropskoto visoko obrazovani e. Novi ot koncept na u~eweto go podr` uvaat s# pogolem broj univerziteti te prof esori koi stanuvaat svesni za potrebata za s# pogolemo kori stewe na bi bli ote~ni te usl ugi i za i zgradba na pokval i teten pri stap kon i nf ormaci i te vo funkci ja na podobruvaweto na kval i tetot na studi ski te programi, za koi nastavni ci te nemaat ni tu dovol no vreme, ni tu znaewe. Toj predi zvik pred univerziteti te bi bli oteki postavuva golemi barawa, no dava i mo` nosti za podobruvawe na svojata polo` ba, so { to uka` uva na va` nata zada~a { to mora da ja i zvr{ at univerziteti te bi bli oteki.

Evropskata unija, koja e sostavena od carinskata unija, zaedni ~ki ot ustav i mnogu drugi raboti, go i staknuva kval i tetot na nastavni ot kadar kako vl i jatel en del od procesot. Ako sakame da gi posti gneme si te segmenti na obi deneta Evropa, ti e da dejstvuvaaat uramnote` eno i harmonizirano, ako sakame da go i zgradime mi ni mumot na evropski ot podi denti tet i nadi denti tet { to }e go davaat pe~atot vrz gol emata zaedni ca na narodi te zaedno so naci onalni ot i denti tet, toga{ morame da go i mpl ementi rame takvi ot obrazoven si stem { to }e odi vo ~ekor so ti e cel i.

Vpro~em takov na~in na razni sl uvawe dovede do zamislata za ostvaruvawe na evropski ot prostor na visokoto obrazovani e (angl. European Higher Education Area – EHEA). Prakti ~noto izveduvawe na toj, pred s#, golem projekt kaj nas i vo preostanati te evropski zenji, popularno go narekuvame Bol owski proces .

1) Piter. Klejton, Gari Judžin Gorman, Upravljanje izvorima informacija u bibliotekama, CLIO, Beograd, 2003, str. 6

Kako strategijski dokumenti { to izvr{ija} vliijani e vrzvi sokoto obrazovani e se zemaat **Lisabonskite dokumenti ili t.n. Obrazovanie i Trening 2010 (education&training 2010) i vospostavuvaweto na Evropski te kvalifikaciski ranki**, kako i site ponatamo{ni dokumenti od pove}e konf erenci i, koi se odr` ani na ni vo na mi ni stri od pove}e evropski zemji, od pro~uenata Magna Charta Universitatum (**18 septemvri 1988) do London (18 maj 2007)**.

So ogl ed deka Makedoni ja e edna od nekol kute zemji { to se u{ te nema studi i po bi bli otekarstvoto (Mal ta, Al bani ja) navi sti na e te{ ko taa, od neкои ponovi avtori, nare~ena nevi dl i va prof esi ja da se nametne vo op{ testvoto i da go zazeme mestoto { to so pravo i pripa|a. **"Oprede lbata da se slu` i na zaedni cata, svesta deka sekoj korisnik e svet za sebe, a kvalitetot na uslugata deka se def i ni ra spored stavot na korisnikot kon toj kvalitet, e sodr` ana vo osnovnite principi na bibliote karstvoto od XX vek."**²⁾

Osvenzada~i te { to gi i zvr{ uva sekoja bi bli oteka, postojat i neкои specifi ~ni zada~i { to gi i zvr{ uvaat uni verzi tetski te bi bli oteki :

- vodat gri` a za pri mena na usvoeni te standardi i preporaki vo bi bli ote~nata dejnost,
- ja koordi ni raat me|ubi bli ote~nata nabavka vo ramki te na uni verzi tetot i ja organi zi rat zaemnata katal ogi zaci ja,
- gi odr` uvaat central ni te katal ozi i bazi na podatoci,
- gi davaat relevantni te inf ormaci i za si te korisni ci na uni verzi tetot,
- u~estvuvaat vo organi zaci jata i sproveduvaweto na inf ormaci ski te dejnosti vo obrazovnata i i stra` uva~ka rabota na uni verzi tetot, taka { to:
  - se gri` at za bazata na podatoci i gi ureduvaat bi bli ograf i i te na nastavni ot kadar na uni verzi tetot,
  - se gri` at za bazata na magi sterski i doktorski di sertaci i,
  - go ~uvaat fondot na si te publ i kaci i i pol upubl i kaci i { to se objavuvaat na uni verzi tetot,
  - odr` uvaat baza na podatoci za si te fakul tetski bi bli oteki i ni vni ot kadar, kako i ref eralni te publ i kaci i na uni verzi tetot,
  - odr` uvaat baza na podatoci na nau~noi stra` uva~kata rabota na uni verzi tetot i na negovi te ~lenki,
  - odr` uvaat i drugi bazi na podatoci i gi ureduvaat bi bli ograf ski te i ref eralni te publ i kaci i za koi e zadol` en uni verzi tetot,
  - vr{ at me|ubi bli ote~na pozajmi ca so drugi te dr` avi za si te korisni ci na mre` ata na uni verzi tetot, so { to ovozmo` uvaat pozajmuvawe na bi bli ote~ni ot materijal za bi bli oteki te vo sostav, a koi ne mo` at da go napravat toa,
  - organi zi raat postojana razmena na publ i kaci i na uni verzi tetot so drugi te vi soko{ kol ski i nsti tuci i vo zemjata i vo stranstvo,

2) *St oki } , Si mon~i } , Gordana, Vu~kovi } , Menaxment u bi bli ot ekama, Beograd, 2003, st r. 33*

- organiziraat zaedni ~ki razvojni programi i obuki na univerzitetot,
- davaat stru~na pomo{ i vr{at nadzor pri osnovawe na nekoja nova biblioteka (edini ca) vo sostav na univerzitetската biblioteka,
- im davaat stru~na pomo{ na bibliotekni te rabotnici so organizirawe na seminari za stru~no usovr{uvawe i pomagaaat vo izgotvuvawe na pri dru`ni ot stru~en materijal,
- organiziraat i razvivaat tehni ~ka slu`ba za koristewe i za{titata na bibliotekni ot materijal kako poddr{ka na site biblioteki vo sostav.³

[to se odnesuva do **bibliotekni ot kadar**, standardi te i praktikatapoka`uvaat dve razli~ni situacii. Imeno neseriozni ot i pred s# neprofesionalni ot odnos na oddelni upravi na univerzitetot, pa i samata bibliotekna javnost (vo mnogu zemji vo tranzicija, a osobeno vo Republika Makedonija), gii treti raat univerzitetските bibliotekari kako "nu`no zlo", a gi zamenuvaat so nastaven kadar {to poradi razli~ni nastavni promeni ostanuva bez ~asovi. Tii nemaat osnovni bibliotekni znaewa, nitu pak mo`at da odgovorat na standardi te vo biblioteknoto rabotewe. Sekako deka vo toj slu`aj nema ni kakva motivi ranost za kvalitetno i zvr{uvawe na bibliotekni te zadai.

Bolowski ot proces go pottikna reformirani ot univerzitet. Ueweto, pak, kako proces, gi stava bibliotekite, osobeno univerzitetските, vo centarot na zbidnuvawata. Korisni ~ki ot i nterfeseve}e ne pretstavuvane iziferencirana masa. Razlikite {to se zabele`uvaat vo nainite na koi lu|eto u~at i pri maati nformacii mora da se odrazati vrzistemot {to gi obezbeduvaniv.

Opreduvaweto na odgovoren univerzitet se povikuva na potrebite na opkru`uvaweto. Toj osven {to ja organizirana nastavata na interdisciplinarni i multidisciplinarni vo naukata, e i vosituacija da gi pregrupirasoivte kadri, kako i opremata, so cel da se postigne kvalitet {to bi go opravdal vlo`enoto.

Jasnata vizija za celite na univerzitetската biblioteka i nejzino mesto vo sistemote motivpove}e da se zacvrsti vrskata pome|u dr`avata i Evropskata unija, {to sekako otvora mo`nost za polnopravno u~estvo vo programite i projektite za razvoj na biblioteknata dejnost. Sekako deka vo toj proces univerzitetot ima i sklu`itelno va`n uloga so to~no opredelena i jasna vizija i misija, so svoj odnos kon studentot i kontinuirano sproveduvawe na obrazovnite politiki.

3) Podatocite se dobi eni od analiza na dokumentite na pove}e univerzitetските biblioteki vo Evropa

Summary

Changes which appear in the university area as a result of impact of Bologna process have a great influence on the organizational constitution of the university library today. As a result of the changes of the work marketing, these changes are very much shown in the alteration of the university curriculum. Library above its programs promote the value of the customer service and lifelong learning. So library are logistic support of the educational system. This article is only one part of the master paper "University library in the process of implementation of Bologna process" showing us the guidelines for implementation of Bologna process in the libraries so well as the importance of the librarian as a part of the process. That credo is based on a fact that university library soon will become a very important partner in the European Higher Education Area.

Korištena literatura (del):

1. Aparac-Jelušić Tatjana, Biti bibliotekar : juèer, danas, sutra, www.ffzg.hr/infobz/biblio/nastava/dz/text/bbjds.htm
2. Aparac Tatjana-Jelušić, Knjižnicna znanost u posljednjem desetljeću dvadesetoga stoljeća, VBH. 40, 1-2, Zagreb, 1999
3. Aparac –Jelušić Tatjana, Obrazovanje na daljinu i podrška knjižnica, Edupoint, www.edupoint.carnet.hr/casopis/29/clanci/1
4. Aparac Tatjana, Trebaju li student knjižnice i zašto, [http:// dzs.ffzg.hr/text/tskz.htm](http://dzs.ffzg.hr/text/tskz.htm)
5. Aparac-Gazivoda, Tatjana, Sveučilišni biblioteèni sustavu u teoriji i praksi, Poseban otisak iz "Vjesnika bibliotekara Hrvatske", god.33/1990, HKD, Zagreb, 1990
6. Brofi, Piter, Biblioteka u dvadeset prvom veku, CLIO, Beograd, 2005
7. Gorman Michael, Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom, HKD, Zagreb, 2006
8. Dizdar Senada, Savjetovanje o reformi visokog obrazovanja i implementaciji Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu, www.unsa.ba/pdf/SAVJETOVANJE-Z/Z%20BIBLIOTEKA.doc
9. Katalenac Dragutin, Uloga sveučilišnih knjižnica u ostvarivanju koncepta e- sveučilišta, Edupoint, IV, Zagreb 2004, www.edupoint.carnet.hr
10. Klejton PiterGari Judžin Gorman, Upravljanje izvorima informacija u bibliotekama, CLIO, Beograd, 2003
11. Petrovski, Dobri. Menaxment na bi bl i ote~ni te promeni i prof esi onal en razvoj na kadri te, DNU, Bi tol a, 1999.

ULOGATA NA BIBLIOTEKI TE VO POTTI KNUVAVETO NA ~I TAWETO KAJ LICATA SO DISLEKSIIJA

I vanka Sokolova

Apstrakt

Vo ovoj trud }e stane zbor za ulogata na javni te biblioteki vo potti knuvaveto na ~i taweto kaj licata so disleksija, so koja e opfateno 8-10 % od naseleni eto vo svetot. So svojata kulturna, obrazovna i informaciona uloga, biblioteki te predstavuvaat va`en faktor vo individualni otvoj na ovi elica i zatoa steknati te naviki za ~itawe vo ~ili {tata treba da se nadgraduvaat so razni formi na doobrazuvawe. Biblioteki te vo svetot se pove}e se orientirani kon razvuvawe razni uslugi i obrazovni programi voveduvaj}i go deteto od najranata vozrast vo svetot na knjigata i ~itaweto, po~ituvaj}i gi pritoa pravata na informacija na licata so disleksija. Nasokite na IFLA za davawe uslugi na licata so disleksija opredeluvaa jasni pravila {to treba da se prezeme za da se ostvarat pravata na informacija na licata so te{ kotii vo ~itaweto.

Klu~ni zborovi: javni biblioteki, disleksija, obrazovni programi, uslugi, Nasokite na IFLA za davawe uslugi na licata so disleksija, pravata na informacija

THE ROLE OF LIBRARIES IN READING LITERACY AND PERSONS WITH DYSLEXIA

Abstract

In this paper will address the role of public libraries in encouraging reading among people with dyslexia with koja covered 8-10% of the population in the world. Its cultural, educational and information role, libraries are an important factor in individual development of these people, because the acquired habits of reading in schools should build through various forms of education. Libraries in the world are more oriented towards development of various services and educational programs introducing the child from the earliest age in the world of books and reading, whilst respecting the rights of persons with information on dyslexia. The IFLA guidelines for the delivery of services to people with dyslexia, provide clear rules that should be taken to achieve information on the rights of persons with difficulties in reading.

Keywords: public libraries, dyslexia, educational programs, services, IFLA guidelines for the delivery of services to people with dyslexia, the right to information

Pismenosta vo 50-tite godini od 20-ot vek e defini rana kako sposobnost za ~itawe, pi { uvawe, smetawe i razbi rawe. Vo vreme na zabrazan tehnolo { ki razvoj, inf ormaci skata pi smenoste mnogu va` en f aktor za kval iteten i uspe { en ` i vot na sekoj poedinec, { to uka` uva na toa deka ~itaweto i ve { tinite za ~itawe pretstavuvaat kl u~ za opstanok i uspeh. Di sl eksijata se otkri va vo najrani te detski godini vo u~ili { te koga deteto po~nuva da gi sovladuva ve { tinite vo u~eweto i pi { uvaweto, a prodol ` uva so lo { pravopisi i otsutnost na lesno koristewe na pi { aniot jazik za razli ka od govorniot jazik.

Di sl eksijata prv ja opi { al Pri ngl Morgan vo 1896 godina, koga te { koti i te za ~itawe kaj eden u~enik gi opi { al kako „te { koti i so bukvi te i zborovite”. Spored def i ni cijata na Orton Dyslexia Society¹, di sl eksijata e jazi ~no naru { uvawe { to opf a} a te { koti i vo kodi raweto na oddelni zborovi , koi obi ~no odrazuvaat nedostig na sposobnost za fonolo { ka obrabotka. Te { koti i te vo dekodi raweto na oddelni zborovi se neo~ekuvani so ogl ed na voznata i preostanati te kognitivni i akademski sposobnosti , ti e ne se rezul tat na op { ti razvojni ili senzorni te { koti i. Evropskata asocijacija za di sl eksija² procenuva deka me|u 8% i 10% od nasel eni eto vo svetot se di sl ekti ~ari. Vo razvi eni te zemji di sl eksijata mnogu rano se otkri va, { to ne e sl u~aj i kaj nas. Vo Makedonija di sl eksijata e se u { te rel ativno mal ku poznata i ne postojat nekoj statisti ~ki podatoci { to mo` e da uka` at na vistin skata sostojba. Spored nekoj istra` uvawa, vo Makedonija ovoj procent e 17 otsto, { to uka` uva na al armantnosta na ovoj probl em. Najva` nata al ka vo ranoto otkri vawe na di sl eksijata se logopedi te { to, za ` al , ne se pri sutni vo osnovni te u~ili { ta. Stru~wacite treba postojano da uka` uvaat na postoweto na probl emot, da se organi zi raat kampawi za podigawe na javnata svest, se so cel da se napravi probl emot vi dl i v.

BI BLI OTE'^NI USLUGI ZA LICATA SO DI SLEKSI JA

Konvencijata za pravata na deteto³ na Obedin etite naci i se zal aga za cel oseni dostoinstven ` i vot na decata so posebni obrazovni potrebi vo cel ost da gi razvijat svoi te potencial i , pravoto na sl oboda i bespl aten pristap do inf ormaci i , gra|a i programi pod ednakvi uslovi , bez ogl ed na voznata, umstvenite i telesnite sposobnosti i ve { tinite. Za razvi vaweto na licata so di sl eksija vo redovni i dobri ~itateli mnogu se va` ni pozitivnite iskustva so knigata i ~itaweto vo ranoto

1) Orton Dyslexia Association (sada The International Dyslexia Association - IDA) e najst ara ameri kanska asocijacija koja se zanimava so di sl eksija koja e formirana 1949 god., a imeto go dobi la po d-r. Samuelu T. Orton (1879-1948), poznat nevrolog

2) <http://ifla.queenslibrary.org/IV/ifla72/papers/101-Nielsen-en.pdf> (2009.11.20)

3) Konvencijata za pravoto na deteto e me|unaroden dokument , usvoen na Gl avnot o sobrani e na ON, 1989 g., koja gi so dr ` i univ erzal nit e standardi { to sekoja dr ` ava ~lenka na Konvencijata { to gi pot pi { ala i gi rat if ikuval a mora da mu gi garant ira na sekoje det e. So rat if ikacijata na Konvencijata za pravata na deteto vo dekemvri 1994 g., Makedonija ja prezema obvrskata za nejzno sproveduvawe i obvrskata za izmeni i dopol nuwawa na postojni te zakoni i akti vo sogl asnost so me|unarodni ot dokument .

detstvo. Važna uloga vo promoviraweto na pismenosta i ~itaweto i maat biblioteki te { to se prepoznani kako mesta za do`ivotno u~ewe za si te grupi korisnici, pa taka i za oni e { to i maat potreba od pottiknuwawe i pomo{ pri ~itaweto. Zadr`uvaj}i ja svojata obrazovna uloga, biblioteki te go voveduvaat deteto vo svetot na knigata, ~itaweto i u~eweto. „Osnovnoto na~el o na javni te biblioteki e nejzinite slu`bi i uslugi da bidat dostapni za si te, a ne samo za oddelni grupi vo zaednicata i sklu~uvaj}i gi drugi te”.⁴

Specifinosta na problemot so koj se soo~uvat licata so disleksija pravi da ne se ~uvstvuvaat dobrodojni vo biblioteki te, kogi do`ivuvaaat kako mesta { to ne se nameneti za niv. Vo gradeweto pozitiven stav kaj ovaa grupa korisnici i maat bibliotekari te so kogi ostvaruvaat prvi ot kontakt pri posetata na bibliotekata. ^esto odnosot na bibliotekarot kon ovie lica e krajno negativen smetaj}i gi za problemati~nili ca, a toa doa|a ottamu { to ne se dovolno obu~eni i ne se vo sostojba da gi prepoznat problemi te so kogi se soo~uvaaat ovie korisnici. Pri marnata uloga na sekoj bibliotekar e davawe pomo{ na korisnikot da dojde do relevantni i sigurni informacii i znaewe i vo toj proces na medijator negovata uloga e informaciska i obrazovna. Rabotata so deca so te{ kotii vo ~itaweto e mnogu specifin i odgovorna i zatoa biblioteki te { to obezbeduvaat bibliote~ni uslugi za ovaa grupa korisnici mora da obezbedati bibliote~en kadar { to osven poznavaweto na bibliote~noto rabotewe, }e mora da bide posebno educiran za rabotata so takvili ca. Bibliote~nite rabotnici treba da gi po~ituvaaat i da gi razbraat potrebitena ovie lica, da gi poznavaat izvori tena si te vidovi gra|a nameneti za ovaa populacija, da go poznavaat fondot na svojata biblioteka i drugi izvori vo svojata zaednica, da bidat fleksibilni za promeni, da se podgotveni da u~at, da bidat sposobni da davaat informacii koristej}i soodvetni izvori i dalobi raat za interesitena ovie lica. ~ekor napredvo pogled na osovremenuwaweto vo rabotata i vo podobruwaweto na usluge te zalicata so disleksija davaat Nasokite na IFLA i UNESCO za bibliote~nite slu`bi i usluge te zalica so disleksija.

Zadovoluwaweto na razli~nite interesi i potrebi na korisnicite vo najgol emamera zavisi od kontinuiranot razvoj na fondot, koj e sekako edna od glavni te pretpostavki za kvaliteto funkcioni rawe na edna biblioteka. Zatoa oblicite i sodr`inata na bibliote~nata gra|a treba da se pri sposobat kon korisnicite i ni vnata specifinost i pri toa da se obezbedi { i rok i zbor na gra|a od tradicional na do onaa ~ija sodr`ina e stavena na novi te mediumi. Osnovni ot problem vo Makedonija e { to ne postoi unificiran dokument za izgradba na fondovite, tuku sekoja biblioteka go zbogatuvaa svojot fond vo zavisnost od nabavnata politika na bibliotekata, od finansiite i drugi faktori { to se va`ni za zaednicata. Za da obezbedat najefikasno koriste wena svoite izvori, biblioteki te mora da gi utvrdat svoite prioriteti i da izrabortat soodvetni planovi i programi. Literaturata { to pottiknuwa i razvi va`el ba i ma va`na uloga vo steknuwaweto veti ni vo ~itaweto.

4) Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga. Zagreb, 2003

J. Spink⁵ naglašava osuđeno podražanje na razvoj vrz koji ~i taweto i ma vl i jani e: f i zi ~ki , i ntel ektual ni , jazi ~ni , li ~ni , emoci onal ni , op{ testveni , moral en i duhoven razvoj. Za decata { to nemaat usovr{ eni ve{ ti ni za ~i tawe bi bli oteki te mo` e da nabavat bogato i lustrirani knigi , zvu~ni knigi , knigi i spisanija vo el ektronska verzija { to mo` e da se ~i taat na kompjuter so pomo{ na programa za zgol emuvawe na tekstot , vi deokaseti so f i l movi so prevod lesen za ~i tawe , kompjuterski programi za si nteza na govorot , pristap na I nternet i do el ektronski bazi , razvoj na veb-stranici { to se so ednostaven i di zajn lesen za ~i tawe. Svetski ot li der vo obl asta na i novaci i te vo kompjuterskata tehnologija „I ntel ” pred izvesno vreme go pretstavi ~i ta~ot „i ntel ” , mobi len di gi tal en ured di zajni ran za da i m pomogne na li cata { to i maat problemi vo ~i taweto.

Novi te el ektronski izvori se poseben predizvik za si te korisnici zatoa bi bli oteki te mora da obezbedat pristap i da i m pomagaat na korisnici te na I nternet da doaaat do relevantni i nformacii . Decata kako naj~esti korisnici se prepore~uva da bi dat naso~eni kon edukativni sodr` eni i igri , pri { to treba da se vni mava da ne dojde do zamor i li dezorientacija poradi predol go vreme pominato na kompjuter.

Nasoki te na IFLA za gra|a lesna za ~i tawe ni davaat jasni pravila i za oni e { to ja pri sposobuvaat i za oni e { to sami ja pi { uvaat i se odnesuvaat na jazi kot na koj se napi { ani (jazi kot ne treba da bi de apstrakten), da se odi po logi ~ki redosl ed , del oto da bi de ednostavno , da se izbegnuvaat te{ ki i slo` eni zborovi . Postojat dve def i ni cii na izrazot **lesno za ~i tawe**. Ednata se odnesuva na jazi ~nata adaptacija na tekstot { to go ol esnuva negovoto ~i tawe , no ne go ol esnuva negovoto razbi rawe. Vtorata def i ni cija podrazbira adaptacija { to go ol esnuva ~i taweto i razbi raweto.⁶ I lustracii te igraat va` na uloga bi dej}i go poka` uvaat ona { to e napi { ano vo tekstot , go zgol emuvaat razbi raweto i ja pojasnuvaat porakata. Graf i ~koto obl i kuvawe na tekstot , golemi nata na bukvi te i smestuvawto na tekstot pri donesuvaat za ol esneto sl edewe na tekstot. Za razli ka od razvi eni te zemji kade { to se proizveduvaat golem broj knigi za li cata so di sl eksi ja , vo Makedonija voop{ to ne postoji izdava~ka programa { to }e ja sledi ova problematika. Izdavaweto li teratura za li cata so di sl eksi ja ne e ni oddal eku lesna rabota i bara mnogu prof esi onal nost , stru~nost i energija , bara sorabotka na pove}e ni voa { to }e opf ati : logoped , def ektolog , bi bli otekar , nastavni ci , izdava~i . Vo nekoji zemji vo svetot vo koi posebno vni mane i m se posvetuva na li cata so posebni probl emi , i ma izdava~i { to proizveduvaat golem broj knigi za decata so di sl eksi ja , od koi popoznat e izdava~ot Barrington Stoke⁷ od Vel i ka Bri tani ja. Vo mnogu bi bli oteki vo svetot za korisnici te so di sl eksi ja se obezbeduva poseben hardver i sof tver { to

5) Eyre, Gayner. *Back to basics: the role of reading in preparing young people for the information society.* // *Reference Services Review* 31, 3 (2003.), st r: 20-221.

6) IFLA Smjernice za gradu laganu za citanje, Zagreb : Hrvatsko knjižnarsko društvo, 2005. Str. 7.

7) Ovoj izdava~ mo` e da se poseti na sl ednat a veb-stranica: <http://www.barringtonstoke.co.uk>

vključuje i pisanje i pišanje na tekst, softver i to može da pogolmi tekst na ekranu ili Brajovo pismo za slepi korisnici. DAISY⁸ je digitalna knjiga i to je posebno dizajnirana za lica koja imaju probleme u čitanju, sadrži tekst i zvuk i može da se čita na prenosivim uređajima za reprodukciju i na kompjuteru softver DAISY, koji besplatno može da se sične od veb-stranice. Popularnost DAISY može da se vidi u toj da se koristi u pedeset zemlja u svetu i dosega ima proizvedeno 125.000 knjiga za lica sa problemima u čitanju (lica sa oštećenim vidom, složenost).

Bibliotekari za decu sa teškoćama u čitanju osvećenje biblioteka i grafičarima da osmisle programe i to se u okviru na nacionalnim interesima, uzrast i razvojno nivo.

Programi i to se preporučuju:

- razgovori za knjige
- čitanje pri kazni
- poseta na slavne ličnosti (pisatelji, muzičari, akteri i dr.)
- učestvo u teatarskim predstavama
- dramatiizacija i recitali

- tvoreći aktivnosti (učestvo u likovnim i literarnim konkursima i to organiziraju bibliotekari; tvorbi na slične decu po završenoj radionici treba da se zakažu na planu bibliotekara; sa eden takov gest na decu i im se daje mogućnost bibliotekara da ja daju i veat kako mesto u koje se pri fite)

- kreativni radionice (pri oblikovanju da se vodi smetka za potrebi i mogućnosti na decu i se preporučuje da gi vodat logopedi)

U nekoj zemlja u svetu za da se podigne javna svest se organiziraju razni kampanje. Velika Britanija nedelno od 2 do 8 noemvrija posvetuje na složenost. Sledje i go ovoj primeri zemlja u razvoj mogućat da se uključat sa nekoj aktivnosti, sa i to se podigne javna svest.

ZAKLJUČAK

Deca sa složenost funkcija mnogo puta od voobičajeno i potrebni im se alternativni nastavni metodi i materijali za da naučat da čitaju. U borbu protiv nepismenosti i promoviranje čitanja, bibliotekari se javljaju kako se pogolemi promotori na usluge nameneti za lica sa i imaju probleme u čitanju. Ovo dejstvuje kako partneri ili koordinatori u pogolemi nacionalni projekti za poboljšanje i ublažavanje problema. U Makedonija se učestvo se posvetuje dovoljno nivo na ovoj problem. Edna od prioriteta zadatih na Bibliotekarsko društvo u Makedonija treba da bude prevod na Nasokite u IFLA, sa i to na bibliotekari i im se dadat nasoki za radovanje.

8) DAISY = Digital Accessible Information System. DAISY je razvijena u 1995 godinama od strane ekspertima u odgovor na predložene od strane lica od celog sveta za uvedavanje standarda za čitanje. Dostupno na www.daisy.org.

75-TA KONFERENCIJANA IFLA

Kiril Angelov,
višorabotnik-bibliotekar

Kako i sekoja godina, tako i ova, vo organizacija na IFLA (International federation of library associations) beše održana Konferencija na bibliotekarnite rabotnici od celiot svet i toa vo Milano, Italija.

Konferencijata traeše od 22 do 27 avgust 2009 godina, a se održavaše vo prostori i te na Milanski ot saem.

Pretstavnici od Makedonija na ovoj nastan bea predsedatelot na Bibliotekarskoto društvo na Makedonija, Kiril Angelov, direktorot na NUB "Sv. Kliment Ohridski" - Skopje, Mile Božeski, direktorot na NU-UB "Sv. Kliment Ohridski" - Bitola, Naume Ćorčevski, direktorkata na NU-Biblioteka "Goce Delčev" - [tip, Vilma Jovanova, rakovoditelot na oddelenieto za međunarodna sorabotka pri NUB "Sv. Kliment Ohridski" - Skopje, kako i pratnikata vo Sobranieto na Republika Makedonija, Aneta Stefanovska.

Vo ramkite na konferencijata imavme možnost da prosl edime mnogubrojni predavawa i prezentacii za najsovremenite bibliotekarnite tekovi vo svetot. Konferencijata poena so sveeno otvorawe, koe ne beše klasično, tuku beše kola na izlagawa i na umetnički nastapi na akteri i tančeri, što sekako go pravi nevoobičajeno i interesno da se prosl edime, pošto sledеше plenarnata sesija.

Najrazličnite predavawa bea održani vo sovremeno uredenite prostori i na Milanski ot saem, koj e ogromna zgrada na povećeni voa, so povećesali što bea označeni so različni boi poradi polesno naovawe na predavaweto za koe se ima interes da se prosl edime. Predavawata se odnesuvaa na bibliotekarnite i stračuvaki te centri pri parlamentite, na javnite i gradskite biblioteki, na statistikata, vrednuvaweto, IKT, zaštita, konzervacijata, na menaxmentot i marketi ngot, na akademskite i stračuvaki te biblioteki, na informatickata pismenost.

Vo ramkite na predavawata imaše sesii posveteni na oddelni regi oni vo svetot, kako na Afrika, na Latinska Amerika i Karibi te, Azija i Okeanija i sl. Isto taka, imavme možnost da prosl edime predavawa od oblasta na bibliotekarnite za dečimadi, za bibliotekarnite gradbi i oprema, za kopirajtot, za bibliotekarskata teorija i praktika, za katalogizacijata, za digitalizacijata, slobodni ot pristap do informacii te, za geografskite i biblioteki za mapi.

Imaše i prezentacii na posterite od najrazlični zemji, kako i predavawa za bibliotekarnite pri vladi te, za bibliotekarnite za lučeto so posebni potrebi, za UNIMARC, za sudskite biblioteki, za bibliotekarnite servisi vo multikulturni sredi ni, za menaxment na bibliotekarnite združenija, za retki knigi i rakopisi, za naci onalnite biblioteki, za e-učeweto i mnogu drugi.

I ma{ e i sesi ja za oni e u-esni ci { to prv pat doa|aat na konf erenci jata, kako i umetni ~ka i zlo` ba.

Osven toa, bea organi zira ni poseti na pove}e biblioteki vo regionot Lombardi ja, vo koj se nao|a i Mi lano, taka { to makedonski te pretstavni ci ja poseti ja bibliotekata "Anxel o Mai " vo Bergamo, grad so i zvonredna arhi tektura na staroto jadro, vo koe se nao|a ova a biblioteka vo koja se ~uvaat retki knigi i rakopi si. Grupata od Makedoni ja i ma{ e mo` nost da se uveri i vo gastronomski te specijal i teti na i tal i janskata kujna po nekol ku povodi .

Vo sekoj slu~aj ovoj nastan slobodno mo` e da se okarakterizi ra kako vi sokoprof esi onal en, odl i ~no organi zira ni nastan na koj mo` e mnogu da se nau~i i sekako toa znaewe da se pri meni za razvojt na makedonskata bibliote~na rabota.

Od tie pri ~i ni osobena bl agodarnost mu i ska` uvame na Mini sterstvoto za kul tura na Republ i ka Makedoni ja, koe ni i zleze vo presret i go f i nansi ra{ e u~estvoto na pretstavni ci te od Makedoni ja vo Mi lano.

UDK 02:061.2(438)(063) (049.3)

II ME\UNARODNA KONFERENCIJA NA BI BLI OTEKARI VO VROCLAV - POLSKA

Marija Malgo`ata Ma~kovska, vi { bibliotekar
NUUB "Sv. Kliment Ohridski", Bitola

Vo vtorata polovina na juni ova godina vo Vroclav se odr`a ve}e tradicionalnata Me|unarodna konferencija na bibliotekari "II Vroclavski sredbi na bibliotekari so polsko poteklo", vo organizacija na Glavnata biblioteka i Centarot za nau~no-tehni~ki informacii pri Vroclavskata politehnika.

Na konferencijata u~estvuva nad 120 bibliotekari od pove}e dr`avi: Kanada, SAD, Velika Britanija, Irska, Germanija, Makedonija, Litvanija, Ukraina i Slova~ka. Vo golem broj prisutni bea i bibliotekari od site polski akademski centri i pretstavnicina razni firmi { to promoviraat e-knigi i sorabotuvaa so bibliotekite. Konferencijata se odr`uva {e vo prostoriite na kongresnite centri na Vroclavskata politehnika i na Univerzitetot vo traewe od ~etiri dena.

Pretstavente referatna konferencijata bea podeleni vo dva tematski bloka: "Bibliotekata na fakultetot i vo regionot" i "Elektronskite izvori vo bibliotekata i na pazarot". Prezantirani bea raznovidni temi: nivoto na biblioteknite uslugi, standradna opslu`uvawe na korisnicite, uslovi te za rabota, razvojot i profesionalni ot presti` na bibliotekari te, bibliotekarska obuka na studentite, sorabotka na bibliotekari te so izdava~ite i avtorite na skripti i pri ra~nicidostapni na Internet, funkcionalnosta na biblioteknite zbirki na lokalno i na regionalno nivoo, elektronskite knigi vo akademskite biblioteki, upravuvawe na elektronskite resursi so primena na sovremeni informativni tehnologii, me|unarodni i doma{ni biblioteknite proekti, marketingi bibliotekna statistika, promocij na fakultetite i regionot i dr.

Me|u u~esnicite na konferencijata { to se pretstavi ja so svoi referatna bea bibliotekari te so polsko poteklo { to rabotat vo bibliotekite niz celiot svet: Kongresnata biblioteka, Va{ington (SAD), bibliotekata na institutot Herder od Marburg, (Germanija), NU-Univerzitetaska biblioteka "Sv. Kliment Ohridski", Bitola (Makedonija), Slova~kata narodna biblioteka, Martin (Slova~ka), Dr`avnata biblioteka vo Berlin i Gradskata biblioteka na Bremen, (Germanija), Britanskata biblioteka, London (Velika Britanija), Bibliotekata na Univerzitetot na Zapadno Ontario (Kanada), bibliotekata Forum Polonia, Dablin (Irska), bibliotekata na Tarnopolskiot tehni~ki univerzitet od Tarnopol (Ukraina) i bibliotekata na Vilnuskiot tehni~ki univerzitet od Vilnus (Litvanija). Svoiprezentacii imaa isto taka i bibliotekari od mnogu akademskibiblioteki na univerziteti i politehniki od Var{ava, Poznaw, Gdawsk, Krakov, Lo|, [~e]in, Jelawa Gora i Opolo.

Si te pretstaveni referati bea mnogu sodr`ajni i nai doa na gol em i nteres od u~esni ci te. Pauzi te me|u referati te bea i spol neti so i nteresni di skusi i , razmena na i skustva i vospostavuvawe kontakti . Diskusi i te se odvi vaa vo hol ot na Konf erenci ski ot centar, kade { to i stovremeno be{ e postavena iz lo`ba na sl i ki vo avtorstvo na Bo`ena Grohol ska, vrabotena vo Glavnata bi bli oteka na Vrocl avskata pol i tehni ka.

Na konf erenci jata nastapi v so referatot so nasl ov "Bi bli i ote~ni te proekti i ni vnata real i zaci ja vo Uni verzi tetskata bi bli i oteka vo Bi tol a" (Projekty biblioteczne i ich realizacja w Bibliotece Uniwersyteckiej w Bitoli).

Referati te od konf erenci jata se objaveni vo bi bli i otekarското spi sani e EBIB i na i nternetskata strani ca www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat20/index.php

Vo popl adnevni te ~asovi na u~esni ci te na konf erenci jata i m be{ e ovozmo`eno da se zapoznaat so f unkci oni raweto na bi bli i oteki te na Vrocl avski ot uni verzi tet i na Vrocl avskata pol i tehni ka, kako i da posetat kul turni spomeni ci na Vrocl av i okol i nata.

Vtorata me|unarodna konf erenci ja na bi bli i otekari be{ e na mnogu vi soko ni vo, pretstaveni te referati otvorija su{ tinski problemi za sovremenoto bi bli i otekarstvo, a vospostaveni te kontakti }e pri donesat za potesna sorabotka me|u bi bli i oteki te od mnogu zemji .

DI REKTORI UMNA SPI SANI JA SO OTVOREN PRI STAP

Milena Bojaxiska
 Univerzitet "Sv. Kiril i Metodij",
 Tehnološko-metalurški fakultet, biblioteka, Skopje
 milboj@tmf.ukim.edu.mk

I zvadok

Dadeno e upatstvo kako da se lista veb-stranica **Direktorium na spisanija so otvoren pristap** (*Directory of Open Access journals (DOAJ)*; <http://www.doaj.org/>).

Ova e servis što pokriva statii so celosen tekst od naučnici i kolektivni spisanija. Spisanijata se kontrolirani so kvaliteten sistem na kontrola. Servisot e dostapen bez nadomestok.

Abstract

Here is given an instruction how to use the web site *Directory of Open Access journals (DOAJ)*; <http://www.doaj.org/>. This web site is a service that covers free, full text, quality controlled scientific and scholarly journals.

Za da se ol esni dostapot kon informacii te od tekovnite naučnici i spituvaavani vnoto koriste so minimalen nadomestok (besplatno), formirane servis što bi pomogal vo objavuvaweto i smuvaweto na celosni tekstovi od stranicite kolektivni spisanija. Servisot obezbeduva spisok na naučnici i kolektivni spisanija što može da se lista slobodno bez nadomestok. Spisanijata se oceneti so kvaliteten sistem na kontrola i postoji garancija za nivnata sodržina. Toa e mrežnata stranica:

Direktorium na spisanija so otvoren pristap
 (*Directory of Open Access journals (DOAJ)*; <http://www.doaj.org/>).

Analiza

Vonego se opfateni spisanijastogi pokrivaavate naučnicidisciplinijazici. Momentalnomože da se prebaruvaavaktivno 4366 spisanija, avo servisot se vklučeni 316208 statii.

Početnata stranica e vovedna i od neamože da se bara sakanoto spisanije.

Podelena e na dva vertikalni dela. Na leviot del (potesniot del) e navedena sodržinata na veb-stranicata i so priti skawe na eden naslov od nea se odi na soodvetnata stranica i se dobi va sakanata informacija. Ovoj del e vidliva sekoja izbrana stranica.

Desni ot del (pogol emi ot del) e glavni ot del od strani cata. I ma kratok osvrt za di rektori umot i del za barawe na soodvetnoto spi sani e.

Baraweto na sakanoto spi sani e mo` e da go stori te na tri na~i ni :

- Edni ot na~i n e da go vnesete nasl ovot na spi sani eto vo soodvetnoto prozor~e (prvo prozor~e od strani cata) i da go pri ti snete kop~eto { to se nao|a desno od prozor~eto (**Find journals**).

- Vtor na~i n e da go pri ti snete kop~eto so po~etnata bukva od nasl ovot na spi sani eto (**Browse by title**). Ovde bukvi te se rasporedeni spored l ati nskata azbuka.

- Tret na~i n e so opredel uvawe na di sci pl i nata [to e predmet na ` urnal ot (**Browse by subject**). Vo ovoj del se navedeni di sci pl i ni te spored l ati nskata azbuka. Ovde baraweto mo` e da se preci zi ra ako se pri ti sne na kop~eto (**Expand Subject Tree**).

Koga se bara, se kori stat kl asi ~ni te si mbol i za barawe.

Rezul tati te od baraweto se i spi { uvaat taka { to prvo se naveduva brojot na rezul tati te, a potoa se dava spi sok so podatoci za rezul tati te.

Primer

Da go pobarame spi sani eto Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering.

Find journals: Macedonian* > Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering

Browse by title: M > Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering

Browse by subject: Chemistry > Chemistry (general) > Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering

Od prvata strani ca mo` e da vlezete na strani cata za barawe statii so pri ti skawe na vrskata **Find articles** { to e na l evi ot del od strani cata. Ovde postojat prozor~i wa za naveduvawe zbor { to e vo vrska so baranata statija (l evi te prozor~i wa) i na pol eto za { to se odnesuva toj zbor (desni te prozor~i wa).

Koga se naveduva soodvetni ot zbor, dadeni se tri mo` nosti so upotreba na l ogi ~ni te operatori I (angl. AND), I LI (angl. OR), NE (angl. NOT).

Vo prozor~eto za pol e (prozor~e { to e po angl i ski ot zbor in (vo)) postoi spi sok, { to pa|a, na podatoci { to se vo vrska so katal ogi zaci jata na statijata (nasl ov na statijata, nasl ov na spi sani eto, me|unarodni ot broj na spi sani eto, avtor, kl u-en zbor, i zvadok (angl. abstract)).

Baraweto se i zvr{ uva koga } e se pri ti sne na kop~eto **search articles**.

Primer

Da pobaramo statija od avtorite Qubomir Arsov i Toma Gr~ev.

Vo prozor~eto za barawe se vnesuvaat i mi wata na avtorite na statijata. Vo prvoto prozor~e se naveduva i meto na prvi ot avtor, a vo drugoto na vtori ot avtor. Vo desni te prozor~i wa od spisokot na pole se izbi ra zborot avtor (angl. author). Obidete se baraweto da go stori te so si te operatori od spisokot { to pa|a, { to e pome|u dvete l evi prozor~i wa. Potoa se pri ti ska kop~eto **search articles**. Se otvora nova strani ca na ekranot, na koja se i spi { uvaat rezul tati te od baraweto. Se davaat brojot na stati i te od barani te avtor i soodvetni podatoci za ni v.

Po sekoja statija se navedeni dve kop~i wa **View record** i **Full text**. So ni v se dobi vaat metapodatoci te za statijata i cel i ot tekst na statijata ako go i ma.

I nf ormaci i za di rektori umot se dobi vaat so pri ti skawe na kop~eto **About**. Se razbi ra i nf ormaci i te se na angl i ski jazi k.

So kop~eto **FAQ** dobi vate odgovori na naj~esto postavuvani pra{ awa vo vrska so di rektori umot.

I nf ormaci i { to se va` ni za sopstveni ci te na spi sani jata, kako i za avtorite mo` e da se dobi jat so kop~i wata **For journal owners, For authors**

Ovi e strani ci se dostapni samo za sopstveni ci te na spi sani jata i za avtorite na stati i te vo ni v i za da se otvorat potrebna e dozvol a (l ozi nka).

Za i stori jatot na di rektori umot mo` e da se pro~i ta otkako }e se pri ti sne na kop~eto **Feedback**.

Usl ovi te za za~l enuvawe vo di rektori umot se navedeni vo vrskata **Membership**.

So **Long term archiving** (mak. dol gotrajno arhi vi rawe) vl eguvate vo strani ca na di rektori umot, vo koja se navedeni podatoci za ~uvaweto na so dr` i nata na di rektori umot.

Vo vrskata **Sponzors** navedeni se sponzori te (f i nansi eri te) na di rektori umot.

Spi sok na strani ci te od mre` a { to i maat vrska so otvoren pri stap mo` e da se dobi e ako se pri ti sne kop~eto **Links** (vrska), a najva` ni te nastani vo vrska so di rektori umot mo` e da se dobi jat so kop~eto **News**.

KAPITALNI I NVESTICI I VO NU-UB "SV. KLIMENT OHRIDSKI" - BITOLA VO 2009 GODINA

Lenë Andonovska, vi bibliotekar

Nacionalna ustanova – Univerzitet "Sv. Kliment Ohridski" – Bitola e sostavena od dva funkcionalno povrzani objekta, koji predstavuvaa edna celina i se nao|aat na ul. Lenina br. 39 vo Bitola. Stari ot del predstavuva spomenik na kulturnata, a dvata dela se nao|aat vo sostavna zona "A" od za{ti tenoto gradsko jadro.

Ramnite terasi na novata zgrada (koja e izgradena vo 70-tite godini) od objektot na bibliotekata ne besani i poradi dotraenosti i starosta na materijalot ne ja izvruvaa svojata funkcija, odnosno besanaru{eni termohidroizolacijskete svojstva na materijalite so koj besa pokriti terasite. Poradi toa se javuvaa te{ewe, protekuvawe vo tavani cite na terasite, se sozdavaa zgol emeni temperaturi, pri {to se naru{uvaa normalnoto funkcioni rawe i potrebite na korisnici te. Zatoa vo funkcijana optimizacijana osnovnata dejnost i normalno tekovno rabotewe vo 2009 godina ni be{e odobren projekt od Ministerstvoto za kultura na Republika Makedonija za kapitalni i investicii i toa "Izgradbana potkrovje na ramnite terasi na novi ot del od zgradata na bibliotekata".

So realizacijana prethodno navedeni ot projekt se sanira sostojbata, odnosno se pristapi kon pokrivawe na ramnite terasi so mansarden pokriv, so {to prakti{no se formira i dopolnitelen prostor {to e neophoden za optimalnoto funkcioni rawe na bibliotekata i za potrebite na korisnici te. Se ovozmoo i siteneproodni terasi od objektot da se iskori stat za izvedbana potkrovniprostori i, so {to od edna strana se dobija potrebni prostori i, a od druga strana se re{e problemot na ramnite pokriv i odnosno poradi izrazenite temperaturni razliki vo bitolski ot region, ramnite pokriv mnogubrgu se amortiziraat i se podlo{eni na te{ewe i sozdavawe grade`niteti na podolnite katovi. So izgradbana potkrovjeta na ramnite terasi na novi ot del od bibliotekata dobivame pred se za{tita na postojni ot del i nov namenski prostor vo potkrovnite prostori i od okolu 500m², koj e bi dat namenski i skori steni.

Vo celost potkrovjata se povrzani f asadno so postojni ot objekt vo edna estetska celina. Za slednatata 2010 godina ni ostanuva novoi zgradenite potkrovjane ramnite terasi enterierno da se doobrabotaat so f inalni yidovi, tavani, podovi, sitevi dovi i instalacii, kako i enterierna oprema, za damo`at isti te vo najskoro vreme da se stavat vo rabotna funkcija, koja e mo`e da odgovori na novite standardi i normativite va`at za javnite objekti.

Rezi me:

So realizacijata na projektot odobren od Ministerstvoto za kultura na Republika Makedonija, za kapitalni investicii i toa „I zgradba na potkrovje na ravni te terasi na novi ot del od zgradata na NUUB "Sv. Kliment Ohridski" - Bitola, se sanira sostojbata odnosno se pristapi so pokrivawe na ramni te terasi so mansarden krov so { to prakti~no se formira i dopolnitelen prostor.

Se ovozmo`i si te neproodni terasi od objektot da se iskori stat za izvedba na potkrovni prostori i, so { to od edna strana se dobija potrebni prostori i, a od druga strana se re{ i problemot na ravni te krovovi.

So izgradbata na potkrovjeto na ravni te terasi na novi ot del od Bibliotekata, dobivame pred se za{tita na postojni ot del, nov namenski prostor vo potkrovni te prostori i od okolu 500m² koi }e bi dat namenski iskori steni.

Review:

With the realization of the project approved by the Ministry of Culture of Republic of Macedonia, for capital investments that is “Construction of the attic of the flat terraces of the new part of the building of NUUB “St Clement Ohridski”- Bitola the condition was sanitized, that it was approached with covering of the flat terraces with mansard roof and by which an additional space was made.

It was enabled all impassable terraces of the object to be used for construction of roof spaces and from one side the necessary space was gained and from the other side the problem was solved with the flat roof.

With the construction of the attic of the flat terraces of the new part of the Library we got primarily protection of the existent space, new usable space in the attic of about 500m² which will be used for specific purpose.

BI BLI OTEKATA PRI DOMOTNA KULTURATA "I LI N DEN" OD DEMIR HISAR SO NOVO I ME

bibliotekar, Zlatko Boževski

Bibliotekata pri Domotna kulturnata "I linden" od Demir Hisar se preimenuva vo Narodna biblioteka "Petre M. Andreevski", na 26.09. 2009 godina, vo prisustvo na poveќе istaknati ličnosti od javni ot `ivot vo Demir Hisar i pisatel i, sledbenici na deloto na gol emi ot Petre M. Andreevski.

Za otvoraweto na ovaa mani f estacija, ~esta mu pri padna na gradona~alni kot na Op{tina Demir Hisar, g. Toni Angel evski.

Po povod trigodi {ninata od smrtta na Petre M. Andreevski, a spored programata, odbrana delegacija od Op{tinata, kako i pisatel i, ~lenovi na Dru{tvoto na pisatel i te na Makedonija, go posetija negovi ot ve~en dom vo selo Sloe{tica, kako i negovata rodna ku}a, kade {to bea pro~itani negovi sti hovi, so {to mu se oddade ogromna po~it i bl agodarnost za negovoto del o {to ni go ostavi, a so koe se gordee ne samo Demir Hisar tuku i cela Makedonija.

Krajot na ovaa mani f estacija be{e odbele`an so odr`uvawe na Prvata rodnokrajna sredba na pisatel i te od Demir Hisar {to se slu~i vo prostori i te na Domotna kulturnata "I linden" vo Demir Hisar, kade {to be{e organi zirana i mala zakuska.

I sti ot den, a spored Programata, vo foajeto na Domotna kulturnata, se odr`aa dve promocii na zbirkata "Uzrean zbor", sozadana od ~lenovi na literaturni ot klub "I zgrev", koj raboti vo sostav na Domotna kulturnata, kako i na zbirkata "Kamen i cvet", od avtorot Zlatko Boževski od Demir Hisar, koi bea promovirani od pisatel i te Gorjan Petrevski i Boris Damevski.

